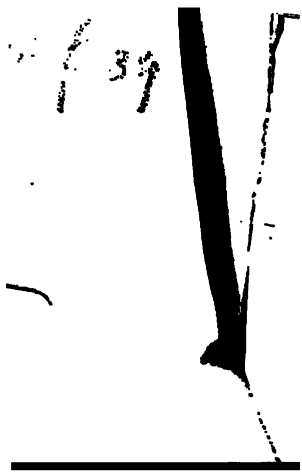
OPERUM OMN

VOL. IV.

ORATIONU

VOL. I.

EX EDITIONE J. OLIV.

NEC TIMIDE NEC TEMERE

CICERONIS

OPERUM OMNIUM

VOL. IV.

ORATIONUM

VOL. I.

EX EDITIONE J. OLIVETI

VOL. IV.

I. Pro P. Quintio.
II. Pro Sex. Ros. Amerino.
III. Pro Q. Roscio Comoedo.
IV. In Q. Caecilium Divina
V. Prooemium Actionis I.
C. Verrem.
VI. Actionis II. in C. Verrem
de praetura urbana.
VII. Accusationis in C. Ver
libri II. de jurisdicti
Siciliensi, sec

[redacted]

VOL. IV.

I. Pro P. Quintio. pag. 1
II. Pro Sex. Ros. Amerino. 57
III. Pro Q. Roscio Comoedo. 142
IV. In Q. Caecilium Divinatio. 173
V. Proöemium Actionis I. in C. Verrem. 211
VI. Actionis II. in C. Verrem liber I. de praetura urbana. 243
VII. Accusationis in C. Verrem libri II. de jurisdictione Siciliensi, sectiones priores XXIII. 347
desinit hoc vol. pag. 384.

[redacted]

M. TULLII CICERONIS ORATIONES.

PRO PUBLIO QUINTIO.

ORATIO I.

QUAE res in civitate duae plurimum possunt, hae contra nos ambae faciunt in hoc tempore, summa gratia, et eloquentia: quarum alteram, C. Aquili, vereor; alteram, metuo. eloquentia Q. Hortensii, ne me dicendo impediat, nonnihil commoveor: gratia Sex. Naevii ne P. Quintio noceat, id vero non mediocriter pertimesco. neque hoc tantopere *querendum* videretur, haec summa *in illis esse, si in* nobis essent saltem medi-

ocria. verum ita ſe res habet, ut ego, qui neque uſu ſatis, et ingenio parum poſſum, cum patrono diſertiſſimo comparer: P. Quintius, cui tenues opes, nullae facultates, exiguae amicorum copiae ſunt, cum adverſario gratioſiſſimo contendat. illud quoque nobis accedit incommodum, quod M. Junius, qui hanc cauſam, Aquili, aliquoties apud te egit, homo et in aliis cauſis exercitatus, et in hac multum, et ſaepe verſatus, hoc tempore abeſt, nova legatione impeditus: et ad me ventum eſt, qui, ut ſumma haberem caetera; temporis quidem certe vix ſatis habui, ut rem tantam, tot controverſiis implica-

...gnitudo periculi sum-
... timore hominem afficit, quod uno judicio de fortunis omnibus decernit: idque dum cogitat, non minus saepe ei venit in mentem potestatis, quam aequitatis tuae: propterea quod omnes, quorum in alterius manu vita posita est, saepius illud cogitant, quid possit is, cujus in ditione, ac potestate sunt, quam, quid debeat facere. *dei*nde habet adversarium P. Quintius verbo, Sex. Naevium; re vera, hujus aetatis homines disertissimos, fortissim

ornatiſſimos noſtrae civitatis, qui communi ſtudio, ſummis opibus Sex. Naevium defendunt: ſi id eſt defendere, cupiditati alterius obtemperare, quo is facilius, quem velit, iniquo judicio opprimere poſſit. nam quid hoc iniquius, aut indignius, C. Aquili, dici, aut commemorari poteſt, quam me, qui caput alterius, famam, fortunaſque defendam, priore loco cauſam dicere: cum praeſertim Q. Hor-

[redacted]

judicium, ut reus, antequam verbum accusatoris audisset, causam dicere cogeretur; quod eorum gratiâ et potentiâ factum est, qui, quasi sua res aut honos agatur, ita diligenter Sex. Naevii studio, et cupiditati morem gerunt: et in ejusmodi rebus opes suas experiuntur, in quibus, quo plus propter virtutem, nobilitatemque possunt, eo minus, quantum possint, debent ostendere. cum, tot tantisque difficultatibus affectus atque afflictus, in tuam, C. Aquili, fidem, veritatem, misericordiam P. Quintius confugerit: cum adhuc ei propter vim adversariorum non jus par, non agendi potestas eadem, non magistratus aequus reperiri potuerit: cum ei summam per injuriam omnia inimica atque infesta fuerint: te, C. Aquili, vosque, qui in consilio adestis, orat, atque obsecrat, ut multis injuriis jactatam, atque agitatam aequitatem, in hoc tandem loco consistere, et confirmari patiamini.

3 Id quo facilius facere possitis, dabo operam, ut a principio, res quemadmodum gesta et contracta sit, cognoscatis. *C. Quintius* fuit P. Quintii hujus *frater*; *sane* caeterarum rerum paterfami-

ıon quod ei deeſſet ingenium :
que parum facetus ſcurra Sex.
;, neque inhumanus praeco eſt
exiſtimatus. quid ergo eſt? cum
ı nihil melius, quam vocem, de-
ater nihil, praeter libertatem, re-
; vocem in quaeſtum contulit:
uſus eſt, quo impunius dicax eſ-
.re quod ſocium tibi eum velles
'e, nihil erat, niſi ut in tua pecu-
iſceret, qui pecuniae fructus eſ-
en inductus conſuetudine, ac fa-
te Quintius fecit, ut dixi, ſocie-

quid impendit, et in commune contulit, mediocri quaestu contentus esse non poterat. nec mirum, si is, qui vocem venalem habuerat, ea, quae voce quaesiverat, magno sibi quaestui fore putabat. itaque hercule haud mediocriter de communi, quidquid poterat, ad se in privatam domum sevocabat. qua in re ita diligens erat, quasi ii, qui magna fide societatem gererent, arbitrium pro socio condemnari solerent. verum his de rebus non necesse habeo dicere ea, quae me P. Quintius cupit commemorare. tametsi causa postulat; tamen, quia postulat, non
4 flagitat, praeteribo. Cum annos jam complures societas esset, et cum saepe suspectus Quintio Naevius fuisset, neque ita commode posset rationem reddere earum rerum, quas libidine, non ratione gesserat; moritur in Gallia Quintius, cum adesset Naevius; et moritur repentino. heredem testamento reliquit hunc P. Quintium: ut, ad quem summus moeror morte sua veniebat, ad eundem summus honos quoque perveniret. quo mortuo, nec *ita multo post* in Galliam proficiscitur *Quintius*. ibi cum isto Naevio familiari-

vivit. annum fere una ſunt, cum et
ſocietate inter ſe multa communica-
t, et de tota illa ratione, atque re Gal-
ına : neque interea verbum ullum in-
rpoſuit Naevius, aut ſocietatem ſibi
ıidpiam debere, aut privatim Quintium
ebuiſſe. cum aeris alieni aliquantulum
ſſet relictum, quibus nominibus pecuni-
ım Romae curari oporteret : auctionem
ın Gallia P. hic Quintius Narbone ſe fac-
turum eſſe proſcribit, earum rerum, quae
ipſius erant privatae. ibi tum vir opti-
mus, Sex. Naevius, hominem multis ver-
bis deterret, ne auctionetur : eum non
...ode poſſe eo tempore, quae pro-
... ſibi nummo-

tius agebat auctore, et consuasore N
vio. nec mirum, si ejus utebatur consi
cujus auxilium sibi paratum putabat. i
modo enim pollicitus erat in Gallia:
Romae quotidie, simul atque sibi hic
nuisset, numeraturum se dicebat. Q
tius porro istum posse facere videbat;
bere intelligebat: mentiri, quia causa
mentiretur, non erat, non putabat. c
si domi nummos haberet, ita consti
Scapulis se daturum. Naevium certio
facit: rogat, ut curet, quod dixisset.
iste vir optimus (vereor, ne se deri
putet, quod iterum jam dico, optin
qui hunc in summas angustias adduc
putaret; ut eum suis conditionibus i
articulo temporis adstringeret,

negat daturum, niſi prius de rebus
onibuſque ſocietatis omnibus decidiſ-
et ſciſſet, ſibi cum Quintio controver-
nihil futurum. poſterius, inquit, iſta
ebimus, Quintius: nunc hoc velim cu-
s (ſi tibi videtur) quod dixiſti. negat
alia ratione facturum, quod promiſiſſet;
on plus ſua referre, quam ſi, cum aucti-
ne venderet, domini juſſu quippiam pro-
miſiſſet. deſtitutione illa perculſus Quin-
tius, a Scapulis paucos dies aufert: in
Galliam mittit, ut ea, quae proſcripſerat,
venirent: deteriore tempore abſens auc-
tionatur: Scapulis difficiliore conditione
diſſolvit. tunc appellat ultro Naevium,
iam ſuſpicaretur aliqua de re fo-
ut quam pri-

praesentia non vadatur. ita sine vadi
nio disceditur. deinde Romae dies x
fere Quintius commoratur. cum caet
quae habebat, vadimonia differt, ut
peditus in Galliam proficisci posset. p
ficiscitur. Roma egreditur ante dien
kalend. Februarii, Scipione et Norb
consulibus. quaeso, ut eum diem me
riae mandetis. L. Albius, Sex. fi
Quirina, vir bonus, et cum primis
estus, una profectus est. cum veni
ad vada Volaterrana quae nomina

vident perfamiliarem Naevii, qui ex Gallia pueros venales isti adducebat, L. Publicium; qui ut Romam venit, narrat Naevio, quo in loco viderit Quintium. quod nisi ex Publicio narratum Naevio esset, non tam cito res in contentionem venisset. tum Naevius pueros circum amicos dimittit; ipse suos necessarios ab atriis Liciniis, et a faucibus macelli corrogat, ut ad tabulam Sextiam sibi adsint hora secunda [redacted]

impium eſſe fateatur. libellos Sex. Alphenus, procurator P. Quintii, familiaris et propinquus Sex. Naevii, dejicit: ſervulum unum, quem iſte prehenderat, abducit: denunciat, ſeſe procuratorem eſſe: iſtum, aequum eſſe famae fortuniſque P. Quintii conſulere, et adventum ejus exſpectare. quod ſi facere nolit, atque imbiberit ejuſmodi rationibus illum ad ſuas conditiones perducere, ſeſe nihil precari: et, ſi quid agere velit, judicio defendere. haec dum Romae geruntur, Quintius interea contra jus, conſuetudinem, edicta praetorum, de ſaltu, agroque communi
7 a ſervis communibus vi detruditur. Exiſtima, C. Aquili, modo, et ratione omnia Romae Naevium feciſſe, ſi hoc, quod per literas iſtius in Gallia geſtum eſt, recte atque ordine factum videtur. expulſus, atque ejectus e praedio Quintius, accepta inſigni injuria, confugit ad C. Flaccum imperatorem, qui tum erat in provincia, quem, ut ipſius dignitas poſcit, honoris gratia nomino. is eam rem quam vehementer vindicandam putarit, ex decretis ejus poteritis cognoſcere. Alphenus interea Romae cum iſto gladiatore vetu-

lo quotidie pugnabat. utebatur populo ſane ſuo, propterea quod iſte caput petere non deſinebat. iſte poſtulat, ut procurator judicatum ſolvi ſatiſdaret.negat Alphenus, aequum eſſe procuratorem ſatisdare, quod reus ſatiſdare non deberet, ſi ipſe adeſſet. appellantur tribuni:a quibus cum eſſet certum auxilium petitum, ita tamen diſceditur, ut idibus Septembribus [redacted]

[redacted]

'edicto P. Burrieni praetoris dies xxx 'poſſeſſa eſſent.' recuſabant, qui aderant tum Quintio. demonſtrabant, de re judicium fieri oportere, ut aut uterque inter ſe, aut neuter ſatiſdaret: non neceſſe eſſe famam alterius in judicium venire. clamabat porro ipſe Quintius, ſeſe idcirco nolle ſatiſdare, ne videretur judicaſſe, bona ſua ex edicto poſſeſſa eſſe. ſponſionem porro ſi iſtiuſmodi faceret: ſe (id quod nunc evenit) de capite ſuo priore loco cauſam eſſe dicturum. Dolabella (quemadmodum ſolent homines nobiles: ſeu recte, ſeu perperam facere coeperunt, ita in utroque excellunt, ut nemo noſtro loco natus aſſequi poſſet) injuriam facere fortiſſime perſeverat: aut ſatiſdare, aut ſponſionem jubet facere: et interea recuſantes noſtros advocatos acerrime ſubmoveri.

9 Conturbatus ſane diſcedit Quintius; neque mirum, cui haec optio tam miſera, tamque iniqua daretur, ut aut ipſe ſe capitis damnaret, ſi ſatiſdediſſet: aut cauſam capitis, ſi ſponſionem feciſſet, priore loco diceret. cum *in altera re* cauſae nihil eſſet, quin ſecus *judicaret ipſe* de ſe; quod judicium gra-

m primum, causam non fuisse, cu
:tore postulares, ut bona P. Quinti
leres: deinde, ex edicto te possider
potuisse: postremo, non possedisse
so, C. Aquili, vosque, qui estis i
lio, ut, quid pollicitus sim, diligen
emoriae mandetis. etenim rem faci
:otam accipietis, si haec meminer
et me facile vestra existimatione re
bitis, si extra hos cancellos egre
bor, quos mihi ipse circumdedi. n
aisse causam, cur postularet: neg
dicto possidere potuisse: nego poss
. haec tria cum docuero, perorab

simul Quintius. doce, te petiisse ab eo istam nescio quam innumerabilem pecuniam: doce, aliquando mentionem fecisse: dixisse deberi. debuisse concedam. moritur C. Quintius: qui tibi, ut ais, certis nominibus grandem pecuniam debuit. heres ejus P. Quintius in Galliam ad te ipsum venit in agrum communem: eo denique, ubi non modo res erat, sed ratio quoque omnis, et omnes literae. quis tam dissolutus in re familiari fuisset, quis tam negligens, quis tam tui, Sexte, dissimilis, qui, cum res ab eo, quicum contraxisset, recessisset, et ad heredem pervenisset, non heredem, cum primum vidisset, certiorem faceret? appellaret? rationem afferret? si quid in controversiam veniret, aut intra parietes, aut summo jure experiretur? itane? quod viri optimi faciunt, ii qui suos propinquos, ac necessarios, caros et honestos esse, atque haberi volunt; id Sex. Naevius non faceret, qui usque eo fervet, ferturque avaritia, ut de suis commodis aliquam partem nolit amittere, ne quam partem huic *propinquo suo* ullius ornamenti relinquat? et is pecuniam, si qua deberetur,

non peteret, qui, quia, quod deb nunquam eſt, id datum non eſt, noı cuniam modo, verum etiam hominis pinqui ſanguinem vitamque eriper natur? huic tu moleſtus eſſe videlicet luiſti, quem nunc reſpirare libere ſinis? quem nunc interficere nefari pis, eum tum pudenter appellare ı bas? ita credo. hominem propinqu

[redacted]

p...itus, ac profun
...pos, non adesa jam, sed abundanti etia
pecunia, sic dissolutus fuisset, ut fuit Sex
Naevius? cum hominem nomino, sati
mihi videor dicere. debuit tibi C. Quintius. nunquam petisti. mortuus est ille: res ad heredem venit. cum eum quotidie videres, post biennium denique appellas. dubitabitur, utrum sit probabilius, Sex. Naevium statim, si quid deberetur, petiturum fuisse: an, ne appellaturum quidem biennio? appellandi tempus non erat? at tecum plus annum vixit. in Gallia agi non potuit? at et in provincia jus dicebatur; et Romae judicia fiebant. restat, ut aut summa negligentia tibi obstiterit, aut unic...

[redacted]

biennium versamur? quid negotii geritur, in quo ille tot, et tales viros defatigat? pecuniam petit. nunc denique? verumtamen petit. audiamus. de rationibus et controversiis societatis vult dijudicari. sero. verum aliquando tamen: concedamus. non, inquit, id ago, C. Aquili, neque in eo nunc laboro. pecunia mea tot annos utitur P. Quintius: utatur sane: non peto. quid igitur pugnas? an, quod

[redacted]

...amus. num quid pr
terea? si veretur, ut res, judicio facto,
rata sit: judicatum solvi satis accip
quibus a me verbis satis accipiet, iisd
ipse, quod peto, satisdet. actum jam
test esse, C. Aquili. jam tu potes di
dere liberatus molestia, prope dicam, i
minore, quam Quintius. quid agim
Hortensi? quid de hac conditione d
mus? possumus aliquando, depositis
mis, sine periculo fortunarum, de re
cuniaria disceptare? possumus ita rem
stram persequi, ut hominis propin
caput incolume esse patiamur? possur
petitoris personam capere, accusato
deponere? immo, inquit, abs te satis
cipiam: ego autem tibi ...

[redacted]

ut ad ſuum quiſque quam primum ſine cujuſquam dedecore, infamia, pernicieque perveniat? profecto, ſi quid deberetur, peteret: non omnia judicia fieri mallet, quam unum illud, unde haec omnia naſcuntur. qui inter tot annos ne appellarit quidem Quintium, cum poteſtas eſſet agendi quotidie: qui, quo tempore primum male agere coepit, in vadimoniis differendis tempus omne conſump-

[redacted]

tunis omnibus P. Quintius deturbandus
est: potentes, diserti, nobiles omnes ad-
vocandi sunt: adhibenda vis est veritati:
minae jactentur: pericula intendantur:
formidines opponantur, ut iis rebus ali-
quando victus et perterritus ipse cedat.
quae mehercule omnia, cum, qui contra
pugnent, video, et cum illum consessum
considero, adesse, atque impendere vi-
dentur, neque vitari ullo modo posse.
cum autem ad te, C. Aquili, oculos ani-
mumque retuli; quo majore conatu stu-
dioque aguntur, eo leviora, infirmiora-
que existimo. nihil igitur debuit, ut tu
ipse praedicas. quid si debuisset? conti-
nuone causa fuisset, cur a praetore postu-
lares, ut bona possideres? non opinor id
quidem neque jus esse, neque cuiquam
expedire. quid igitur demonstrat? vadi-
15 monium sibi ait esse desertum. An-
tequam doceo, id factum non esse, libet
mihi, C. Aquili, ex officii ratione, atque
ex omnium consuetudine rem ipsam, et
factum simul Sex. Naevii considerare. ad
vadimonium non venerat, ut ais, is, qui-
cum tibi *affinitas*, *societas*, omnes deni-
que causae et necessitudines veteres in-

[redacted]

tercedebant. illicone ad praetorem ire convenit? continuone verum fuit postulare, ut ex edicto bona possidere liceret? ad haec extrema, et inimicissima jura tam cupide decurrebas, uti tibi nihil in posterum, quod gravius, atque crudelius facere posses, reservares? nam quid homini potest turpius, quid vero miserius, aut acerbius usu venire? quod tantum evenire dedecus, quae tanta calamitas inveni-

[redacted]

... ea cuncto po
...tur, hujus omnis fama, et exiſtin
tio cum bonis ſimul poſſidetur: de quo
belli in celeberrimis locis proponunt
huic ne perire quidem certe, tacite,
ſcureque conceditur: cui magiſtri fiu
et domini conſtituuntur, qui qua lege
qua conditione pereat, pronuntient:
quo homine praeconis vox praedicat,
pretium conficit, huic acerbiſſimum vi
videntique funus ducitur; ſi funus id l
bendum ſit, quo non amici conveni
ad exequias cohoneſtandas, ſed bonor
emptores, ut carnifices, ad reliquias
16 tae lacerandas et diſtrahendas. Ita
majores noſtri raro id accidere vol
runt; praetores, ut conſiderate f
comparaverunt

incommodarint, nihil ipsis jure incom-
modi cadere poſſit. ad vadimonium non venit: quis? propinquus. ſi res iſta graviſſima ſua ſponte videretur, tamen ejus atrocitas neceſſitudinis nomine levaretur. ad vadimonium non venit: quis? ſocius. etiam gravius aliquid ei deberes concedere, qui-cum te aut voluntas congregaſſet, aut fortuna conjunxiſſet. ad vadimonium non venit: quis? is, qui tibi praeſto ſemper fuit. ergo in eum, qui ſemel hoc commiſit, ut tibi praeſto non eſſet, omnia tela conjeciſti, quae parata ſunt in eos, qui permulta male agendi
[illegible]

[redacted]

tionis duci conveniret: eo tempore tu
non modo ad C. Aquilium, aut L. Lucul-
lum, sed ne ipse quidem ad te retulisti:
ne haec quidem tecum locutus es: horae
duae fuerunt: Quintius ad vadimonium
non venit; quid ago? si mehercule haec
tecum duo verba fecisses, quid ago? re-
spirasset cupiditas, atque avaritia paulu-
lum: aliquid loci rationi et consilio de-
disses: tu te collegisses: non in eam tur-
pitudinem venisses, ut hoc tibi esset apud
tales viros confitendum, qua tibi hora
vadimonium non sit obitum, eadem te
hora consilium cepisse hominis propin-
17 qui fortunas funditus evertere. Ego
pro te nunc hoc consulo post tempus, et
in aliena re, quod tu in tua re, cum tem-
pus erat, consulere oblitus es. quaero
abs te, C. Aquili, L. Luculle, P. Quin-
tili, M. Marcelle; vadimonium mihi non
obiit quidam socius, et affinis meus, qui-
cum mihi necessitudo vetus: controver-
sia de re pecuniaria recens intercedit.
postulóne a praetore, ut ejus bona mihi
possidere liceat? an, cum Romae domus
ejus, uxor, liberi sint, domum potius de-
nuntiem? quid est, quod hac tandem de

[redacted]

re vobis poſſit videri? profecto ſi recte veſtram bonitatem atque prudentiam cognovi, non multum me fallit, ſi conſulamini, quid ſitis reſponſuri: primum, expectare: deinde, ſi latitare, ac diutius ludificare videatur, amicos convenire: quaerere, quis procurator ſit: domum denuntiare. dici vix poteſt, quam multa ſint, quae reſpondeatis ante fieri oporter-

[redacted]

... vadimonium desertum est

bona proscribere. improbè. verum, qu niam tu id tibi arrogas, et concedi pos las, concedamus. quid si nunquam (seruit? si ista causa abs te tota per su mam fraudem et malitiam ficta est? si v dimonium omnino tibi cum P. Quin nullum fuit? quo te nomine appellem improbum? at, etiam si desertum vadin nium esset, tamen in ista postulatione, proscriptione bonorum, improbissin reperiebare. num malitiosum? negas. fr dulentum? jam id quidem arrogas t et praeclarum putas. audacem? cupidu perfidiosum? vulgaria, et obsoleta sun res autem nova, atque inaudita. quid go est? vereor mehercule ne ...

profectionis, pridie kal. Februarii. nonis Februarii si Romae fuit, causae nihil dicimus, quin tibi vadimonium promiserit. quid? hoc inveniri qui potest? profectus est una L. Albius, homo in primis honestus: dicet testimonium. prosecuti sunt familiares, et Albium, et Quintium: dicent hi quoque testimonium. literae P. Quintii, testes tot, quibus omnibus causa iustissima est cur scire potue-

inferiorem esse se patitur, duntaxat usque eo, ne cum bonis, fama, fortunisque omnibus Sex. Naevii cupiditati crudelitatique dedatur.
19 Docui, quod primum pollicitus sum, C. Aquili, causam omnino, cur postularet, non fuisse: quod neque pecunia debebatur: et, si maxime deberetur, commissum nihil esse, quare ad istam rationem perveniretur. attende nunc, ex edicto praetoris, bona P. Quintii possidere nullo modo potuisse. recita edictum: 'qui fraudationis causa latitarit.' non est is Quintius: nisi si latitant, qui ad negotium suum, relicto procuratore, proficiscuntur. 'cui heres non extabit.' ne is quidem. 'qui exilii causa solum verterit.' * * quo tempore existimas oportuisse, Naevi, absentem Quintium defendi, aut quo modo? tum, cum postulabas, ut bona possideres? nemo affuit. neque enim quisquam divinare poterat, te postulaturum: neque quemquam attinebat id recusare, quod praetor, non fieri, sed ex edicto suo fieri jubebat. qui locus igitur absentis defendendi procuratori primus datus est? cum proscribebas? ergo affuit: non passus est: libellos de-

re. non patitur Alphenus: vi tit
mit; curat, ut domum reducatur ad
tium. hic quoque summe constat p
ratoris diligentis officium. debere t
cis Quintium. procurator negat.
ri vis: promittit. in jus vocas: seq
judicium postulas: non recusat.
aliud sit absentem defendi, ego nc
telligo. at quis erat procurator?
aliquem ejectum hominem, egente
tigiosum, improbum, qui posset sc
divitis quotidianum convicium susti
nihil minus. eques Romanus loci
sui negotii bene gerens: denique is, c

[redacted]

dicere, neminem extitiſſe, qui Quintium judicio defenderet? poſtulabam, inquit, ut ſatiſdaret. injuriâ poſtulabas. ita videbare. recuſabat Alphenus. ita: verum praetor decernebat. tribuni igitur appellabantur. hic te, inquit, teneo: non eſt iſtud judicium pati, neque judicio defendere, cum auxilium a tribunis petas. hoc ego, cum attendo, qua prudentia ſit Hortenſius, dicturum eſſe eum non arbitror. cum autem antea dixiſſe audio, et cauſam ipſam conſidero, quid aliud dicere poſſit, non reperio. fatetur enim libellos Alphenum dejeciſſe; vadimonium promiſiſſe; judicium quin acciperet in ea ipſa verba, quae Naevius edebat, non recuſaſſe; ita tamen, more et inſtituto, per eum magiſtratum, qui auxilii cauſa conſtitutus eſt. aut haec facta non ſint, neceſſe eſt: aut C. Aquilius, talis vir, juratus hoc jus in civitate conſtituat: cujus procurator non omnia judicia acceperit, quae quiſque in verba poſtularit: cujus procurator a praetore tribunos appellare auſus ſit, eum non defendi: ejus *bona recte poſſideri* poſſe: ei miſero, *abſenti, ignaro* fortunarum ſuarum, omnia

vitae ornamenta per ſummum dedecus et ignominiam diripi convenire. quod ſi probari nemini poteſt: illud certe probari omnibus neceſſe eſt, defenſum eſſe judicio abſentem Quintium. quod cum ita eſt, ex edicto bona poſſeſſa non ſunt. at enim tribuni plebis ne audierunt quidem. fateor, ſi ita eſt, procuratorem decreto praetoris oportuiſſe parere. quid ſi M. [redacted]

nisque tabellas obsignaverunt viri boni complures. res in dubium venire non potest. fit, rebus omnibus integris, neque proscriptis, neque possessis bonis, ut Alphenus promittat Naevio sisti Quintium. venit ad vadimonium Quintius. jacet res in controversiis, isto calumniante, biennium, usque dum inveniretur, qua ratione res ab usitata consuetudine recederet, et in hoc singulare judicium causa omnis concluderetur. quod officium, C. Aquili, commemorari procuratoris potest, quod ab Alpheno praeteritum esse videatur? quid affertur, quare P. Quintius absens negetur esse defensus? an vero id, quod Hortensium, quia nuper injecit, et quia Naevius semper id clamitat, dicturum arbitror, non fuisse Naevio parem certationem cum Alpheno, illo tempore, illis dominantibus? quod si velim confiteri: illud, opinor, concedent, non procuratorem P. Quintii neminem fuisse, sed gratiosum fuisse. mihi autem ad vincendum satis est, fuisse procuratorem, qui-cum experiri posset. *qualis is fuerit*, si modo absentem defendebat *per* jus et magistratum, nihil ad

ti; idem volebat Alphenus: ea re til
m eo par contentio erat. Bruti, inqui
it familiaris: itaque is intercedeba
contra Burrieni, qui injuriam decei
bat: omnium denique illorum, qui tu
poterant per vim et scelus plurimum
quod poterant, id audebant. an om
s tu istos vincere volebas, qui nunc, t
vincas, tantopere laborant? aude id d
e non palam, sed his ipsis, quos adve
ti. tametsi nolo eam rem commemo
ndo renovare, cujus omnino rei memo
m omnem tolli funditus ac deleri arb
or oportere. Unum illud dico:

et propter eos periit, quos diligebat. tu, postquam, qui tibi erant amici, non poterant vincere; ut amici tibi essent, qui vincebant, effecisti. quod si tum par tibi jus cum Alpheno fuisse non putas, quia tamen aliquem contra te advocare poterat: quia magistratus aliquis reperiebatur, apud quem Alpheni causa consisteret: quid hoc tempore Quintio statuendum est? cui neque magistratus adhuc aequus inventus est, neque judicium redditum est usitatum: non conditio, non sponsio, non denique ulla unquam intercessit postulatio, mitto aequa, verùm ante hoc tempus ne fando quidem audita. de re pecuniaria cupio contendere. non licet. at ea controversia est. nihil ad me attinet: causam capitis dicas, oportet. accusa, ubi ita necesse est. non, inquit, nisi tu ante, novo modo, priore loco dixeris: dicendum necessario est: praestituendae horae ad arbitrium nostrum: judex ipse arcessetur. quid tum? tu aliquem patronum invenies, hominem antiqui officii, qui splendorem *nostrum et gratiam* negligat? pro me pugnabit *L. Philippus*, eloquentia, gravita-

Quintius, qui de capite decernit, sed
vis, qui extra periculum sit, perhor
cat. haec est iniqua certatio, non
qua tu contra Alphenum velitaba
huic ne ubi consisteret quidem contr
ocum reliquisti. quare aut doceas o
et, Alphenum negasse se procurato
esse, non dejecisse libellos, judicium
cipere noluisse: aut, cum haec ita f
int, ex edicto te bona P. Quintii
possedisse concedas. Etenim, si e
licto possedisti; quaero, cur bona
venierint? cur caeteri sponsores et cr
ores non convenerint? nemone fuit,
leberet Quintius? fuerunt; et compl
uerunt: propterea quod C. frater

nis, ſocius, neceſſarius, Sex. Naevius: qui cùm ipſe ultro deberet, quaſi eximio praemio ſceleris expoſito, cupidiſſime contenderet, ut per ſe afflictum atque eversum propinquum ſuum, non modo honeſte partis bonis, verum etiam communi luce privaret. ubi erant caeteri creditores? denique hoc tempore ubi ſunt? quis eſt, qui fraudationis cauſa latuiſſe dicat? quis, qui abſentem defenſum neget eſſe Quintium? nemo invenitur. at contra omnes, quibuſcum ratio huic aut eſt, aut fuit, adſunt, defendunt: fides hujus multis locis cognita, ne perfidia Sex. Naevii derogetur, laborant. in hujuſmodi ſponſionem teſtes dare oportebat ex eo numero, qui haec dicerent: vadimonium mihi deſeruit: me fraudavit: a me nominis ejus, quod inficiatus eſſet, diem petivit: ego experiri non potui: latitavit, procuratorem nullum reliquit. horum nihil dicitur. parantur teſtes, qui haec dicant. verum, opinor, viderimus, cum dixerint. unum tamen hoc cogitent, ita ſe graves eſſe, ut, ſi veritatem volent retinere, gravitatem poſſint obtinere: ſin eam negligent, ita leves ſint, ut omnes

ceptum negotium non transege
eſt, cur bona, quae ex edicto pc
non vendiderit: deinde, cur ex t
toribus aliis ad iſtam rationem r
ceſſerit: ut neceſſariò confitear
eorum tam temerarium quemqua
neque te ipſum id, quod turpiſſin
piſſes, perſeverare, et tranſigere
quid ſi tu ipſe, Sex. Naevi, ſtatt
na P. Quintii ex edicto poſſeſſa r
opinor, tuum teſtimonium, quc
ena re leve eſſet, id in tua, quoni
tra te eſt, graviſſimum debet eſſe
bona Sex. Alpheni, L. Sylla c
vendente. ſocium tibi in hujus b
diſti Quintium. plura non dico.
tu voluntariam ſocietatem coiba

[redacted]

cum contra dicturus esset Hortensius, et cum esset attente auditurus Philippus, fore, uti permultis in rebus timore prolaberer. dicebam huic Q. Roscio, cujus soror est cum P. Quintio, cum a me peteret, et summe contenderet, ut suum propinquum defenderem, mihi perdifficile esse contra tales oratores non modo tantam causam perorare, sed omnino verbum facere conari. cum cupidius instaret: homini pro amicitia familiarius dixi, mihi videri ore durissimo esse, qui praesente eo gestum agere conaretur: qui vero cum ipso contenderent, eos, etiam si quid antea recti, aut venusti habere visi sunt, id amittere: ne quid mihi ejusmodi accideret, cum contra talem artificem dicturus essem, me vereri. Tum mihi Roscius, et alia multa confirmandi mei causa dixit: et mehercule, si nihil diceret, tacito ipso officio, et studio, quod habebat erga propinquum suum, quemvis commoveret. etenim, cum artifex ejusmodi sit, ut solus dignus videatur esse, qui in scena spectetur: tum vir ejusmodi est, ut solus dignus videatur, qui eo non accedat. verumtamen, quid si, inquit, habes ejus-

re? minime, inquam. sed quid id ad
nimirum, inquit, in eo causa con
quomodo? docet me ejusmodi ren
factum simul Sex. Naevii, quod si s
proferretur, satis esse deberet. quo
te, C. Aquili, et a vobis, qui adest
consilio, quaeso, ut diligenter atte
tis. profecto intelligetis, illinc ab i
cupiditatem pugnasse, et audaciam;
veritatem, et pudorem, quoad potu
restitisse. bona postulas, ut ex edicto
sidere liceat. quo die? te ipsum, Na
volo audire: volo inauditum facinus
sius, qui id commisit, voce convi
dic, Naevi, diem. ante v. kalendas in
calares. bene agis. quàm longe est l

[redacted]

pudet. dejicitur de ſaltu, C. Aquili, pridie kalendas intercalares. biduo poſt, aut, ut ſtatim de jure aliquis cucurrerit, non toto triduo DCC millia paſſuum conficiuntur. ô rem incredibilem! ô cupiditatem inconſideratam! ô nuntium volucrem! adminiſtri et ſatellites Sex. Naevii Roma trans Alpes in Sebuſianos biduo veniunt. ô hominem fortunatum, qui ejuſmodi nuntios, ſeu potius Pegaſos habeat!

26 Hîc ego, ſi Craſſi omnes cum Antoniis exiſtant, ſi tu, L. Philippe, qui inter illos florebas, hanc cauſam voles cum Hortenſio dicere, tamen ſuperior ſim neceſſe eſt. non enim, quemadmodum putatis, omnia ſunt in eloquentia. eſt quaedam tamen ita perſpicua veritas, ut eam infirmare nulla res poſſit. an, antequam poſtulaſti, ut bona poſſideres, miſiſti, qui curarent, ut dominus de ſuo fundo a ſua familia vi dejiceretur? utrumlibet elige. alterum incredibile eſt: alterum nefarium: et ante hoc tempus utrumque inauditum. ſeptingenta millia paſſuum vis eſſe decurſa biduo? dic. negas? ante igitur miſiſti. malo. ſi enim illud diceres; improbe mentiri viderere. cum hoc con-

tinatio, quid haec immaturitas tant
nificat? non vim? non ſcelus? non l
cinium? non denique omnia potius, q
jus, quam officium, quam pudorem?
tis injuſſu praetoris. quo conſilio?
ſurum ſciebas? quid? cum juſſiſſet,
mittere nonne poteras? poſtulaturu
ras. quando? poſt dies XXX. ne
ſi te nihil impediret: ſi voluntas ea
maneret: ſi valeres: denique ſi vive
praetor juſſiſſet. opinor, ſi vellet, ſi
leret, ſi jus diceret, ſi nemo recuſa
qui, ex ipſius decreto, et ſatiſdaret
judicium accipere vellet. nam, per d
immortales! ſi Alphenus, procurato
Quintii, tibi tum ſatiſdaret, et judic

[redacted]

rum servorum manibus, nuntio atque
imperio tuo, violatus esset. corrigeres
haec scilicet tu postea. de cujusquam vi-
ta dicere audes, qui hoc concedas necesse
est, ita te caecum cupiditate et avaritia
fuisse, ut, cum postea quid futurum esset,
ignorares: accidere autem multa possent:
spem maleficii praesentis in incerto reli-
qui temporis eventu collocares? atque
haec perinde loquor, quasi ipso illo tem-
pore, cum te praetor jussisset ex edicto
possidere, si in possessionem misisses, de-
bueris, aut potueris P. Quintium de pos-
27 sessione deturbare. Omnia sunt, C.
Aquili, ejusmodi, quivis ut perspicere
possit, in hac causa improbitatem et gra-
tiam cum inopia et veritate contendere.
praetor te quemadmodum possidere jus-
sit? opinor, ex edicto. sponsio quae in
verba facta est? ‘ ni ex edicto praetoris
‘ bona P. Quintii possessa non sint.’ re-
deamus ad edictum. id quemadmodum
jubet possidere? num quid est causae, C.
Aquili, quin si longe aliter possedit, quam
praetor edixit, iste ex edicto non posse-
derit, ego sponsione vicerim? nihil opi-
nor. cognoscamus edictum. ‘ qui ex e-

'dicto meo in possessionem venerint.' de te loquitur, Naevi, quemadmodum tu putas. ais enim te ex edicto venisse. tibi, quid facias, definit: te instituit, tibi praecepta dat. 'eos ita videtur in possessione 'esse oportere.' quomodo? 'quod ibi-'dem recte custodire poterunt, id ibidem 'custodiant. quod non poterunt, id au-'ferre, et abducere licebit.' quid tum? 'dominum, inquit, invitum detrudere

[redacted]

[redacted]

23 Naevium ne appellasse quidem Quintium, cum simul esset, experiri posset quotidie: deinde, quod omnia judicia difficillima cum summa sua invidia, maximoque periculo P. Quintii fieri mallet, quam illud pecuniarium judicium, quod uno die transigi posset: ex quo uno haec omnia nata, et profecta esse concedit. quo in loco conditionem tuli, si vellet pecuniam petere, P. Quintium judicatum solvi satisdaturum, dum ipse, si quid peteret, pari conditione uteretur. ostendi, quam multa ante fieri convenerit, quam hominis propinqui bona possideri postularentur: praesertim cum Romae domus ejus, uxor, liberi essent, et procurator aeque utriusque necessarius. docui, cum desertum esse dicat vadimonium, omnino vadimonium nullum fuisse: quo die hunc sibi promisisse dicat, eo die ne Romae quidem eum fuisse, id testibus me pollicitus sum planum facturum, qui et scire deberent, et causam, cur mentirentur, non haberent. ex edicto autem non potuisse bona possideri, demonstravi: quod neque fraudandi causa latitasset, neque exilii causa solum vertisse diceretur. reli-

quum eſt, ut eum nemo judicio defenderit. quod contra copioſiſſime defenſum eſſe contendi, non ab homine alieno, neque ab aliquo calumniatore, atque improbo: ſed ab equite Romano propinquo et neceſſario ſuo, quem ipſe Sex. Naevius procuratorem relinquere antea conſueſſet: neque eum, ſi tribunos appellarit, idcirco minus judicium pati paratum fuiſſe: neque potentia procuratoris Nae-

am, protuli: confirmavi, neceſſe eſſe aut biduo DCC millia paſſuum eſſe decurſa, aut Sex. Naevium diebus compluribus ante in poſſeſſionem miſiſſe, quam poſtularet, ut ei liceret bona poſſidere. poſtea recitavi edictum, quod aperte dominum de praedio detrudi vetaret: in quo conſtitit, Naevium ex edicto non poſſediſſe, cum confiteretur ex praedio vi detruſum eſſe Quintium. omnino autem bona poſſeſſa non eſſe conſtitui: quod bonorum poſſeſſio ſpectetur non in aliqua parte, ſed in univerſis, quae teneri, ac poſſideri poſſint. dixi, Romae domum fuiſſe, quo iſte ne aſpirarit quidem: ſervos complures, ex quibus iſte poſſederit neminem, ne attigerit quidem: unum fuiſſe, quem attingere conatus ſit: prohibitum fuiſſe: quieviſſe. in ipſa Gallia cognoſtis in praedia privata Quintii Sex. Naevium non veniſſe. denique ex ipſo ſaltu, quem, per vim expulſo ſocio, poſſedit, ſervos privatos Quintii non omnes ejectos eſſe. ex quo, et ex caeteris dictis, factis, cogitatiſque Sex. Naevii, quivis poteſt *intelligere, iſtum* nihil aliud egiſſe, *neque nunc agere*, niſi uti per vim, per

injuriam, per iniquitatem judicii, totum agrum, qui communis eſt, ſuum facere poſſit. Nunc cauſa perorata, res ipſa, 30
et periculi magnitudo, C. Aquili, cogere videtur, ut te, atque eos, qui tibi in conſilio ſunt, obſecret, obteſteturque P. Quintius per ſenectutem, ac ſolitudinem ſuam, nihil aliud, niſi ut veſtrae naturae, bonitatique obſequamini: ut, cùm veritas cum hoc faciat, plus hujus inopia poſ-

contendit. omnes tuas artes, quibus tu magnus es, tibi concedit. fatetur, se non bellè dicere, non ad voluntatem loqui posse: non ab afflicta amicitia transfugere, atque ad florentem aliam devolare: non profusis sumptibus vivere: non ornare magnifice, splendideque convivium: non habere domum clausam pudori et sanctimoniae, patentem, atque adeo expositam cupiditati et voluptatibus: contra, sibi officium, fidem, diligentiam, vitam omnino semper horridam atque aridam cordi fuisse. ista superiora esse, ac plurimum posse his moribus sentit. quid ergo est? non usque eo tamen, ut in capite, fortunisque hominum honestissimorum dominentur ii, qui relicta bonorum virorum disciplina, et quaestum et sumptum Gallonii sequi maluerunt, atque etiam, quod in illo non fuit, cum audacia perfidiaque vixerunt. si licet vivere eum, quem Sex. Naevius non vult: si est homini honesto locus in civitate, invito Naevio: si fas est respirare P. Quintium, contra nutum ditionemque Naevii: si quae pudore ornamenta sibi peperit, ea potest contra petulantiam, te defenden-

te, obtinere: ſpes eſt, et hunc miſerum
atque infelicem aliquando tandem poſſe
conſiſtere. ſin et poterit Naevius, id,
quod libet, et ei libebit, quod non licet:
quid agendum eſt? qui deus appellandus
eſt? cujus hominis fides imploranda eſt?
qui denique queſtus, qui moeror dignus
inveniri in calamitate tanta poteſt? Mi- 31
ſerum eſt exturbari fortunis omnibus:
miſerius eſt injuriâ. acerbum eſt ab ali-

[redacted]

jacuit stratus, obsecrans per deos immortales, ut aut secum jure contenderent, aut injuriam sine ignominia sibi imponerent. denique ipsius inimici vultum superbissimum subiit: ipsius Sex. Naevii lacrymans manum prehendit, in propinquorum bonis proscribendis exercitatam: obsecravit per fratris sui mortui cinerem, per nomen propinquitatis, per ipsius conjugem et liberos, quibus propior P. Quintio nemo est, ut aliquando misericordiam caperet; aliquam, si non propinquitatis, at aetatis suae; si non hominis, at humanitatis rationem haberet: ut secum aliquid, integra sua fama, qualibet, dummodo tolerabili, conditione transigeret. ab ipso repudiatus, ab amicis ejus non sublevatus, ab omni magistratu agitatus, atque perterritus, quem praeter te appellet, habet neminem: tibi se, tibi suas omnes opes, fortunasque commendat: tibi committit existimationem ac spem reliquae vitae: multis vexatus contumeliis, plurimis jactatus injuriis, non turpis ad te, sed miser *confugit*. e fundo ornatissimo dejectus, *ignominiis* omnibus appetitus, cum il

lum in ſuis paternis bonis dominari videret, ipſe filiae nubili dotem conficere non poſſet, nihil alienum tamen vita ſuperiore commiſit. itaque te hoc obſecrat, C. Aquili, ut, quam exiſtimationem, quam honeſtatem in judicium tuum prope acta jam aetate, decurſaque attulit, eam liceat ei ſecum ex hoc loco efferre: ne is, de cujus officio nemo unquam dubitavit, ſexageſimo denique anno, dedeco-

PRO

SEX. ROS. AMERINO.

ORATIO II.

CREDO ego vos, Judices, mirari, quid sit, quod, cum tot summi oratores, hominesque nobilissimi sedeant, ego potissimum surrexerim, qui neque aetate, neque ingenio, neque auctoritate sim cum iis, qui sedeant, comparandus. omnes enim hi, quos videtis adesse in hac causa, injuriam novo scelere conflatam putant oportere defendi: defendere ipsi propter iniquitatem temporum non audent. ita fit, ut adsint, propterea quod officium sequuntur: taceant autem idcirco, quia periculum metuunt. quid ergo? audacissimus ego ex omnibus? minime. at tanto officiosior, quam caeteri? ne istius quidem laudis ita sum cupidus, ut aliis eam praereptam velim. quae me igitur res praeter caeteros impulit, ut cau-

dixisse, quam dixisset, putaretur.
tiamsi omnia, quae dicenda sunt,
dixero, nequaquam tamen similite
tio mea exire, atque in vulgus em
poterit. deinde, quod caeterorum
dictum obscurum potest esse, propt
bilitatem et amplitudinem: neque
re dicto concedi, propter aetatem e
dentiam: ego si quid liberius dixer
occultum esse propterea quod no
ad rempublicam accessi, vel ignosc
lescentiae meae poterit: tametsi no
do ignoscendi ratio, verum etiam
noscendi consuetudo jam de civitat
lata est. accedit illa quoque causa,
a caeteris forsitan ita petitum sit,

[redacted]

nari, nec voluntatem negligere debeam. His de cauſis ego huic cauſae patronus extiti, non electus unus, qui maximo ingenio, ſed relictus ex omnibus, qui minimo periculo poſſem dicere: neque uti ſatis firmo praeſidio defenſus Sex. Roſcius, verum uti ne omnino deſertus eſſet. forſitan quaeratis, qui iſte terror ſit, et quae tanta formido, quae tot, ac tales viros impediat, quo minus pro capite, et fortunis alterius, quemadmodum conſueverunt, cauſam velint dicere. quod adhuc vos ignorare non mirum eſt, propterea quod conſulto ab accuſatoribus, ejus rei, quae conflavit hoc judicium, mentio facta non eſt. quae res ea eſt? bona patris hujuſce Sex. Roſcii, quae ſunt ſexagies: quae de viro fortiſſimo, et clariſſimo, L. Sylla, quem honoris cauſa nomino, duobus millibus nummûm ſe dicit emiſſe adoleſcens vel potentiſſimus hoc tempore noſtrae civitatis, L. Cornelius Chryſogonus. is a vobis, Judices, hoc poſtulat, ut, quoniam in alienam pecuniam tam plenam, atque praeclaram, nullo jure invaſerit; quoniamque ei pecuniae vita Sex. Roſcii obſtare, atque officere videa-

tur; deleatis ex animo ſuo ſuſpicionem omnem, metumque tollatis. ſeſe, hoc incolumi, non arbitratur hujus innocentis patrimonium tam amplum et copioſum poſſe obtinere: damnato et ejecto, ſperat ſe poſſe, quod adeptus eſt per ſcelus, id per luxuriam effundere atque conſumere. hunc ſibi ex animo ſcrupulum, qui ſe dies noctesque ſtimulat ac pungit, ut evellatis, poſtulat: ut ad hanc ſuam

[redacted]

quam dixi, quidquam aliud causae inve-
neritis: non recusamus, quin illorum li-
bidini Sex. Roscii vita dedatur. sin aliud
agitur nihil, nisi, ut iis ne quid desit, qui-
bus satis nihil est: si hoc solum hoc tem-
pore pugnatur, ut ad illam opimam, prae-
claramque praedam damnatio Sex. Ros-
cii, velut cumulus, accedat: nonne cum
multa indigna, tum vel hoc indignissi-
mum est, vos idoneos habitos, per quo-
rum sententias, jusque jurandum id asse-
quantur, quod antea ipsi scelere et ferro
assequi consuerunt? qui ex civitate in se-
natum propter dignitatem, ex senatu in
hoc consilium delecti estis propter severi-
tatem, ab his hoc postulare homines sica-
rios, atque gladiatores, non modo ut
supplicia vitent, quae a vobis pro malefi-
ciis suis metuere atque horrere debent,
verum etiam ut spoliis Sex. Roscii hoc ju-
4 dicio ornati auctique discedant? His
de rebus tantis, tamque atrocibus, neque
satis me commode dicere, neque satis
graviter conqueri, neque satis libere voci-
ferari posse intelligo. nam commoditati
ingenium, gravitati aetas, libertati tem-
pora sunt impedimento. huc accedit sum-

mus timor, quem mihi natura, pudorque meus attribuit, et veſtra dignitas, et vis adverſariorum, et Sex. Roſcii pericula. quapropter vos oro, atque obſecro, Judices, ut attente, bonaque cum venia verba mea audiatis. fide, ſapientiaque veſtra fretus, plus oneris ſuſtuli, quam ferre me poſſe intelligo. hoc onus ſi vos aliqua ex parte allevabitis, feram, ut potero, ſtudio, et induſtria, Judices. ſin

[redacted]

tervallo judicium inter sicarios hoc primum committitur, cum interea caedes indignissimae, maximaeque factae sint. omnes hanc quaestionem, te praetore, de manifestis maleficiis, quotidianoque sanguine haud remissius sperant futuram. qua vociferatione in caeteris judiciis accusatores uti consueverunt, ea nos hoc tempore utimur, qui causam dicimus. petimus abs te, M. Fanni, a vobisque, Judices, ut quam acerrime maleficia vindicetis: ut quam fortissime hominibus audacissimis resistatis: ut hoc cogitetis, nisi in hac causa, qui vester animus sit, ostendetis, eo prorumpere hominum cupiditatem, et scelus, et audaciam, ut non modo clam, verum etiam hîc in foro, ante tribunal tuum, M. Fanni, ante pedes vestros, Judices, inter ipsa subsellia caedes futurae sint. etenim quid aliud hoc judicio tentatur, nisi ut id fieri liceat? accusant ii, qui in fortunas hujus invaserunt: causam dicit is, cui, praeter calamitatem, nihil reliquerunt. accusant ii, quibus occidi patrem Sex. Roscii, bono fuit: causam dicit is, cui non modo luctum mors patris attulit, verum etiam

egeſtatem. accuſant ii, qui hunc ipſum jugulare ſumme cupierunt: cauſam dicit is, qui etiam ad hoc ipſum judicium cum praeſidio venit, ne hic ibidem ante oculos veſtros trucidetur. denique accuſant ii, quos populus poſcit: cauſam dicit is, qui unus relictus ex illorum nefaria caede reſtat. atque ut facilius intelligere poſſitis, Judices, ea, quae facta ſunt, indigniora eſſe, quam haec ſunt, quae dici-

trimonium domeſtici praedones vi ereptum poſſident: fama et vita innocentis ab hoſpitibus amiciſque paternis defenditur. hic cum omni tempore nobilitatis fautor fuiſſet, tum hoc tumultu proximo, cum omnium nobilium dignitas et ſalus in diſcrimen veniret, praeter caeteros in ea vicinitate eam partem, cauſamque opera, ſtudio, auctoritate defendit. etenim rectum putabat, pro eorum honeſtate ſe pugnare, propter quos ipſe honeſtiſſimus inter ſuos numerabatur. poſteaquam victoria conſtituta eſt, ab armiſque receſſimus: cum proſcriberentur homines, atque ex omni regione caperentur ii, qui adverſarii fuiſſe putabantur: erat ille Romae frequens; atque in foro, et in ore omnium quotidie verſabatur: magis ut exultare victoria nobilitatis videretur, quam timere, ne quid ex ea calamitatis ſibi accideret. erant ei veteres inimicitiae cum duobus Roſciis Amerinis, quorum alterum ſedere in accuſatorum ſubſelliis video; alterum tria hujuſce praedia poſſidere audio. quas inimicitias ſi tam cavere potuiſſet, quam metuere ſolebat, viveret. neque enim, Judices, in-

juria metuebat. nam duo iſti ſunt T. Roſcii (quorum alteri Capitoni cognomen eſt: iſte, qui adeſt, Magnus vocatur) homines ejuſmodi:alter plurimarum palmarum vetus ac nobilis gladiator habetur: hic autem nuper ſe ad eum laniſtam contulit; qui, cum ante hanc pugnam tiro eſſet ſcientiâ, facile ipſum magiſtrum ſcelere audaciaque ſuperavit. Nam 7

[redacted]

hic Ameriam venit. decem horis nocturnis ſex et quinquaginta millia paſſuum ciſiis pervolavit; non modo ut exoptatum inimico nuntium primus afferret, ſed etiam cruorem inimici, quam recentiſſimum, telumque paulo ante e corpore extractum oſtenderet. quatriduo, quo haec geſta ſunt, res ad Chryſogonum in caſtra L. Syllae Volaterras defertur: magnitudo pecuniae demonſtratur: bonitas praediorum; nam fundos decem et tres reliquit, qui Tiberim fere omnes tangunt: hujus inopia et ſolitudo commemoratur. demonſtrant, cum pater hujuſce, Sex. Roſcius, homo tam ſplendidus, et gratioſus, nullo negotio ſit occiſus, perfacile hunc hominem, incautum, et ruſticum, et Romae ignotum, de medio tolli poſſe. ad eam rem operam ſuam pollicentur. ne diutius vos teneam, Ju-
8 dices, ſocietas coitur. Cum jam proſcriptionis mentio nulla fieret, et cum etiam qui antea metuerant, redirent, ac jam defunctos ſeſe periculis arbitrarentur: hominis ſtudioſiſſimi nobilitatis manceps ſit *Chryſogonus*. tria praedia vel nobiliſſima *Capitoni* propria traduntur,

quae hodie poſſidet: in reliquas omnes fortunas iſte T. Roſcius nomine Chryſogoni, quemadmodum ipſe dicit, impetum facit. haec bona ſexagies H-S emuntur duobus millibus nummûm. haec omnia, Judices, imprudente L. Sylla facta eſſe certe ſcio. neque enim mirum, cum eodem tempore et ea, quae praeterita ſunt, et ea, quae videntur inſtare, praeparet: cum et pacis conſtituendae ratio-

[redacted]

paterno funeri juſta ſolviſſet, nudum ejicit domo, atque ſocis patriis, diiſque penatibus praecipitem, Judices, exturbat: ipſe ampliſſimae pecuniae fit dominus. qui in ſua re fuiſſet egentiſſimus, erat (ut fit) inſolens in aliena. multa palam domum ſuam auferebat: plura clam de medio removebat: non pauca ſuis adjutoribus large effuſeque donabat: reliqua, conſtituta auctione, vendebat. Quod Amerinis uſque eo viſum eſt indignum, ut urbe tota fletus, gemituſque fieret. etenim multa ſimul ante oculos verſabantur: mors hominis florentiſſimi, Sex Roſcii, crudeliſſima: filii autem ejus egeſtas indigniſſima; cui de tanto patrimonio praedo iſte nefarius ne iter quidem ad ſepulcrum patrium reliquiſſet: bonorum emptio flagitioſa, flagitioſa poſſeſſio, furta, rapinae, donationes. nemo erat, qui non ardere omnia mallet, quam videre in Sex. Roſcii, viri optimi atque honeſtiſſimi, bonis jactantem ſe, ac dominantem T. Roſcium. itaque decurionum decretum ſtatim fit, ut decem-primi proficiſcantur ad L. Syllam, doceantque eum, qui vir Sex. Roſcius fuerit: conque-

rantur de istorum scelere, et injuriis: orent, ut et illius mortui famam, et filii innocentis fortunas conservatas velit. atque ipsum decretum, quaeso, cognoscite. DECRETUM DECURIONUM. legati in castra veniunt. intelligitur, Judices, id, quod jam ante dixi, imprudente L. Sylla, scelera haec et flagitia fieri. nam statim Chrysogonus et ipse ad eos accedit, et homines nobiles allegat iis, qui

[redacted]

bitrari poſſe diutius alienam pecuniam domino incolumi obtinere. Quod is ſimul atque ſenſit, de amicorum cognatorumque ſententia Romam confugit, et ſeſe ad Caeciliam, Nepotis filiam, quam honoris cauſa nomino, contulit, qua pater uſus erat plurimum: in qua muliere, Judices, etiam nunc, id quod omnes ſemper exiſtimaverunt, quaſi exempli cauſa, veſtigia antiqui officii remanent. ea Sex. Roſcium inopem, ejectum domo, atque expulſum ex ſuis bonis, fugientem latronum tela, et minas, recepit domum: hoſpitique oppreſſo jam, deſperatoque ab omnibus, opitulata eſt. ejus virtute, fide, diligentia factum eſt, ut hic potius vivus in reos, quam occiſus in proſcriptos referretur. nam poſtquam iſti intellexerunt, ſumma diligentia vitam Sex. Roſcii cuſtodiri, neque ſibi ullam caedis faciendae poteſtatem dari: conſilium ceperunt plenum ſceleris et audaciae, ut nomen hujus de parricidio deferrent: ut ad eam rem aliquem accuſatorem veterem compararent, qui de ea re poſſet dicere aliquid, in qua re nulla ſubeſſet ſuſpicio: denique ut, quo*niam crimine* non poterant, tempore ipſo

[redacted]

ɔugnarent. ita loqui homines: 'quod judicia tam diu facta non eſſent, condemnari eum oportere, qui primus in judicium adductus eſſet: ' huic autem ɔatronos propter Chryſogoni gratiam lefuturos: de bonorum venditione, et le iſta ſocietate verbum eſſe facturum neninem: ipſo nomine parricidii, et atroitate criminis, fore,ut hic nullo negotio ollcretur,cum a nullo defenſus eſſet.hoc

[redacted]

hanc conditionem miſero ferunt, ut optet, utrum malit cervices Roſcio dare, an inſutus in culeum per ſummum dedecus vitam amittere. patronos huic defuturos putaverunt: deſunt. qui libere dicat, qui cum fide defendat, id quod in hac cauſa eſt ſatis, quoniam quidem ſuſcepi, non deeſt profecto, Judices. et forſitan in ſuſcipienda cauſa temere impulſus adoleſcentia fecerim: quoniam quidem ſemel ſuſcepi, licet, hercules, undique omnes in me terrores, periculaque impendeant omnia, ſuccurram, atque ſubibo. certum eſt, deliberatumque, quae ad cauſam pertinere arbitror, omnia non modo dicere, verum etiam libenter, audacter, libereque dicere. nulla res tanta exiſtat, Judices, ut poſſit vim mihi majorem adhibere metus, quam fides. etenim quis tam diſſoluto animo eſt, qui haec cum videat, tacere, ac negligere poſſit? patrem meum, cum proſcriptus non eſſet, jugulaſtis: occiſum in proſcriptorum numerum retuliſtis: me domo mea per vim expuliſtis: patrimonium meum *poſſidetis.* quid vultis amplius? *etiamne ad* ſubſellia cum ferro atque te-

lis veniſtis, ut hîc aut juguletis,aut con-
demnetis Sex. Roſcium? Hominem 12
longe audaciſſimum nuper habuimus in
civitate C. Fimbriam,et, quod inter om-
nes conſtat, niſi inter eos, qui ipſi quo-
que inſaniunt, inſaniſſimum. is cum cu-
raſſet in funere C. Marii, ut Q. Scaevola
vulneraretur, vir ſanctiſſimus, atque or-
natiſſimus noſtrae civitatis: (de cujus
laude neque hîc locus eſt,ut multa dican-

num est ferendum? nam, pe
mortales! quid est in hac caus
fensionis indigeat? qui locus
patroni requirit, aut oratoris
am magnopere desiderat? tota
Judices, explicemus, atque a
expositam consideremus. ita
quae res totum judicium con
quibus de rebus nos dicere op
quid vos sequi conveniat, in
13 Tres sunt res, quantum ego e
possum, quae obstent hoc temp
Roscio, crimen adversariorum,
cia, et potentia. criminis conf
accusator Erucius suscepit: auda
tes Roscii sibi poposcerunt: Ch
nus autem ...

arguitur. ſceleſtum, dii immorta-
ac nefarium facinus, atque ejuſmo-
quo uno maleficio ſcelera omnia
plexa eſſe videantur. etenim ſi (id
d praeclare a ſapientibus dicitur)
tu ſaepe laeditur pietas: quod ſuppli-
m ſatis acre reperietur in eum, qui
rtem obtulerit parenti, pro quo mori
um, ſi res poſtularet, jura divina at-
e humana cogebant? in hoc tanto, tam
roci, tam ſingulari maleficio, quod ita
ro extitit, ut, ſi quando auditum ſit,
ortenti ac prodigii ſimile numeretur,
uibus tandem te, C. Eruci, argumentis
ccuſatorem cenſes uti oportere? non-
e et audaciam ejus, qui in crimen voce-
... et mores fe-

14 Patrem occidit Sex Roſcius. qui homo? adoleſcentulus corruptus, et ab hominibus nequam inductus? annos natus magis quadraginta. vetus videlicet ſicarius, homo audax, et ſaepe in caede verſatus? at hoc ab accuſatore ne dici quidem audiſtis. luxuries igitur hominem nimirum, et aeris alieni magnitudo, et indomitae animi cupiditates ad hoc ſcelus impulerunt. de luxuria purgavit Erucius, cum dixit, hunc ne in convivio quidem ullo fere interfuiſſe. nihil autem unquam debuit. cupiditates porro quae poſſunt eſſe in eo, qui (ut ipſe accuſator objecit) ruri ſemper habitarit, et in agro colendo vixerit? quae vita maxime disjuncta a cupiditate, et cum officio conjuncta. quae res igitur tantum iſtum furorem Sex. Roſcio objecit? patri, inquit, non placebat. patri non placebat? quam ob cauſam? neceſſe eſt enim eam quoque juſtam, et magnam, et perſpicuam fuiſſe. nam, ut illud incredibile eſt, mortem oblatam eſſe patri a filio ſine plurimis et maximis cauſis; ſic hoc veriſimile non eſt, odio fuiſſe parenti filium ſine cauſis multis, et magnis, et neceſſariis. rurſus

...uniter eum hanc causam, quem procre-
at is quidem fuit omnium constan-
ius. ergo illud jam perspicuum pro-
est, si neque amens pater, neque
itus filius fuerit; neque odii causam
, neque sceleris filio fuisse. Ne- 15
inquit, quae causa odii fuerit; fuis-
iam intelligo: quia antea, cum duo-
ios haberet, illum alterum, qui mor-
est, secum omni tempore volebat es-
nunc in praedia rustica relegarat.
Erucio accidebat in mala augato-
e accusatione, idem mihi usuvenit
ısa optima. ille, quomodo crimen
nentitium confirmaret, non inveni-
ego, res tam leves qua ratione in-
m ac diluam, reperire non possum

[redacted]

cipiis rusticanis, nonne optatissimum si-
bi putant esse, filios suos rei familiari
maxime servire, et in praediis colendis
operae plurimum studiique consumere?
an amandarat hunc sic, ut esset in agro,
ac tantummodo aleretur ad villam? ut
commodis omnibus careret? quid si
constat, hunc non modo colendis prae-
diis praefuisse, sed certis fundis, patre
vivo, frui solitum esse? tamenne haec at-
tenta vita, et rusticana, relegatio atque
amandatio appellabitur? vides, Eruci,
quantum distet argumentatio tua ab re
ipsa, atque a veritate. quod consuetudi-
ne patres faciunt, id, quasi novum, re-
prehendis: quod benevolentia fit, id o-
dio factum criminaris: quod honoris
causa pater filio suo concessit, id eum sup-
plicii causa fecisse dicis. neque haec tu
non intelligis: sed usque eo quid arguas,
non habes, ut non modo tibi contra nos
dicendum putes, verum etiam contra
rerum naturam, contraque consuetudi-
nem hominum, contraque opiniones om-
16 nium. At enim, cum duos filios haberet,
alterum a se non dimittebat, alterum ruri
esse patiebatur. quaeso, Eruci, ut hoc

s, qui a...... r
at natura certe dedit, ut humanita-
on parum haberes. eo accessit studi-
octrinae,ut ne a literis quidem alie-
esses. ecquid tandem tibi videtur (ut
bulas veniamus) senex ille Caecilia-
minoris facere Eutychum,filium rus-
m, quam illum alterum, Chaerestra-
? (nam, ut opinor, hoc nomine est)
rum in urbe secum honoris causa ha-
e? alterum rus supplicii causa relegas-
quid ad istas ineptias abis? inquies.
ssi vero mihi difficile sit, quamvis
ltos nominatim proferre, ne longius
am, vel tribules, vel vicinos meos:
i suos liberos, quos plurimi faciunt
icolas assiduos esse cupiunt. verum

ex agro Veiente nominem. etenim haec conficta arbitror a poëtis esse, ut effictos nostros mores in alienis personis, expressamque imaginem nostrae vitae quotidianae videremus. age nunc, refer animum, sis, ad veritatem, et considera, non modo in Umbria, atque in ea vicinitate, sed in his veteribus municipiis, quae studia a patribusfamilias maxime laudentur. jam profecto te intelliges inopia criminum summam laudem Sex. Roscio vitio et culpae dedisse.

17 At non modo hoc patrum voluntate liberi faciunt: sed permultos et ego novi, et (nisi me fallit animus) unusquisque vestrûm, qui et ipsi incensi sunt studio, quod ad agrum colendum attinet: vitamque hanc rusticam, quam tu probro, et crimini putas esse oportere, et honestissimam, et suavissimam esse arbitrantur. quid censes, hunc ipsum Sex. Roscium, quo studio, et qua intelligentia esse in rusticis rebus? ut ex his propinquis ejus, hominibus honestissimis, audio, non tu in isto artificio accusatorio callidior es, quam hic in suo. verum, ut opinor, quoniam ita Chrysogono videtur, qui

ere. hoc vero est, quod ferri non po-
et in hanc calamitatem venit prop-
aedificiorum bonitatem et multitudi-
et, quod ea studiose coluit, id erit
xime fraudi: ut parum miseriae sit,
aliis coluit, non sibi, nisi etiam,
omnino coluit, crimini fuerit. Nae 18
ruci, accusator esses ridiculus, si il-
nporibus natus esses, cum ab aratro
ebantur, qui consules fierent. et-
qui praeesse agro colendo flagiti-
ntes, profecto illum Atilium, quem
nanu spargentem semen, qui missi
, convenerunt, hominem turpissi-
atque inhonestissimum judicares.
rcule majores nostri longe aliter et

urbibus, et nationibus, rempublicam, atque hoc imperium et populi Romani nomen auxerunt. neque ego haec eo profero, quo conferenda ſint cum hiſce, de quibus nunc quaerimus: ſed ut illud intelligatur, cum apud majores noſtros ſummi viri, clariſſimique homines, qui omni tempore ad gubernacula reipublicae ſedere debebant, tamen in agris quoque colendis aliquantum operae, temporiſque conſumpſerint; ignoſci oportere ei homini, qui ſe fateatur eſſe ruſticum, cum ruri aſſiduus ſemper vixerit: cum praeſertim nihil eſſet, quod aut patri gratius, aut ſibi jucundius, aut re vera honeſtius facere poſſet. odium igitur acerrimum patris in filium ex hoc, opinor, oſtenditur, Eruci, quod hunc ruri eſſe patiebatur. numquid eſt aliud? immo vero, inquit, eſt. nam iſtum exheredare in animo habebat. audio: nunc dicis aliquid, quod ad rem pertineat. nam illa, opinor, tu quoque concedis levia eſſe, atque inepta. convivia cum patre non inibat. quippe qui ne in oppidum quidem, niſi perrarò, veniret. domum ſuam iſtum non fere quiſquam vocabat.

entum oun rep...
. exheredare pater filium cogita-
nitto quaerere, qua de caufa: quae-
ui fcias. tametfi te dicere, atque e-
erare caufas omnes oportebat : et
rat certi accufatoris officium, qui
i fceleris argueret, explicare omnia
a atque peccata filii, quibus incenfus
ens potuerit animum inducere, ut na-
am ipfam vinceret; ut amorem illum
itus infitum ejiceret ex animo; ut
nique patrem effe fefe oblivifceretur:
ae fine magnis hujufce peccatis acci-
re potuiffe non arbitror. verum con-
do tibi, ut ea praetereas, quae, cum
ces, nulla effe concedis. illum quidem
... iffe exheredare, certe tu planum fa-

redare filium voluit: quam ob cauſam? neſcio. exheredavitne? non. quis prohibuit? cogitabat. cogitabat? cui dixit? nemini. quid eſt aliud, judicio, ac legibus, ac majeſtate veſtra abuti ad quaeſtum, atque ad libidinem, niſi hoc modo accuſare, atque id objicere, quod planum facere non modo non poſſis, verum ne coneris quidem? nemo noſtrûm eſt, Eruci, quin ſciat, tibi inimicitias cum Sex. Roſcio nullas eſſe. vident omnes, qua de cauſa huic inimicus venias. ſciunt hujuſce pecunia te adductum eſſe. quid ergo eſt? ita tamen quaeſtus te cupidum eſſe oportebat, ut horum exiſtimationem, et legem Remmiam putares aliquid valere oportere. Accuſatores multos eſſe in civitate utile eſt, ut metu contineatur audacia: veruntamen hoc ita eſt utile, ut ne plane illudamur ab accuſatoribus. innocens eſt quiſpiam: veruntamen, quanquam abeſt a culpa, ſuſpicione tamen non caret. tametſi miſerum eſt, tamen ei, qui hunc accuſet, poſſim aliquo modo ignoſcere. cum enim aliquid habeat, quod poſſit criminoſe ac ſuſpicioſe dicere, aperte ludi-

ɛſt. utilius eſt autem abſolvi innoc
ɛm, quam nocentem cauſam non di
e. anſeribus cibaria publicè locant
t canes aluntur in Capitolio, ut ſigni
ent, ſi fures venerint. at fures int
oſcere non poſſunt. ſignificant tam
i qui noctu in Capitolium venerint:
quia id eſt ſuſpicioſum, tametſi beſt
ſunt, tamen in eam partem potius p
cant, quae eſt cautior. quod ſi luce q
que canes latrent, cum deos ſalutat
aliqui venerint: opinor, iis crura ſuffi
gantur, quod acres ſint etiam tum,
ſuſpicio nulla ſit. ſimillima eſt acc

quem commisisse, in suspicione latratote. id quoque concedi potest. sin autem sic agetis, ut arguatis aliquem patrem occidisse, neque dicere possitis, aut quare, aut quomodo; ac tantummodo sine suspicione latrabitis; crura quidem vobis nemo suffringet: sed si ego hos bene novi, literam illam, cui vos usque eo inimici estis, ut etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, ut postea neminem alium, nisi fortunas vestras,
21 accusare possitis. Quid mihi ad defendendum dedisti, bone accusator? quid hisce autem ad suspicandum? ne exheredaretur, veritus est. audio. sed qua de causa vereri debuerit, nemo dicit. habebat pater in animo. planum fac. nihil est: non, qui-cum deliberarit, quem certiorem fecerit, unde istud vobis suspicari in mentem venerit. cum hoc modo accusas, Eruci, nonne hoc palam dicis? Ego, quid acceperim, scio: quid dicam, nescio. unum illud spectavi, quod Chrysogonus aiebat, neminem isti patronum futurum: de bonorum emptione, deque ea societate neminem esse, qui verbum facere hoc tempore auderet. haec te o-

pinio falſa in iſtam fraudem impulit. non mehercule verbum feciſſes, ſi tibi quemquam reſponſurum putaſſes. operae pretium erat, ſi animadvertiſtis, Judices, negligentiam ejus in accuſando conſiderare. credo, cum vidiſſet, qui homines in hiſce ſubſelliis ſederent, quaeſiſſe, num ille aut ille defenſurus eſſet: de me ne ſuſpicatum quidem, quod antea cauſam publicam nullam dixerim. poſteaquam invenit neminem eorum, qui poſſunt, et ſolent; ita negligens eſſe coepit, ut cum in mentem veniret ei, reſideret: deinde ſpatiaretur: nonnunquam etiam puerum vocaret, credo cui coenam imperaret:

qui Chryſogono nuntiarent, eſſe aliquem in civitate, qui contra voluntatem ejus dicere auderet: aliter cauſam agi, atque ille exiſtimaret: aperiri bonorum emptionem: vexari peſſime ſocietatem: gratiam, potentiamque ejus negligi: judices diligenter attendere: populo rem indignam videri. quae quoniam te fefellerunt, Eruci, quoniamque vides verſa eſſe omnia; cauſam pro Sex. Roſcio, ſi non commode, at libere dici; quem dedi putabas, defendi intelligis: quos tradituros ſperabas, vides judicare: reſtitue nobis aliquando veterem tuam illam calliditatem atque prudentiam: confitere huc eâ ſpe veniſſe, quod putares hîc latrocinium, non judicium futurum. de parricidio cauſa dicitur: ratio ab accuſatore reddita non eſt, quam ob cauſam filius patrem occiderit. quod in minimis noxis, et in his levioribus peccatis, quae magis crebra, et jam prope quotidiana ſunt, maxime et primum quaeritur, quae cauſa maleficii fuerit; id Erucius in parricidio quaeri non putat oportere. in quo ſcelere, Judices, etiam cum multae cauſae conveniſſe unum in lo-

cum, atque inter se congruere videntur: tamen non temerè creditur, neque levi conjectura res penditur, neque testis incertus auditur, neque accusatoris ingenio res judicatur. cum multa antea commissa maleficia, tum vita hominis perditissima, tum singularis audacia ostendatur necesse est: neque audacia solum, sed summus furor atque amentia. haec cum sint omnia, tamen extent oportet ex-

[redacted]

obſcurum, cùm coenatus cubitum in idem conclave cum duobus adoleſcentibus filiis iſſet, inventum eſſe manè jugulatum, cum neque ſervus quiſquam reperiretur, neque liber, ad quem ea ſuſpicio pertineret: id aetatis autem duo filii propter cubantes ne ſenſiſſe quidem ſe dicerent: nomina filiorum de parricidio delata ſunt. quid poſtea? erat ſane ſuſpicioſum. neutrum ſenſiſſe? auſum autem eſſe quemquam ſe in id conclave committere,eo potiſſimum tempore, cum ibidem eſſent duo adoleſcentes filii, qui et ſentire et defendere facile poſſent? erat porro nemo, in quem ea ſuſpicio conveniret. tamen cum planum judicibus eſſet factum, aperto oſtio dormientes eos repertos eſſe; judicio abſoluti adoleſcentes, et ſuſpicione omni liberati ſunt. nemo enim putabat, quemquam eſſe, qui, cum omnia divina atque humana jura ſcelere nefario polluiſſet, ſomnum ſtatim capere potuiſſet: propterea quod qui tantum facinus commiſerunt, non modo ſine cura quieſcere, ſed ne ſpirare quidem
24 ſine metu poſſunt. Videtiſne, quos nobis poëtae tradiderunt, patris ulciſ-

... patiantur, quod ne pu quidem ſine ſcelere eſſe potuerunt? ſic ſe res habet, Judices. magnam vim, magnam neceſſitatem, magnam poſſidet religionem paternus, maternuſque ſanguis: ex quo ſi qua macula concepta eſt, non modo elui non poteſt, verum uſque eo permanat ad animum, ut ſummus furor atque amentia conſequatur. nolite enim putare, quemadmodum in fabulis ſaepenumero videtis, eos, qui aliquid impie ſcelerateque commiſerint, agitari et perterreri Furiarum taedis ardentibus. ſua quemque fraus et ſuus terror maxime vexat: ſuum quemque ſcelus agitat, amentiaque afficit: ſuae malae cogitationes, conſcientiaeque animi terrent. hae

nisi omnibus flagitiis vita inquinata, nisi sumptus effusi cum probro atque dedecore, nisi prorupta audacia, nisi tanta temeritas, ut non procul abhorreat ab insania. accedat huc oportet odium parentis, animadversionis paternae metus, amici improbi, servi conscii, tempus idoneum, locus opportune captus ad eam rem: penè dicam, respersas manus sanguine paterno judices videant oportet, si tantum facinus, tam immane, tam acerbum, credituri sint. quare hoc, quo minus est credibile, nisi ostenditur: eo magis est, si convincitur, vindicandum. Itaque cum multis ex rebus intelligi potest, majores nostros non modo armis plus, quam caeteras nationes, verum etiam consilio, sapientiaque potuisse: tum ex hac re vel maxime, quod in impios singulare supplicium invenerunt. qua in re quantum prudentiâ praestiterint iis, qui apud caeteros sapientissimi fuisse dicuntur, considerate. prudentissima civitas Atheniensium, dum ea rerum potita est, fuisse traditur. ejus porrò civitatis sapientissimum Solonem dicunt fuisse, eum, qui leges, quibus hodie quoque u-

[redacted]

tuntur, ſcripſerit. is cum interrogaretur, cur nullum ſupplicium conſtituiſſet in eum, qui parentem necaſſet, reſpondit, ſe id neminem facturum putaſſe. ſapienter feciſſe dicitur, cum de eo nihil ſanxerit, quod antea commiſſum non erat, ne non tam prohibere, quam admonere videretur. quanto majores noſtri ſapientius? qui cùm intelligerent, nihil eſſe tam ſanctum, quod non aliquando violaret

[redacted]

[redacted]

polluerent, quo caetera, quae violata sunt, expiari putantur. denique nihil tam vile, neque tam vulgare est, cujus partem ullam eis reliquerint. etenim quid tam est commune, quam spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis? ita vivunt, dum possunt, ut ducere animam de coelo non queant: ita moriuntur, ut eorum ossa terra non tangat: ita jactantur fluctibus, ut nunquam abluantur: ita postremo ejiciuntur, ut ne ad saxa quidem mortui conquiescant. tanti maleficii crimen, cui maleficio tam insigne supplicium est constitutum, probare te, Eruci, censes posse talibus viris, si ne causam quidem maleficii protuleris? si hunc apud bonorum emptores ipsos accusares, eique judicio Chrysogonus praeesset; tamen diligentius paratiusque venisses. utrum, quid agatur, non vides? an, apud quos agatur? agitur de parricidio: quod sine multis causis suscipi non potest. apud homines autem prudentissimos agitur: qui intelligunt, neminem ne minimum quidem maleficium sine causa

17 admittere. *Esto: causam proferre non potes. tametsi statim vicisse debeo, tamen*

de meo jure decedam: et tibi, quod in alia causa non concederem, in hac concedam, fretus hujus innocentia. non quaero abs te, quare patrem Sex. Roscius occiderit: quaero, quomodo occiderit. ita quaero abs te, C. Eruci, quomodo: et sic tecum agam, ut in eo loco vel respondendi, vel interpellandi tibi potestatem faciam, vel etiam, si quid voles, interrogandi. quomodo occidit? ipse percussit, an aliis oc-

[redacted]

tum eſſe, nunquam in oppido conſtitiſſe. qua in re praetereo illud, quod mihi maximo argumento ad hujus innocentiam poterat eſſe, in ruſticis moribus, in victu arido, in hac horrida incultaque vita, iſtiuſmodi maleficia gigni non ſolere. ut non omnem frugem, neque arborem in omni agro reperire poſſis: ſic non omne facinus in omni vita naſcitur. in urbe luxuries creatur: ex luxuria exiſtat avaritia neceſſe eſt: ex avaritia erumpat audacia: inde omnia ſcelera ac maleficia gignuntur. vita autem haec ruſtica, quam tu agreſtem vocas, parſimoniae, diligentiae, juſtitiae

28 magiſtra eſt. verum haec miſſa facio. Illud quaero; is homo, qui, ut tute dicis, nunquam inter homines fuerit, per quos homines hoc tantum facinus, tam occultum, abſens praeſertim, conficere potuerit. multa ſunt falſa, Judices, quae tamen argui ſuſpicioſe poſſunt. in his rebus ſi ſuſpicio reperta erit, culpam ineſſe concedam. Romae Sex. Roſcius occiditur, cum in agro Amerino eſſet filius. literas, credo, miſit alicui ſicario, qui Romae noverat neminem. arceſſivit aliquem: at quando? nuntium miſit: quem?

[redacted]

aut ad quem? pretio, gratia, ſpe, promiſſis induxit aliquem? nihil horum ne confingi quidem poteſt: et tamen cauſa de parricidio dicitur. reliquum eſt, ut per ſervos id admiſerit. ô dii immortales! rem miſeram et calamitoſam. quod in tali crimine innocenti ſaluti ſolet eſſe, ut ſervos in quaeſtionem polliceatur, id Sex. Roſcio facere non licet. vos, qui hunc accuſatis, omnes ejus ſervos habe-

[redacted]

[redacted]

tas permittitur: an ab iis, qui quaestio-
nem fugitant, bona possident, in caede
atque ex caede vivunt? omnia, Judices,
in hac causa sunt misera, atque indigna:
tamen hoc nihil neque acerbius, neque
iniquius proferri potest: mortis pater-
nae de servis paternis quaestionem habe-
re filio non licet: ne tamdiu quidem do-
minus erit in suos, dum ex iis de patris
morte quaeratur. veniam, neque ita mul-
to post, ad hunc locum. nam hoc totum
ad Roscios pertinet: de quorum audacia
tum me dicturum pollicitus sum, cum E-
29 rucii crimina diluissem. Nunc, Eruci,
ad te venio. conveniat mihi tecum ne-
cesse est, si ad hunc maleficium istud per-
tinet, aut ipsum sua manu fecisse, id quod
negas: aut per aliquos liberos, aut ser-
vos. liberosne? quos neque ut conveni-
re potuerit, neque qua ratione inducere,
neque ubi, neque per quos, neque qua
spe, aut quo pretio, potes ostendere. e-
go contra ostendo, non modo nihil eo-
rum fecisse Sex. Roscium, sed ne potu-
isse quidem facere: quod neque Romae
multis annis fuerit, neque de praediis un-
quam temere discesserit. restare tibi vi-

debatur ſervorum nomen, quo, quaſi in portum, rejectus a caeteris ſuſpicionibus, confugere poſſes: ubi ſcopulum offendis ejuſmodi, ut non modo ab hoc crimen reſilire videas, verum omnem ſuſpicionem in voſmetipſos recidere intelligas. quid eſt ergo, quo tandem accuſator, inopia argumentorum, confugerit? ejuſmodi tempus erat, inquit, ut homines vulgo impune occiderentur: quare

[redacted]

ac principes erant, huic crimini putabunt fore, qui non modo Romae non fuit, sed omnino, quid Romae ageretur, nesciret, propterea quod ruri assiduus, quemadmodum tute confiteris, fuit? vereor, ne aut molestus sim vobis, Judices, aut ne ingeniis vestris videar diffidere, si de tam perspicuis rebus diutius disseram. Erucii criminatio tota, ut arbitror, dissoluta est: nisi forte expectatis, ut illa diluam, quae de peculatu, ac de ejusmodi rebus commentitiis, inaudita nobis ante hoc tempus ac nova, objecit. quae mihi iste visus est ex alia oratione declamare, quam in alium reum commentaretur: ita neque ad crimen parricidii, neque ad eum, qui causam dicit, pertinebant. de quibus quoniam verbo arguit, verbo satis est negare. si quid est, quod ad testes reservet: ibi nos quoque, ut in ipsa causa, paratiores reperiet, quam putabat. Venio nunc eo, quo me non cupiditas ducit, sed fides. nam si mihi liberet accusare, accusarem alios potius, ex quibus possem crescere: quod certum est non facere, dum utrumvis licebit. is enim mihi videtur amplissimus, qui sua virtute

altiorem locum pervenit, non qui aſcendit per alterius incommodum et calamitatem. deſinamus aliquando ea ſcrutari, quae ſunt inania: quaeramus, ubi maleficium et eſt, et inveniri poteſt. jam intelliges, Eruci, certum crimen quam multis ſuſpicionibus coarguatur. tametſi neque omnia dicam, et leviter unumquodque tangam. neque enim id face-

[redacted]

torem ac judicem fugiebant, atque horrebant ii, quibus periculum creabatur: ideo quod, tametsi veritatis erat amicus, tamen natura non tam propensus ad misericordiam, quam implicatus ad severitatem videbatur. ego, quanquam praeest huic quaestioni vir, et contra audaciam fortissimus, et ab innocentia clementissimus: tamen facile me paterer, vel illo ipso acerrimo judice quaerente, vel apud Cassianos judices, quorum etiam nunc ii, quibus causa dicenda est, nomen ipsum reformidant, pro

31 Sex. Roscio dicere. In hac enim causa cum viderent, illos amplissimam pecuniam possidere, hunc in summa mendicitate esse; illud quidem non quaererent, cui bono fuisset: sed eo perspicuum crimen, et suspicionem potius ad praedam adjungerent, quam ad egestatem. quid si accedit eodem, ut tenuis antea fueris? quid si, ut avarus? quid si, ut audax? quid si, ut illius, qui occisus est, inimicissimus? num quaerenda causa, quae te ad tantum facinus adduxerit? quid ergo horum negari potest? tenuitas hominis ejusmodi est, ut dissimulari non queat: at

icariis, solus tu inventus es, qui cum
sfatoribus sederes, atque os tuum non
o ostenderes, sed etiam offerres. ini-
tias tibi fuisse cum Sex. Roscio, et
nas rei familiaris controversias, con-
s necesse est. restat, Judices, ut hoc
temus, uter potius Sex. Roscium oc-
rit: is, ad quem morte ejus divitiae
rint; an is, ad quem mendicitas:
ui antea tenuis fuerit; an is, qui post-
ctus sit egentissimus: is, qui ardens
tia feratur infestus in suos; an is,
semper ita vixerit, ut quaestum nos-
ullum; fructum autem eum solum,

32 us. Haec tu, Eruci, tot, et tanta si nactus esses in reo, quamdiu diceres? quo te modo jactares? tempus, hercule, te citius, quam oratio deficeret. etenim in singulis rebus ejusmodi materies est, ut dies singulos possis consumere. neque ego non possum: non enim mihi tantum derogo, tametsi nihil arrogo, ut te copiosius, quam me, putem posse dicere: verum ego forsitan, propter multitudinem patronorum, in grege annumerer. te pugna Cannensis accusatorem sat bonum fecit. multos caesos non ad Thrasimenum lacum, sed ad Servilium vidimus. quis ibi non est vulneratus 'ferro Phry- 'gio?' non necesse est omnes commemorare; Curtios, Marios, denique Mamercos, quos jam aetas a praeliis avocabat: postremo Priamum ipsum, senem Antistium, quem non modo aetas, sed etiam leges pugnare prohibebant. jam, quos nemo propter ignobilitatem nominat, sexcenti sunt, qui inter sicarios, et de veneficiis accusabant. qui omnes (quod ad me attinet) vellem viverent. nihil enim mali est, canes ibi quam plurimos esse, ubi permulti observandi, multaque

reipublicae ſempiterna nox eſſet, ita
ant in tenebris, omniaque miſce-
:. a quibus miror, ne quod judicio-
eſſet veſtigium, non ſubſellia quo-
eſſe combuſta. nam et accuſatores et
ces ſuſtulerunt. hoc commodi eſt,
d ita vixerunt, ut teſtes omnes, ſi cu-
nt, interficere non poſſent. nam,
ı hominum genus erit, qui accuſet e-
non deerit: dum civitas erit, judicia
t. verum, ut coepi dicere, et Eruci-
ıaec ſi haberet in cauſa, quae comme-
avi, poſſet ea quamvis diu dicere: et
, Judices, poſſum: ſed in animo eſt,

rit. ubi occiſus eſt Sex. Roſcius? Romae. quid? tu, Roſci, ubi tunc eras? Romae. verum quid ad rem? et alii multi. quaſi nunc id agatur, quis ex tanta multitudine occiderit; ac non hoc quaeratur, eum, qui Romae ſit occiſus, utrum veriſimilius ſit ab eo eſſe occiſum, qui aſſiduus eo tempore Romae fuerit: an ab eo, qui multis annis Romam omnino non acceſſerit. age, nunc caeteras facultates quoque conſideremus. erat tum multitudo ſicariorum, id quod commemoravit Erucius: et homines impune occidebantur. quid? ea multitudo quae erat? opinor, aut eorum, qui in bonis erant occupati; aut eorum, qui ab iis conducebantur, ut aliquem occiderent. ſi eos putas, qui alienum appetebant: tu es in eo numero, qui noſtrâ pecuniâ dives es. ſin eos, quos, qui leviore nomine appellant, percuſſores vocant: quaere, in cujus fide ſint, et clientela: mihi crede, aliquem de ſocietate tua reperies. et, quidquid tu contra dixeris, id cum defenſione noſtra contendito: ita facillime cauſa Sex. Roſcii cum tua conferetur. dices, quid poſtea, ſi Romae aſſiduus fui? reſpondebo,

[illegible], longe [illegible] ab ejusmodi crimine.
ermulta sunt, quae dici possunt, quare
itelligatur, summam tibi facultatem fu-
le maleficii suscipiendi: quae non modo
lcirco praetereo, quod teipsum non li-
enter accuso: verum eo magis etiam,
uod, si de illis caedibus velim comme-
norare, quae tum factae sunt ista eadem
atione, qua Sex. Roscius occisus est, ve-
eor, ne ad plures oratio mea pertinere
ideatur. Videamus nunc strictim, sic- 34
t caetera, quae post mortem Sex. Ros-
ii abs te, T. Rosci, facta sunt: quae ita
perta et manifesta sunt, ut medius fidi-
s. Judices, invitus ea dicam, vereor

tem oris tui. téne, cum caeteri ſocii tui fugerent, ac ſe occultarent, ut hoc judicium non de illorum praeda, ſed de hujus maleficio fieri videretur, potiſſimum tibi partes iſtas depopoſciſſe, ut in judicio verſarere, et ſederes cum accuſatore? qua in re nihil aliud aſſequêris, niſi ut ab omnibus mortalibus audacia tua cognoſcatur, et impudentia. occiſo Sex. Roſcio, qui primus Ameriam nuntiat? Mallius Glaucia, quem jam antea nominavi, tuus cliens et familiaris. quid attinuit eum potiſſimum nuntiare, quod, ſi nullum jam ante conſilium de morte ac de bonis ejus inieras, nullamque ſocietatem, neque ſceleris, neque praemii, cum homine ullo coieras, ad te minime omnium pertinebat? ſua ſponte Mallius nuntiat. quid, quaeſo, ejus intererat? an, cum Ameriam non hujuſce rei cauſa veniſſet, caſu accidit, ut id, quod Romae audierat, primus nuntiaret? cujus rei causâ venerat Ameriam? non poſſum, inquit, divinare. eo rem jam adducam, ut nihil divinatione opus ſit. qua ratione Roſcio Capitoni primum nuntiavit? cum Ameriae Sex. Roſcii domus, uxor, liberique eſſent,

cum tot propinqui, cognatique optime convenientes: qua ratione factum est, ut iste tuus cliens, sceleris tui nuntius, T. Roscio Capitoni potissimum nuntiaret? occisus est a coena rediens: nondum lucebat, cum Ameriae scitum est. quid hic incredibilis cursus? quid haec tanta celeritas, festinatioque significat? non quaero quis percusserit. nihil est, Glaucia, quod metuas. non excutio te, si quid

narum caſus ſui, redeuntem a coena videtis? non poſitas inſidias? non impetum repentinum? non verſatur ante oculos vobis in caede Glaucia? non adeſt iſte T. Roſcius? non ſuis manibus in curru collocat Automedontem illum, ſui ſceleris acerbiſſimi, nefariaeque victoriae nuntium? non orat, ut eam noctem pervigilet? ut honoris ſui cauſa laboret? ut Capitoni quam primum nuntiet? quid erat, quod Capitonem primum ſcire voluerit? neſcio: niſi hoc video, Capitonem in his bonis eſſe ſocium. de tribus et decem fundis tres nobiliſſimos fundos eum video poſſidere. audio praeterea, non hanc ſuſpicionem nunc primum in Capitonem conferri: multas eſſe infames palmas: hanc primam eſſe tamen lemniſcatam, quae Romae deferatur: nullum modum eſſe hominis occidendi, quo ille non aliquot occiderit: multos ferro, multos veneno. habeo etiam dicere, quem, contra morem majorum, minorem annis LX, de ponte in Tiberim dejecerit. quae, ſi prodierit, atque adeo cum prodierit, (ſcio enim proditurum eſſe) audiet. veniat modo: explicet ſuum volumen illud, quod ei

expectatione: o vitam ... ,
ejusmodi, ut libentibus animis ad
testimonium vestrum jusjurandum
commodetis! profecto non tam per
cue istorum maleficia videremus, nisi
sos caecos redderet cupiditas, et avari
et audacia. Alter ex ipsa caede v
crem nuntium Ameriam ad socium
que ad magistrum suum misit: ut, si
mulare omnes cuperent se scire, ad q
maleficium pertineret, tamen ipse a
tum suum scelus ante omnium oculo
neret. alter (si diis immortalibus pl
testimonium etiam in Sex. Roscium
... est quasi vero id nunc agatu

ſua res ageretur, teſtimonium non diceret. nam illud in talem virum non audeo dicere; ſi diceret, non crederetur. videte nunc, quam verſa et mutata in pejorem partem ſint omnia. cum de bonis, et de caede agatur, teſtimonium dicturus eſt is,qui et ſector eſt, et ſicarius: hoc eſt, qui et illorum ipſorum bonorum, de quibus agitur, emptor atque poſſeſſor eſt: et eum hominem occidendum curavit, de cujus morte quaeritur. quid tu, vir optime? ecquid habes, quod dicas? mihi auſculta: vide, ne tibi deſis. tua quoque res permagna agitur. multa ſcelerate, multa audaciter, multa improbe feciſti: unum ſtultiſſime, profecto tua ſponte, non de Erucii ſententia: nihil opus fuit te iſtic ſedere. neque enim accuſatore muto, neque teſte quiſquam utitur eo, qui de accuſatoris ſubſellio ſurgit. huc accedit, quod paulo occultior atque tectior veſtra iſta cupiditas eſſet. nunc quid eſt, quod quiſquam ex vobis audire deſideret, cum, quae facitis, ejuſmodi ſint, ut ea dedita opera a nobis contra voſmetipſos facere videamini? age nunc, illa videamus, Judices, quae ſtatim conſecuta ſunt.

... perspicuum est, eundem, qui Ame
riam? curat Chrysogonus, ut ejus bon
veneant statim; qui non norat hominem
aut rem. at qui ei venit in mentem prae
dia concupiscere hominis ignoti, quen
omnino nunquam viderat? soletis, cum
aliquid hujuscemodi auditis, Judices, con
tinuo dicere, necesse est, aliquem dixiss
municipem, aut vicinum: ii plerumqu
indicant: per eos plerique produntur
hic nihil est, quod suspicionem hanc pu
tetis. non enim ego ita disputabo: ve
risimile est, Roscios istam rem ad Chry
sogonum detulisse. erat enim eis cum
Chrysogono jam antea amicitia ...

su suo. si eum, qui indicii partem acceperit, oculis cernetis: poteritisne dubitare, Judices, qui indicarit? qui sunt igitur in istis bonis, quibus partem Chrysogonus dederit? duo Roscii. num quisnam praeterea? nemo est, Judices. num ergo dubium est, quin ii obtulerint hanc praedam Chrysogono, qui ab eo partem praedae tulerunt? age, nunc ex ipsius Chrysogoni judicio Rosciorum factum consideremus. si nihil in ista pugna, Roscii, quod operae pretium esset, fecerant, quam ob causam a Chrysogono tantis praemiis donabantur? si nihil aliud fecerunt, nisi rem detulerunt, nonne satis fuit, his gratias agi? denique, ut perliberaliter ageretur, honoris aliquid haberi? cur tria praedia tantae pecuniae statim Capitoni dantur? cur, quae reliqua sunt, iste Roscius omnia cum Chrysogono communiter possidet? nonne perspicuum est, Judices, has manubias Rosciis Chrysogonum, re cognita, concessisse?

38 Venit in decem-primis legatus in castra Capito. totam vitam, naturam, moresque hominis ex ipsa legatione cognoscite. nisi intellexeritis, Judices, nullum esse of-

ficium, nullum jus tam ſanctum atque integrum, quod non ejus ſcelus atque perfidiâ violarit, et imminuerit; virum optimum eſſe eum judicatote. impedimento eſt, quo minus de his rebus Sylla doceatur: caeterorum legatorum conſilia et voluntatem Chryſogono enuntiat: monet, ut provideat, ne palam res agatur. oſtendit, ſi ſublata ſit venditio bonorum, illum pecuniam grandem amiſ-

[redacted]

modi causa, verum etiam negligentius; cum majores summum admisisse dedecus existimabant. itaque mandati constitutum est judicium, non minus turpe, quam furti. credo propterea, quod, quibus in rebus ipsis interesse non possumus, in his operae nostrae vicaria fides amicorum supponitur: quam qui laedit, oppugnat omnium commune praesidium, et, quantum in ipso est, disturbat vitae societatem. non enim possumus omnia per nos agere. alius in alia est re magis utilis. idcirco amicitiae comparantur, ut commune commodum mutuis officiis gubernetur. quid recipis mandatum, si aut neglecturus, aut ad tuum commodum conversurus es? cur mihi te offers, ac meis commodis, officio simulato, officis et obstas? recede de medio: per alium transigam. suscipis onus officii, quod te putas sustinere posse; quod minime videtur grave iis, qui minime ipsi leves sunt. ergo idcirco turpis haec culpa est, quod duas res sanctissimas violat, amicitiam, et fidem. nam neque mandat quisquam fere, nisi amico: neque credit, nisi ei, quem fidelem putat. perditissimi est igi-

tur hominis, ſimul et amicitiam diſſolvere, et fallere eum, qui laeſus non eſſet, niſi credidiſſet. Itane eſt? in minimis rebus, qui mandatum neglexerit, turpiſſimo judicio condemnetur, neceſſe eſt: in re tanta, cum is, cui fama mortui, fortunae vivi commendatae ſunt, atque concreditae, * * ignominia mortuum affecerit; is inter honeſtos homines, atque adeo inter vivos numerabitur? in minimis, privatiſque rebus etiam negligentia in crimen mandati, judiciique infamiam revocatur, propterea quod, ſi recte fiat, illum negligere oporteat, qui mandarit, [redacted]

[redacted]

vertiſſet, damnatus per arbitrum, et rem reſtitueret, et honeſtatem omnem amitteret? nunc non hanc ei rem Sex. Roſcius mandavit, ſed, id quod multo gravius eſt, ipſe Sex. Roſcius cum fama, vita, bonisque omnibus a decurionibus publice Roſcio mandatus eſt: et ex eo T. Roſcius non paulum neſcio quid in rem ſuam convertit; ſed hunc funditus evertit bonis: ipſe tria praedia ſibi depactus eſt; voluntatem decurionum, ac municipum omnium tantidem, quanti fidem ſuam, fecit. Videte jam porro caetera, Judices, ut intelligatis fingi maleficium nullum poſſe, quo iſte ſeſe non contaminarit. in rebus minoribus ſocium fallere, turpiſſimum eſt, aequeque turpe, atque illud, de quo ante dixi. neque injuria: propterea quod auxilium ſibi ſe putat adjunxiſſe, qui cum altero rem communicavit. ad cujus igitur fidem confugiet, cum per ejus fidem laeditur, cui ſe commiſerit? atqui ea ſunt animadvertenda peccata maxime, quae difficillime praecaventur. tecti eſſe ad alienos poſſumus: intimi multa apertiora videant, neceſſe eſt: ſocium vero cavere qui poſſumus?

quem etiam si metuimus, jus officii laedimus. recte igitur majores eum, qui socium fefellisset, in virorum bonorum numero non putarunt haberi oportere. at vero T. Roscius non unum rei pecuniariae socium fefellit, (quod, tametsi grave est, tamen aliquo modo posse ferri videtur) verum novem homines honestissimos, ejusdem muneris, legationis, officii, mandatorumque socios, induxit, de-

ubi multa avare, multa audacter, mu
improbe, multa perfidiose facta videti
ibi scelus quoque latere inter illa tot fl
gitia putatote. tametsi hoc quidem mini
me latet, quod ita promptum et proposi
tum est, ut non ex illis maleficiis, quae
in illo constat esse, hoc intelligatur: ve-
rum ex hoc etiam, si quod illorum forte
dubitabitur, convincatur. quid tandem,
quaeso, Judices? num aut ille lanista om-
nino jam a gladiis recessisse videtur: aut
iste discipulus magistro tantulum de arte
concedere? par est avaritia, similis im-
probitas, eadem impudentia, gemina au-
41 dacia. Etenim, quoniam fidem ma-
gistri cognostis, cognoscite nunc disci-
puli aequitatem. dixi jam antea, saepe-
numero postulatos esse ab istis duos ser-
vos in quaestionem. tu semper, T. Ros-
ci, recusasti. quaero abs te, iine, qui po-
stulabant, indigni erant, qui impetra-
rent? an iste non commovebat, pro quo
postulabant? an res ipsa tibi iniqua vi-
debatur? postulabant homines nobilissi-
mi atque integerrimi nostrae civitatis,
quos jam antea nominavi: qui ita vixe-
runt, talesque a populo Romano putan-

tur. res porro abs te ejuſmodi
tur, ut nihil intereſſet, utrum e
cuſares, an de maleficio confite
cum ita ſint, quaero abs te, qua
ſam recuſaris. cum occiditur S
us, ibidem fuerunt. ſervos ipſo
me attinet, neque arguo, neq
quod a vobis hoc pugnari vid
quaeſtionem dentur, ſuſpicioſu
vero apud vos ipſos in honore t
profecto neceſſe eſt, ſciant aliq
ſi dixerint, perniciosum vobis
ſit. in dominos quaeri de ſervis
eſt. anne quaeritur? Sex. enim

plina patrisfamiliae rusticani. non est ita profecto, Judices: non est verisimile, ut Chrysógonus horum literas adamarit, aut humanitatem: non, ut rei familiaris negotio diligentiam cognorit eorum, et fidem. est quiddam, quod occultatur: quod quo studiosius ab ipsis opprimitur et absconditur, eo magis eminet et apparet.

42 Quid igitur? Chrysogonus sui maleficii occultandi causa quaestionem de his haberi non vult? minime, Judices. non in omnes arbitror omnia convenire. ego in Chrysogono, quod ad me attinet, nihil ejusmodi suspicor: neque hoc mihi nunc primum in mentem venit dicere. meministis, me ita distribuisse initio causam, in crimen, cujus tota argumentatio permissa Erucio est; et in audaciam, cujus partes Rosciis impositae sunt. quidquid maleficii, sceleris, caedis erit, proprium id Rosciorum esse debebit. nimiam gratiam, potentiamque Chrysogoni dicimus et nobis obstare, et perferri nullo modo posse: et a vobis, quoniam potestas data est, non modo infirmari, verum etiam vindicari oportere. ego sic existimo; qui quaeri velit ex iis,

plura de iſtorum ſcelere dicere,q
ſa poſtularet, ac neceſſitas ipſa
nam et multae res afferri poſſun
· quaeque earum multis cum ar
dici poteſt. verum ego, quod i
neceſſario facio, neque diu, ne
genter facere poſſum.quae praet
lo modo poterant, ea leviter,
attigi : quae poſita ſunt in ſuſpic
de quibus ſi coepero dicere, plur
bis ſit diſſerendum, ea veſtris
conjecturaeque committo. Ve
ad illud nomen aureum Chryſog
quo nomine tota ſocietas ſtatu

dum nihil magnopere videatur. haec enim causa nova profecto, et singularis est. bonorum Sex. Roscii emptor est Chrysogonus. primum hoc videamus, ejus hominis bona qua ratione venierunt, aut quomodo venire potuerunt? atque hoc non ita quaeram, Judices, ut id dicam esse indignum, hominis innocentis bona venisse. si enim haec audientur, ac libere dicentur: non fuit tantus homo Sex. Roscius in civitate, ut de eo potissimum conqueramur. verum hoc ego quaero, quî potuerunt istâ ipsâ lege, quae de proscriptione est, sive Valeria est, sive Cornelia, (non enim novi, nec scio) verum istâ ipsâ lege, bona Sex. Roscii venire quî potuerunt? scriptum enim ita dicunt esse, 'ut eorum 'bona veneant, qui proscripti sunt:' quo in numero Sex. Roscius non est: 'aut 'eorum, qui in adversariorum praesidiis 'occisi sunt.' dum praesidia ulla fuerunt, in Syllae praesidiis fuit. posteaquam ab armis recesserunt, in summo otio, rediens a coena, Romae occisus est. si lege: bona quoque lege venisse fateor. sin autem constat contra omnes non modo veteres leges, verum etiam novas oc-

virtus omni tempore purgavit. eg
omnia Chrysogonum fecisse dico
mentiretur, ut malum civem R
fuisse fingeret, ut eum apud adve
occisum esse diceret, ut hisce de r
legatis Amerinorum doceri L. S
passus non sit. denique etiam illud
cor, omnino haec bona non venil
quod postea, si per vos, Judices, li
erit, aperietur. opinor enim esse
ge, quam ad diem proscriptiones v
tionesque fiant: nimirum ad kalen
nias. aliquot post menses et homo
sus est, et bona venisse dicuntur

capiti Sex. Roſcii mederi debeam, redi-
viam curem. non enim laborat de pecu-
nia; non ullius rationem ſui commodi
ducit; facile egeſtatem ſuam ſe laturum
putat, ſi hac indigna ſuſpicione et ficto cri-
mine liberatus ſit. verum quaeſo a vobis,
Judices, ut haec pauca, quae reſtant, ita
audiatis, ut partim me dicere pro me ipſo
putetis, partim pro Sex. Roſcio. quae e-
nim mihi ipſi indigna et intolerabilia vi-
dentur, quaeque ad omnes, niſi provide-
mus, arbitror pertinere: ea pro me ipſo,
ex animi mei ſenſu ac dolore pronuntio.
quae ad hujus vitae caſum, cauſamque
pertineant, et quid hic pro ſe dici velit, et
qua conditione contentus ſit, jam in ex-
trema oratione noſtra, Judices, audietis.
ego haec a Chryſogono, mea ſponte, re-
45 moto Sex. Roſcio, quaero. Primum,
quare civis optimi bona venierint: dein-
de, quare hominis ejus, qui neque pro-
ſcriptus, neque apud adverſarios occiſus
eſt, bona venierint, cum in eos ſolos lex
ſcripta ſit: deinde, quare aliquanto poſt
eam diem venierint, quae dies in lege
praefinita eſt: deinde, cur tantulo veni-
erint. quae omnia ſi, quemadmodum

[redacted]

t liberti nequam et improbi facere, in·
ronum ſuum voluerit conferre; nihil·
rit. nemo eſt enim, qui neſciat, prop-
magnitudinem rerum multa multos,
tim connivente, partim imprudente
Sylla, commiſiſſe. placet igitur in his
as aliquid imprudentia praeteriri?
placet, Judices, ſed neceſſe eſt. et-
n ſi Jupiter Optimus Maximus, cu-
nutu et arbitrio coelum, terra, ma-
ne reguntur, ſaepe ventis vehemen-

[redacted]

[redacted]

id mens humana adepta non sit. verum, ut haec missa faciam, quae jam facta sunt: ex iis, quae nunc maxime fiunt, nonne quivis potest intelligere, omnium architectum et machinatorem unum esse Chrysogonum, qui Sex. Roscii nomen deferendum curavit? hoc judicium, cujus honoris causa accusare se dixit Eru-
46 cius. * * * aptam et ratione dispositam se habere existimant, qui in Salentinis, aut in Brutiis habent, unde vix ter in anno audire nuntium possunt. alter tibi descendit de palatio, et aedibus suis: habet animi relaxandi causa rus amoenum et suburbanum, plura praeterea praedia, neque tamen ullum, nisi praeclarum et propinquum: domus referta vasis Corinthiis, et Deliacis, in quibus est authepsa illa, quam tanto pretio nuper mercatus est, ut, qui praetereuntes pretium enumerari audiebant, fundum venire arbitrarentur. quid praeterea caelati argenti? quid stragulae vestis? quid pictarum tabularum? quid signorum? quid marmoris apud illum putatis esse? tantum scilicet, quantum e multis, splendidisque familiis in turba et rapinis coacervari una in domo po

* * * Desunt non pauca.

[redacted]

tuit. familiam vero quantam, et quam variis cum artificiis habeat, quid ego dicam? mitto haſce artes vulgares, coquos, piſtores, lecticarios. animi et aurium cauſa tot homines habet, ut quotidiano cantu vocum, et nervorum, et tibiarum, nocturniſque conviviis tota vicinitas perſonet. in hac vita, Judices, quos ſumptus quotidianos, quas effuſiones fieri putatis? quae vero convivia? honeſta, credo, in ejuſmodi domo: ſi domus haec

[redacted]

47 met. Sciunt ii, qui me norunt, me pro illa tenui, infirmaque parte, posteaquam id, quod maxime volui, fieri non potuit, ut componeretur; id maxime defendisse, ut ii vincerent, qui vicerunt. quis enim erat, qui non videret, humilitatem cum dignitate de amplitudine contendere? quo in certamine perditi civis erat, non se ad eos jungere, quibus incolumibus, et domi dignitas, et foris auctoritas retineretur. quae perfecta esse, et suum cuique honorem, et gradum redditum, gaudeo, Judices, vehementerque laetor: eaque omnia deorum voluntate, studio populi Romani, consilio, et imperio, et felicitate L. Syllae, gesta esse intelligo. quod animadversum est in eos, qui contra omni ratione pugnarunt; non debeo reprehendere. quod viris fortibus, quorum opera eximia in rebus gerendis extitit, honos habitus est; laudo. quae ut fierent, idcirco pugnatum esse arbitror, meque in eo studio partium fuisse confiteor. sin autem id actum est, et idcirco arma sumpta sunt, ut homines postremi pecuniis alienis locupletarentur, et in fortunas uniuscujusque impetum facerent, et id

hil horum eſt, Judices. non mod(
laedetur cauſa nobilitatis, ſi iſtis ho
bus reſiſtetis, verum etiam ornabitu
enim qui haec vituperare volunt, (
ſogonum tantum poſſe queruntur
laudare volunt, conceſſum ei nor
commemorant. ac jam nihil eſt,
quiſquam aut tam ſtultus, aut tam
probus ſit, qui dicat, 'vellem qu
'liceret: hoc dixiſſem.' dicas licet.
'feciſſem.' facias licet: nemo prob
'hoc decreviſſem.' decerne, modo
te: omnes approbabunt. 'hoc jud
'ſem.' laudabunt omnes. ſi recte

sumptus aut facient, aut approbabunt; nolo in eos gravius quidquam, ne ominis quidem causa dicere. unum hoc dico: nostri isti nobiles, nisi vigilantes, et boni, et fortes, et misericordes erunt; iis hominibus, in quibus haec erunt, ornamenta sua concedant necesse est. quapropter desinant aliquando dicere, male aliquem locutum esse: si quis vere, ac libere locutus sit: desinant, suam causam cum Chrysogono communicare: desinant, si ille laesus sit, de se aliquid detractum arbitrari: videant, ne turpe miserumque sit, eos, qui equestrem splendorem pati non potuerunt, servi nequissimi dominationem ferre posse. quae quidem dominatio, Judices, in aliis rebus antea versabatur: nunc vero quam viam munitet, quod iter affectet, videtis. ad fidem, ad jusjurandum, ad judicia vestra, ad id, quod solum prope in civitate sincerum sanctumque restat. hicne etiam sese putat aliquid posse Chrysogonus? hic etiam potens esse vult? ô rem miseram atque acerbam! neque mehercules hoc indigne fero, quod verear, ne quid possit: verum quod ausus est, quod speravit, sese apud tales viro

...atque vexare po

si id actum est, fateor me erraſſe, qu

maluerim: fateor inſaniſſe, qui cu

lis ſenſerim. tametſi inermis, Jud

ſenſi. ſin autem victoria nobilium o

mento, atque emolumento reipubli

populoque Romano debet eſſe: tum

ro optimo et nobiliſſimo cuique m

orationem gratiſſimam eſſe oportet. q

ſi quis eſt, qui et ſe, et cauſam laedi

tet, cum Chryſogonus vituperetur:

cauſam ignorat, ſeipſum prope non r

vit. cauſa enim ſplendidior fiet, ſi r

quiſſimo cuique reſiſtetur. ille improb

ſimus Chryſ...

trimonio queritur: putat homo imperitus morum, agricola et rusticus, ista omnia, quae vos per Syllam gesta esse dicitis, more, lege, jure gentium facta: culpa liberatus, et crimine nefario solutus cupit a vobis discedere. si hac indigna suspicione careat, animo aequo se carere suis omnibus commodis dicit. rogat, oratque te, Chrysogone, si nihil de patris fortunis amplissimis in suam rem convertit: si nulla in re te fraudavit: si tibi optima fide sua omnia concessit, adnumeravit, appendit: si vestitum, quo ipse tectus erat, annulumque de digito suum tibi tradidit: si ex omnibus rebus se ipsum nudum, neque praeterea quidquam excepit: ut sibi per te liceat innocenti amicorum opibus vitam in egestate degere.
50 Praedia mea tu possides: ego aliena misericordia vivo: concedo: et quod animus aequus est, et quia necesse est. mea domus tibi patet, mihi clausa est: fero. familia mea maxima uteris, ego servum habeo nullum: patior, et ferendum puto. quid vis amplius? quid insequeris? quid oppugnas? qua in re tuam voluntatem laedi a me putas? ubi tuis commodis offi-

cio? quid tibi obsto? si spoliorum causa vis hominem occidere, spoliasti: quid quaeris amplius? si inimicitiarum: quae sunt tibi inimicitiae cum eo, cujus ante praedia possedisti, quam ipsum cognosti? sin metuis: ab eone aliquid metuis, quem vides ipsum ab sese tam atrocem injuriam propulsare non posse? sin, quod bona, quae Roscii fuerunt, tua facta sunt, idcirco hunc illius filium studes perdere: nonne ostendis, id te vereri, quod prae-

detrahere mallet? scis hunc nihil habere, nihil audere, nihil posse, nihil unquam contra rem tuam cogitasse: et tamen oppugnas eum, quem neque metuere potes, neque odisse debes, nec quidquam habere jam reliqui vides, quod ei detrahere possis: nisi hoc indignum putas, quod vestitum sedere in judicio vides: quem tu e patrimonio, tanquam e naufragio, nudum expulisti. quasi vero nescias, hunc et ali, et vestiri a Caecilia, Balearici filia, Nepotis sorore, spectatissima foemina: quae cum patrem clarissimum, amplissimos patruos, ornatissimum fratrem haberet, tamen, cum esset mulier, virtute perfecit, ut, quanto honore ipsa ex illorum dignitate afficeretur, non minora il-
51 lis ornamenta ex sua laude redderet. An quod diligenter defenditur, id tibi indignum facinus videtur? mihi crede, si, pro patris ejus hospitiis et gratia, vellent omnes hujus hospites adesse, et auderent libere defendere: satis copiose defenderetur. sin autem pro magnitudine injuriae, proque eo, quod summa respublica in hujus periculo tentatur, haec omnes vindicarent: consistere mehercu

le vobis iſto in loco non liceret. nunc ita defenditur, non ſane ut moleſte ferre adverſarii debeant, neque ut ſe potentia ſuperari putent. quae domi gerenda ſunt, ea per Caeciliam tranſiguntur. fori judiciique rationem Meſſalla, ut videtis, Judices, ſuſcepit. qui, ſi jam ſatis aetatis atque roboris haberet, ipſe pro Sex. Roſcio diceret. quoniam ad dicendum impedimento eſt aetas, et pudor, qui ornat aetatem: cauſam mihi tradidit.

[redacted]

gono, Judices, non impetramus, ut pecunia nostra contentus sit, vitam ne petat: si ille adduci non potest, ut, cum ademerit nobis omnia, quae nostra erant propria, ne lucem quoque hanc, quae communis est, eripere cupiat: si non satis habet avaritiam suam pecunia explere, nisi etiam crudelitate sanguinis perlitus sit: unum perfugium, Judices, una spes reliqua est Sex. Roscio, eadem, quae reipublicae, vestra pristina bonitas, et misericordia: quae si manet, salvi etiam nunc esse possumus. sin ea crudelitas, quae hoc tempore in republica versata est, vestros quoque animos (id quod fieri profecto non potest) duriores acerbioresque reddidit; actum est, Judices: inter feras satius est aetatem degere, quam in hac tanta immanitate versari. ad eamne rem vos reservati estis? ad eamne rem delecti, ut eos condemnaretis, quos sectores ac sicarii jugulare non potuissent? solent hoc boni imperatores facere, cum praelium committunt, ut in eo loco, quo fugam hostium fore arbitrentur, milites collocent: in quos, si qui ex acie fugerint, de improviso incidant. nimirum

ſimiliter arbitrantur iſti bonorum emptores, vos hîc, tales viros, ſedere, qui excipiatis eos, qui de ſuis manibus effugerint. dii prohibeant, Judices, ut hoc, quod majores conſilium publicum vocari voluerunt, praeſidium ſectorum exiſtimetur. an vero, Judices, vos non intelligitis, nihil aliud agi, niſi ut proſcriptorum liberi quavis ratione tollantur, et ejus rei initium in veſtro jurejurando, atque in Sex. Roſcii periculo quaeri? dubi-

arma capere potuerunt, tamen ſenatus ſuſcipere noluit, ne quid acrius, quam more majorum comparatum eſt, publico conſilio factum videretur. hanc vero, quae ad eorum liberos, atque infantium puerorum incunabula pertinet, niſi hoc judicio a vobis rejicitis, et aſpernamini, videte, per deos immortales, quem in locum rempublicam perventuram putetis, homines ſapientes, et iſta auctoritate, et poteſtate praeditos, qua vos eſtis, ex quibus rebus maxime reſpublica laborat, iis maxime mederi convenit. veſtrûm nemo eſt, quin intelligat, populum Romanum, qui quondam in hoſtes leniſſimus exiſtimabatur, hoc tempore domeſtica crudelitate laborare. hanc tollite ex civitate, Judices, hanc pati nolite diutius in hac republica verſari: quae non modo id habet in ſe mali, quod tot cives atrociſſime ſuſtulit, verum etiam hominibus leniſſimis ademit miſericordiam conſuetudine incommodorum. nam cum omnibus horis aliquid atrociter fieri videmus, aut audimus: etiam qui natura mitiſſimi ſumus, aſſiduitate moleſtiarum ſenſum omnem humanitatis ex animis amittimus.

PRO
Q. ROSCIO
COMOEDO.
ORATIO III.

*** malitiam naturae, crederetur.
ſcilicet vir optimus, et ſingulari fide p
ditus, in ſuo judicio, tabulis ſuis,
tibus uti conatur. ſolent fere dic
qui per tabulas homines citi pecun
expenſum tulerunt: Egone talem

[redacted]

expensum ferri jussisset? nam, quema
modum turpe est scribere, quod non d
beatur: sic improbum est, non referr
quod debeas. aeque enim tabulae co
demnantur ejus, qui verum non retuli
et ejus, qui falsum perscripsit. sed e
copia et facultate causae confisus, vi
quo progrediar. si tabulas C. Fanni
accepti et expensi profert suas, in sua
rem, suo arbitratu scriptas: quo min
secundum illum judicetis, non recus
quis hoc frater fratri, quis parens fil
tribuit, ut, quodcunque retulisset, id
tum haberet? ratum habebit Roscius. pr
fer. quod tibi fuerit persuasum, huic
rit persuasum: quod tibi fuerit probatu
huic erit probatum. paulo ante a M. P
penna, P. Saturii tabulas poscebamu
nunc tuas, C. Fanni Chaerea, solius f
gitamus, et, quo minus secundum eas
detur, non recusamus. quid ita non p
fers? non conficit tabulas? immo dilig
tissime. non refert parva nomina in
dices? immo omnes summas. leve,
tenue hoc nomen? H-S CCCIↃↃↃ su
quomodo tibi tanta pecunia extra
naria jacet? quomodo H-S CCC

luit,id jurare in litem non dubi
ſibi probare non poſſit, id p
alteri conetur? Nimium cito
dignari de tabulis: non haber
nomen in codice accepti et exp
tum confitetur: ſed in adverſa
re contendit. uſque eone te d
magnifice circumſpicis,ut pecun
ex tuis tabulis, ſed ex adverſarii
ſuum codicem teſtis loco recita
gantiae eſt. ſuarum perſcriptio
liturarum adverſaria proferre,
mentia eſt? quod ſi eandem vim,

gligenter ſcribamus adverſaria? quid eſt, quod diligenter conficiamus tabulas? qua de cauſa? quia haec ſunt menſtrua, illae ſunt aeternae: haec delentur ſtatim, illae ſervantur ſancte: haec parvi temporis memoriam, illae perpetuae exiſtimationis fidem et religionem amplectuntur: haec ſunt dejecta, illae in ordinem confectae. itaque adverſaria in judicium protulit nemo: codicem protulit; tabulas recitavit. tu, C. Piſo, tali fide, virtute, gravitate, auctoritate ornatus, ex adverſariis pecuniam petere non auderes. ego, quae clara ſunt conſuetudine, diutius dicere non debeo: illud vero, quod ad rem vehementer pertinet, quaero: quam pridem hoc nomen, Fanni, in adverſaria retuliſti? erubeſcit: quid reſpondeat, neſcit: quid fingat extemplo, non habet. ſunt duo menſes jam, dices. tamen in codicem acceptum et expenſum referri debuit. amplius ſunt ſex menſes. cur tamdiu jacet hoc nomen in adverſariis? quid ſi tandem amplius triennium eſt? quomodo, cum omnes, qui tabulas conficiant, menſtruas penè rationes in tabulas transferant, tu hoc nomen

caetera nomina in ordi
hoc nomen triennio ampl
in primis magnum, in ad
quebas? nolebas sciri, de
cur scribebas? rogatus era
cur in adversariis scriptun
haec quanquam firma esse
ipse mihi satisfacere non
C. Fannio ipso testimoniu
pecuniam ei non deberi.
quod conor: difficile est,
or. nisi eundem et adversar
habuerit Roscius, nolo vin
nia tibi debebatur certa, q

ad arbitrium hoc animo adimus, ut neque nihil, neque tantum, quantum poſtulavimus, conſequamur. ejus rei ipſa verba formulae teſtimonio ſunt. quid eſt in judicio? directum, aſperum, ſimplex. 'ſi 'paret H-S Iↄↄↄ dari oportere.' hic, niſi planum facit, H-S Iↄↄↄ ad libellam ſibi deberi, cauſam perdit. quid eſt in arbitrio? mite, moderatum, 'quantum ae'quius, et melius, id dari.' ille tamen confitetur plus ſe petere, quam debeatur: ſed ſatis ſuperque habere dicit, quod ſibi ab arbitro tribuatur. itaque alter cauſae confidit: alter diffidit. quae cum ita ſint; quaero abs te, quid ita de hac pecunia, de his ipſis H-S Iↄↄↄ, de tuarum tabularum fide compromiſſum feceris, arbitrum ſumpſeris, quantum aequius et melius ſit dari, repromittive, ſi pareret? quis in hanc rem fuit arbiter? utinam is quidem Romae eſſet! Romae eſt. jam utinam adeſſet in judicio! adeſt. utinam ſederet in conſilio C. Piſonis! ipſe C. Piſo eſt. eundemne tu arbitrum, et judicem ſumebas? eidem et infinitam largitionem remittebas, et eundem in anguſtiſſimam formulam ſponſionis conclude-

itrum confugiunt: hic ab arbitro
icem venire est ausus. qui cum de
cunia, de tabularum fide arbitrum
it, judicavit sibi pecuniam non de-
jam duae partes causae sunt con-
: adnumerasse sese negat: expen-
ulisse non dicit, cum tabulas non
t. reliquum est, ut stipulatum se es-
at. praeterea enim, quemadmodum
m pecuniam petere possit, non re-
. stipulatus es? ubi? quo die? quo
ore? quo praesente? quis spopondisse
icit? nemo. Hic ego si finem fa- 5
dicendi, satis fidei et diligentiae

domeſtica concluſa et comprehenſa ſint, perinde dicemus. illa ſuperior fuit oratio neceſſaria, haec erit voluntaria: illa ad judicem, haec ad C. Piſonem: illa pro reo, haec pro Roſcio: illa victoriae, haec bonae exiſtimationis cauſa, comparata.

6 Pecuniam petis, Fanni, a Roſcio: quam? dic audacter, et aperte. utrum quae tibi ex ſocietate debeatur? an, quae ex liberalitate hujus promiſſa ſit, et oſtentata? quorum alterum eſt gravius et odioſius: alterum, levius et facilius. quae ex ſocietate debeatur? quid ais? hoc jam neque leviter ferendum eſt, neque ne

gere, quae continet vitam: et pupillum fraudare, qui in tutelam pervenit: et ſocium fallere, qui ſe in negotio conjunxit. quae cum ita ſint, qui ſit, qui ſocium fraudarit et feſellerit, conſideremus. dabit enim nobis jam tacite vita acta in alterutram partem firmum et grave teſtimonium. Q. Roſcius? quid ais? nonne, ut ignis in aquam conjectus, continuo reſtinguitur, et refrigeratur: ſic referveus falſum crimen in puriſſimam et caſtiſſimam vitam collatum, ſtatim concidit et extinguitur? Roſcius ſocium fraudavit? poteſt hoc homini huic haerere peccatum? qui medius fidius (audacter dico) plus fidei, quam artis; plus veritatis, quam diſciplinae poſſidet in ſe: quem [redacted]

ico? ignotum hominem ſcilicet
s verbis commendo. eſtne quiſ-
omnium mortalium, de quo meli-
iſtimes tu? eſtne quiſquam, qui ti-
urior, pudentior, humanior, offici-
or, liberalior videatur? quid? tu, Sa-
tri, qui contra hunc venis, exiſtimas
aliter? nonne quotieſcunque in cauſa in
nomen hujus incidiſti, toties hunc et vi-
rum bonum eſſe dixiſti, et honoris cauſa
appellaſti? quod nemo niſi aut honeſtiſſi-
mo, aut amiciſſimo facere conſuevit. qua
in re mihi ridicule es viſus eſſe incon-
ſtans, qui eundem et laederes, et lauda-
res: et virum optimum, et hominem im-
probiſſimum eſſe diceres. eundem tu et
honoris cauſa appellabas, et virum pri-
marium eſſe dicebas, et ſocium fraudaſſe
arguebas. ſed, ut opinor, laudem veri-
tati tribuebas, crimen gratiae concede-
bas: de hoc, ut exiſtimabas, praedica-
bas: Chaereae arbitratu cauſam agebas.
7 Fraudavit Roſcius. eſt hoc quidem auri-
bus, animiſque abſurdum. quid ſi tan-
dem aliquem timidum, dementem, divi-
tem, inertem nactus eſſet, qui experiri
non poſſet? tamen incredibile eſſet. ve-

ne ipsum caput, et supercilia illa penitus abrasa, olere malitiam, et clamitare calliditatem videntur? nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum (si quam conjecturam affert hominibus tacita corporis figura) ex fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur? qui idcirco capite et superciliis semper est rasis, ne ullum pilum viri boni habere dicatur. cujus personam praeclare Roscius in scena tractare consuevit: neque tamen pro beneficio ei par gratia refertur. nam Ballionem illum improbissimum et perjurissimum lenonem cum agit, agit Chaeream. persona illa lutulenta, impura, invisa, in hujus moribus, natura, vitaque est expressa. qui quamobrem Roscium simi- [redacted]

tur. Roſcius Fannium. quid
c? probus improbum, pudens im-
ntem, perjurum caſtus, callidum im-
tus, liberalis avidum. incredibile eſt.
emadmodum ſi Fannius Roſcium frau-
aſſe diceretur, utrumque ex utriuſque
perſona veriſimile videretur, et Fannium
per malitiam feciſſe, et Roſcium per im-
prudentiam deceptum eſſe: ſic cum Roſ-
cius Fannium fraudaſſe arguatur, utrum-
que incredibile eſt, et Roſcium quidquam
per avaritiam appetiſſe, et Fannium quid-
8 quam per ſe bonitate amiſiſſe. Princi-
pia ſunt hujuſmodi: ſpectemus reliqua.
H-S ıↄↄↄ Q. Roſcius fraudavit Fanni-
um. qua de cauſa? ſubridet Saturius, ve-
terator, ut ſibi videtur. ait propter ipſa
H-S ıↄↄↄ. video: ſed tamen cur ipſa
H-S ıↄↄↄ tam vehementer concupierit,
quaero. nam tibi, M. Perpenna, C. Pi-
ſo, certe tanti non fuiſſent, ut ſocium
fraudaretis. Roſcio cur tanti fuerint,
cauſam requiro. egebat? immo locuples
erat. debebat? immo in ſuis nummis ver-
ſabatur. avarus erat? immo etiam, ante-
quam locuples, ſemper liberaliſſimus,
munificentiſſimuſque fuit. prô deûm hom-

am, et perfidiam H-S ccc appetiit?
lla fuit pecunia immanis, haec parvu-
illa honesta, haec sordida: illa jucun-
, haec acerba: illa propria, haec in
ısa et in judicio collocata. decem his
nis proximis H-S sexagies honestissi-
consequi potuit: noluit. laborem
aestus recepit: quaestum laboris reje-
. populo Romano adhuc servire non
titit: sibi servire jampridem destitit.
tu unquam, Fanni, faceres? et si hos
aestus recipere posses, non eodem tem-
re et gestum, et animam ageres? dic
ac te ab Roscio

as constitutae, ne quis aut in ge-
njuriae, aut ratione actionis erra-
ssit. expressae sunt enim ex uniuscujusque damno, dolore, incommodo, calamitate, injuria, publicae a praetore formulae, ad quas privata lis accommodatur. Quae cum ita sint, cur non arbitrum pro socio adegeris Q. Roscium, quaero. formulam non noras? notissima erat. judicio gravi experiri nolebas? quid ita? propter familiaritatem veterem! cur ergo laedis? propter integritatem hominis? cur igitur insimulas? propter magnitudinem criminis? itane vero? quem per arbitrum circumvenire non posses, cujus de ea re proprium erat judicium, hunc per judicem condemnabis, cujus de ea re nullum est arbitrium? quin tu hoc crimen aut objice, ubi licet agere: aut jacere noli, ubi non oportet. tametsi jam hoc tuo testimonio crimen sublatum est. nam, quo tu tempore illa formula uti noluisti, nihil hunc in societatem fraudis fecisse ostendisti. fecit pactionem. num tabulas habet, an non? si non habet, quemadmodum pactio est? si habet, cur non nominas? dic nunc Roscium abs te

ecisti: quod temere commisisses, in licium ut denuntiaret, rogasti, ut ig- sceret: te affuturum negasti: debere i ex societate nihil, clamitasti. judici denuntiavit: absolutus est. tamen udis ac furti mentionem facere audes? stat in impudentia. pactionem enim, juit, mecum fecerat. idcirco videlicet condemnaretur. quid erat causae, cur tueret, ne condemnaretur? res erat nifesta: furtum erat apertum. Cu- rei furtum factum erat? exorditur gna cum expectatione veteris histrio- exponere societatem. Panurgus, in-

Fannii?corpus. quid Roſcii?dil-
facies non erat,ars erat pretioſa.
parte erat Fannii, non erat H-S
ex qua parte erat Roſcii, ampli-
H-S CCCIↃↃↃ. nemo enim illum
co corporis ſpectabat, ſed ex ar-
comico aeſtimabat. nam illa mem-
erere per ſe non amplius poterant
cim aeris: diſciplina, quae erat ab
udita, locabat ſe non minus H-S
ↃↃↃ. ô ſocietatem captioſam et
am! ubi alter H-S IↃↃↃ, alter
ↃↃↃ quod ſit, in ſocietatem affert:
molefte pateris, quod H-S

tum existimabant. sic est vulgus: e
ritate pauca, ex opinione multa aest
quid sciret ille, perpauci animadv
bant. ubi didicisset, omnes quaere
nihil ab hoc pravum et perversum
duci posse arbitrabantur. si venir
Statilio: tametsi artificio Roscium
raret, aspicere nemo posset. nemo e
sicut ex improbo patre probum f
nasci, sic ex pessimo histrione bonu

[redacted]

cundius, et laboriosius. quod enim ipse celeriter arripuit, id cum tarde percipi videt, discruciatur. paulo longius oratio mea provecta est hac de causa, ut conditionem societatis diligenter cognosceretis. quae deinde consecuta? Panurgum, inquit, hunc, servum communem Q. Flavius Tarquiniensis quidam interfecit. in hanc rem, inquit, me cognitorem dedisti: lite contestata, judicio damni injuria constituto, tu sine me cum Flavio decidisti. utrum pro dimidia parte: an pro tota societate? planius dicam, utrum pro me, an pro me et pro te? pro me? potui: exemplo multorum licitum est: jure fecerunt multi: nihil in ea re tibi injuriae feci. pete tu tuum, exige, et aufer, quod debetur. suam quisque partem juris possideat, et persequatur. at enim tu tuum negotium gessisti bene. gere et tu tuum bene. magno tuam dimidiam partem decidisti. magno et tu tuam partem decide. H-S cccIↃↃↃ tu abstulisti. si sit hoc vero; H-S cccIↃↃↃ tu quoque
12 aufer. Sed hanc decisionem Roscii *oratione*, et opinione augere licet: re, *et veritate* mediocrem et tenuem esse in-

venietis. accepit enim agrum temporibus iis, cum jacerent pretia praediorum: qui ager neque villam habuit; neque ex ulla parte fuit cultus; qui nunc multo pluris eſt, quam tunc fuit. neque id eſt mirum. tum enim propter reipublicae calamitates, omnium poſſeſſiones erant incertae: nunc deûm immortalium benignitate, omnium fortunae ſunt certae. tum erat ager incultus ſine tecto: nunc eſt cultiſſimus cum optima villa. veruntamen, quoniam naturâ tam malevolus

minem petiturum. qui de ſua par-
idit, reliquis integram relinquit ac-
em. qui pro ſociis tranſigit, ſatiſdat,
minem eorum poſtea petiturum. quid
a Flavio ſibi cavere non venit in men-
tem? neſciebat videlicet Panurgum fuiſ-
ſe in ſocietate? ſciebat. neſciebat, Fanni-
um Roſcio eſſe ſocium? praeclare. nam
iſte cum eo litem conteſtatam habebat.
cur igitur decidit, et non reſtipulatur, ne-
minem amplius petiturum? cur de fundo
decidit, et judicio non abſolvitur? cur
tam imperite facit, ut nec Roſcium ſtipu-
latione alliget, neque a Fannio judicio
ſe abſolvat? eſt hoc primum, et ex con-
ditione juris, et ex conſuetudine cauti-
onis, graviſſimum et firmiſſimum argu-
mentum: quod ego pluribus verbis am-
plecterer, ſi non alia certiora et clariora
13 teſtimonia in cauſa haberem. Et, ne
forte me hoc fruſtra pollicitum eſſe prae-
dices: te, te, inquam, Fanni, ab tuis
ſubſelliis contra te teſtem ſuſcitabo. cri-
minatio tua quae eſt? Roſcium cum Fla-
vio pro ſocietate decidiſſe. quo tem-
pore? abhinc annis IV. defenſio mea
quae eſt? Roſcium pro ſua parte cum

Flavio transegisse. repromittis tu abhinc triennium Roscio. quid? recita istam restipulationem clarius. attende, quaeso, Piso. Fannium invitum, et huc atque illuc tergiversantem, testimonium contra se dicere cogo. quid enim restipulatio clamat? ‘ quod a Flavio abstulero, ‘ partem dimidiam inde Roscio me soluturum spondeo.’ tua vox est, Fanni. quid tu auferre potes a Flavio, si Flavius nihil [redacted]

[redacted]

Fannium Roscio, si quid a Flavio exe-
gisset, ejus partem dimidiam: sed omni-
no exegisse nihil. quid? tu non exitum
exactionis, sed initium repromissionis
spectare debes? neque, si ille persequi
noluit, non, quod in se fuit, judicavit,
Roscium suas, non societatis lites rede-
misse? quid si tandem planum facio, post
decisionem veterem Roscii, post repro-
missionem recentem hanc Fannii, H-S
ccc1ↄↄↄ Fannium a Q. Flavio, Panur-
gi nomine abstulisse? tamen diutius il-
ludere viri optimi existimationi, Q. Ros-
14 cii, audebit? Paulo ante quaerebam,
id quod vehementer ad rem pertinebat,
qua de causa Flavius, cum de tota lite
faceret pactionem, neque satis acciperet
a Roscio, neque judicio absolveretur a
Fannio. nunc vero (id quod mirum et
incredibile est) requiro, quamobrem, cum
de tota re decidisset cum Roscio, H-S
ccc1ↄↄↄ separatim Fannio dissolvit? hoc
loco, Saturi, quid pares respondere, sci-
re cupio. utrum, omnino Fannium a
Flavio H-S ccc1ↄↄↄ non abstulisse? an
alio nomine, et alia de causa abstulisse? si
alia de causa: quae ratio tibi cum eo in-

vio te abstulisse: nunquid causae est, quin ab judicio abeas turpissime victus? quo :este igitur hoc planum faciam? venerat, it opinor, haec res in judicium. certe. quis erat petitor? Fannius. quis reus? lavius. quis judex? Cluvius. ex his nus mihi testis est producendus, qui peuniam datam dicat. quis est ex his graissimus? sine controversia, qui omnium idicio comprobatus est judex. quem itur ex his tribus a me testem expectas? petitorem? Fannius est. contra se inquam testimonium dicet. reum? Flaus est. is jampridem est

it. nega, nega nunc, equiti Ro- iomini honesto, judici tuo, cre- tere. circumspicit, aestuat, negat luvii testimonium recitaturos. re- bimus. erras: inani, et tenui spe te nsolaris. recita testimonium T. Mani- i, et C. Luscii Ocreae, duorum senato- rum, hominum ornatissimorum, qui ex Cluvio audierunt. TESTIMONIUM T. MANILII, et C. LUSCII OCREAE. utrum dicis, Luscio, et Manilio, an et Cluvio non esse credendum? planius, at- que apertius dicam. Utrum Luscius et Manilius nihil de H-S cccIↃↃↃ ex Cluvio audierunt? an Cluvius falsum Luscio, et Manilio dixit? hoc ego loco, soluto et quieto sum animo: et, quorsum recidat responsum tuum, non magnope- re laboro. firmissimis enim et sanctissimis testimoniis virorum optimorum causa Roscii communita est. si jam tibi deli- beratum est, quibus abroges fidem juris- jurandi, responde. Manilio et Luscio ne- gas esse credendum? dic, aude. est tuae contumaciae, arrogantiae, vitaeque uni- versae vox. quid? expectas, quam mox *ego Luscium* et Manilium dicam, ordine,

[redacted]

eſſe ſenatores; aetate, grandes natu; natura, ſanctos et religioſos; copiis rei familiaris, locupletes et pecunioſos? non faciam: nihil mihi detraham, cum illis exactae aetatis ſeveriſſime fructum, quem meruerunt, retribuam. magis mea adoleſcentia indiget illorum bona exiſtimatione, quam illorum ſeveriſſima ſenectus deſiderat meam laudem. tibi vero, Piſo, diu deliberandum et concoquendum eſt,

[redacted]

[redacted]

ut mentiatur, inducere possum: ut pejeret, exorare facile potero. nam, qui semel a veritate deflexit, hic non majore religione ad perjurium, quam ad mendacium perduci consuevit. quis enim deprecatione deorum, non conscientiae fide commovetur? propterea, quae poena ab diis immortalibus perjuro, haec eadem mendaci constituta est. non enim ex pactione verborum, quibus jusjurandum comprehenditur, sed ex perfidia et malitia, per quam insidiae tenduntur alicui, dii immortales hominibus irasci et succensere consuerunt. at ego hoc ex contrario contendo. levior esset auctoritas Cluvii, si diceret juratus, quam nunc est, cum dicit injuratus. tum enim forsitan improbis nimis cupidus videretur, qui, qua de re judex fuisset, testis esset: nunc omnibus inimicis necesse est castissimus et constantissimus esse videatur, qui id, quod scit, familiaribus suis dicit. dic nunc, si potes, si res, si causa patitur, Cluvium esse mentitum. mentitus est Cluvius? ipsa mihi veritas manum injecit, et paulisper consistere et commorari cogit. unde hoc totum ductum et con-

m est? Roscius est vide-
lus et versutus. hoc ini-
pit: quoniam Fannius a
ↃↃↃ, petam a C. Cluvio,
), ornatissimo homine, ut
atiatur: dicat, decisionem
quae facta non est: H-S
lavio data esse Fannio, quae
nt. est hoc principium im-
miseri ingenii, nullius con-

quod erat tam leve, transigere potuisti.
17 Prô deûm hominumque fidem! hoc aut Roscius unquam a Cluvio petiisset, si H-S millies in judicium haberet? aut Cluvius Roscio petenti concessisset, si universae praedae particeps esset? vix medius fidius, tu, Fanni, a Ballione, aut aliquo ejus simili hoc expostulare auderes, et impetrare posses, quod cum est veritate falsum, tum ratione quoque est incredibile. obliviscor enim, Roscium et Cluvium viros esse primarios: improbos temporis causa esse fingo. falsum subornavit testem Roscius Cluvium. cur tam sero? cur, cum altera pensio solvenda esset, non tum, cum prima? nam jam antea H-S IↃↃↃ dissolverat. deinde, si jam persuasum erat Cluvio, ut mentiretur: cur potius H-S CCCIↃↃↃ, quam CCCIↃↃↃ, CCCIↃↃↃ, CCCIↃↃↃ data dixit Fannio a Flavio, cum ex restipulatione pars ejus dimidia Roscii esset? jam intelligis, C. Piso, sibi soli, societati nihil Roscium petisse. hoc cum sentit Saturius esse apertum, resistere et repugnare contra veritatem non audet: aliud fraudis, et insidiarum in eodem vestigio diverticulum repe-

rit. petiſſe, inquit, ſuam partem Roſcium a Flavio confiteor: vacuam et integram reliquiſſe Fannii concedo: ſed, quod ſibi exegit, id commune ſocietatis factum eſſe contendo. quo nihil captioſius, neque indignius poteſt dici. quaero enim, potueritne Roſcius ex ſocietate ſuam partem petere, necne? ſi non potuit: quemadmodum abſtulit? ſi potuit: quemadmodum non ſibi exegit? nam quod ſibi petitur, certe alteri non exigitur. an

ria eſſet, tu in eam litem cognitor Roſcii ſis factus: cum praeſertim ex tua oratione, quodcunque tibi peteres, huic peteres: quodcunque tibi exigeres, id in ſocietatem recideret. quod ſi ad Roſcium nihil perveniret, quod tu a Flavio abſtuliſſes, niſi te in ſuam litem dediſſet cognitorem; ad te pervenire nihil debet, quod Roſcius pro ſua parte exegit: quoniam tuus cognitor non eſt factus. quid enim huic rei reſpondere poteris, Fanni? cum de ſua parte Roſcius tranſegit cum Flavio, actionem tibi tuam reliquit, an non? ſi non reliquit, quemadmodum H-S CCCIↃↃↃ ab eo poſtea exegiſti? ſi reliquit, quid ab hoc petis, quod per te perſequi et petere debes? ſimillima enim, et maxime gemina ſocietas hereditatis eſt. quemadmodum ſocius in ſocietate habet partem: ſic heres in hereditate habet partem. ut heres ſibi ſoli, non coheredibus petit: ſic ſocius ſibi ſoli, non ſociis petit. et quemadmodum uterque pro ſua parte petit, ſic pro ſua parte diſſolvit: heres ex ſua parte, qua hereditatem adiit: ſocius ex ea, *qua ſocietatem* coiit. quemadmodum ſu-

ı Rofcius fuo nomine condo-
ıt Flavio, ut eam tu non pete-
ːum exegit fuam partem, et tibi
petitionem reliquit, tecum par-
debet; nifi forte tu, perverfo
ıod hujus eft, ab alio extorquere
tes, huic eripere potes. perftat
ːntia Saturius: quodcunque fibi
ocius, id focietatis fieri. quod fi
qua (malum) ftultitia fuit Rofci-
...fcriptorum confilio et auc-

IN Q. CAECILIUM

ORATIO,

De accusatore in C. Verrem constituendo: quae DIVINATIO dicitur.

ORATIO IV.

SI quis vestrûm, Judices, aut eorum qui adsunt, forte miratur, me, qui tot annos in caussis, judiciisque publicis ita sim versatus, ut defenderim multos, laeserim neminem, subito nunc mutata voluntate ad accusandum descendere: is, si mei consilii caussam, rationemque cognoverit, una et id, quod facio, probabit, et in hac caussa profecto neminem praeponendum esse mihi actorem putabit. cum quaestor in Sicilia fuissem, Judices, itaque ex ea provincia decessissem, ut Siculis omnibus jucundam, diuturnamque memoriam quaesturae, nominisque mei relinquerem: factum est, uti cum sum-

[redacted]

mum in veteribus patronis multis, tum nonnullum etiam in me praeſidium ſuis fortunis conſtitutum eſſe arbitrarentur. qui nunc populati, atque vexati, cuncti ad me publice ſaepe venerunt, ut ſuarum fortunarum omnium cauſam, defenſionemque ſuſciperem: me ſaepe eſſe pollicitum, ſaepe oſtendiſſe dicebant, ſi quod tempus accidiſſet, quo tempore aliquid a me requirerent, commodis eorum me

[redacted]

[redacted]

lium petissent: aut ego, qui me ad defendendos homines ab ineunte adolescentia dedissem, tempore atque officio coactus ad accusandum traducerer. dicebam, habere eos actorem Q. Caecilium, qui praesertim quaestor in eadem provincia post me quaestorem fuisset. quo ego adjumento sperabam hanc a me molestiam posse dimoveri, id mihi erat adversarium maxime. nam illi multo mihi hoc facilius remisissent, si istum non nossent, aut si iste apud eos quaestor non fuisset. adductus sum, Judices, officio, fide, misericordia, multorum bonorum exemplo, veteri consuetudine, institutoque majorum, ut onus hoc laboris atque officii, non ex meo, sed ex meorum necessariorum tempore, mihi suscipiendum putarem. quo in negotio tamen illa me res, Judices, consolatur, quod haec, quae videtur esse accusatio mea, non potius accusatio, quam defensio est existimanda. defendo enim multos mortales, multas civitates, provinciam Siciliam totam. quamobrem, si mihi unus est accusandus, propemodum manere *in* institutio meo videor, et non *omnino* a defendendis hominibus, suble-

vandisque discedere. quod si hanc causam tam idoneam, tam illustrem, tam gravem non haberem: si aut hoc a me Siculi non petissent, aut mihi cum Siculis causa tantae necessitudinis non intercederet: et hoc, quod facio, me reipublicae causa facere profiterer, ut homo singulari cupiditate, audacia, scelere praeditus, cujus furta atque flagitia non in Sicilia solum, sed in Achaia, Asia, Cilicia, Pamphylia, Romae denique ante o-

[illegible]ntur accuſatores ſe idoneos non habere. qui accuſare poſſunt, judiciorum ſeveritatem deſiderant. populus Romanus interea, tametſi multis incommodis difficultatibuſque affectus eſt, tamen nihil aeque in republica, atque illam veterem judiciorum vim gravitatemque requirit. judiciorum deſiderio tribunitia poteſtas efflagitata eſt: judiciorum levitate ordo quoque alius ad res judicandas poſtulatur: judicum culpa atque dedecore etiam cenſorium nomen, quod aſperius antea populo videri ſolebat, id nunc poſcitur, id jam populare atque plauſibile factum eſt. in hac libidine hominum nocentiſſimorum, in populi Romani quotidiana querimonia, judiciorum infamia, totius ordinis offenſione, cum hoc unum his tot incommodis remedium eſſe arbitrarer, ut homines idonei atque integri cauſam reipublicae legumque ſuſciperent: fateor, me, ſalutis omnium cauſa, ad eam partem acceſſiſſe reipublicae ſublevandae, quae maxime laboraret. nunc, quoniam, quibus rebus adductus ad cauſam acceſſerim, demonſtravi, dicendum neceſſario eſt de contentione noſtra, ut

in conſtituendo accuſatore, quid ſequi poſſitis, habeatis. ego ſic intelligo, Judices: cum de pecuniis repetundis nomen cujuſpiam deferatur, ſi certamen inter aliquos ſit, cui potiſſimum delatio detur, haec duo in primis ſpectari oportere: quem maxime velint actorem eſſe ii, quibus factae eſſe dicantur injuriae: et quem minime velit is, qui eas injurias feciſſe arguatur. In hac cauſa, Judices, 4
tametſi utrumque eſſe arbitror perſpicu-

tius esse voluerunt. utrum, Q. Caecili, hoc dices, me non Siculorum rogatu ad causam accedere; an optimorum fidelissimorumque sociorum voluntatem apud hos gravem esse non oportere? si id audebis dicere, quod C. Verres, cui te inimicum esse simulas, maxime existimari vult, Siculos hoc a me non petisse: primum causam inimici tui sublevabis, de quo non praejudicium, sed plane judicium jam factum putatur, quod ita percrebuit, Siculos omnes actorem suae causae contra illius injurias quaesisse. hoc si tu inimicus ejus factum negabis, quod ipse, cui maximae haec res obstat, negare non audet, videto, ne nimium familiariter inimicitias exercere videare. deinde sunt testes, viri clarissimi nostrae civitatis, quos omnes a me nominari non est necesse: eos, qui adsunt, appellabo: quos, si mentirer, testes esse impudentiae meae minime vellem. scit is, qui est in consilio, C. Marcellus: scit is, quem adesse video, Cn. Lentulus Marcellinus: quorum fide atque praesidio Siculi maxime nituntur, quod omnino Marcellorum nomini tota illa provincia adjuncta est. hi sciunt, hoc

[redacted]

non modo a me petitum esse, sed ita saepe, et ita vehementer esse petitum, ut aut causa mihi suscipienda fuerit, aut officium necessitudinis repudiandum. sed quid ego his testibus utor, quasi res dubia, aut obscura sit? adsunt homines ex tota provincia nobilissimi, qui praesentes vos orant, atque obsecrant, Judices, ut in actore causae suae deligendo vestrum judicium ab suo judicio ne discrepet. omnium civitatum totius Siciliae legationes

[redacted]

[redacted]

juſque temporis, valetudinis, facultatis ad agendum, ducta ratio eſt. mea fuit ſemper haec in hac re voluntas et ſententia, quemvis ut hoc mallem de iis, qui eſſent idonei, ſuſcipere, quam me: me ut mallem, quam neminem. Reliquum eſt jam, ut illud quaeramus, cum hoc conſtet, Siculos a me petiſſe, ecquid hanc rem apud vos, animoſque veſtros valere oporteat: ecquid auctoritatis apud vos in ſuo jure repetundo ſocii populi Romani, ſupplices veſtri, habere debeant. de quo quid ego plura commemorem? quaſi vero dubium ſit, quin tota lex de pecuniis repetundis ſociorum cauſa conſtituta ſit. nam civibus cum ſunt ereptae pecuniae, civili fere actione, et privato jure repetuntur. haec lex ſocialis eſt: hoc jus nationum exterarum eſt: hanc habent arcem minus aliquanto nunc quidem munitam, quam antea: veruntamen, ſi qua reliqua ſpes eſt, quae ſociorum animos conſolari poſſit, ea tota in hac lege poſita eſt: cujus legis non modo a populo Romano, ſed etiam ab ultimis nationibus jampridem ſeveri cuſtodes requiruntur. quis igitur eſt, qui neget o-

[redacted]

portere eorum arbitratu lege agi, quorum causa lex sit constituta? Sicilia tota, si una voce loqueretur, hoc diceret: Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit; quod in unaquaque re beneficio senatus, populique Romani juris habui, *id mihi tu, C. Verres, eripuisti, atque abstulisti*: quo nomine abs te sestertiûm millies ex lege repeto. si universa, ut dixi, provin-

[redacted]

[redacted]

tacent. tamen his invitissimis te offeres? tamen in aliena causa loquêre? tamen eos defendes, qui se ab omnibus desertos potius, quam abs te defensos esse malunt? tamen his operam tuam pollicebere, qui te neque velle sua causa, nec, si cupias, posse arbitrantur? cur eorum spem exiguam reliquarum fortunarum, quam habent in legis et judicii severitate positam, vi extorquere conaris? cur te interponis, invitissimis his, quibus maxime lex consultum esse vult? cur de quibus in provincia non optime es meritus, eos nunc plane fortunis omnibus conaris evertere? cur his non modo persequendi juris sui, sed etiam deplorandae calamitatis adimis potestatem? nam, te actore, quem eorum affuturum putas, quos intelligis, non ut per te, alium, sed ut per aliquem te ipsum ulciscantur, laborare?

7 At enim solum id est, ut me Siculi maxime velint: alterum illud, credo, obscurum est, a quo Verres minime se accusari velit. ecquis unquam tam palam de honore, tam vehementer de salute sua contendit, quam ille, atque illius *amici*, ut ne haec mihi delatio detur?

ſunt multa, quae Verres in me eſſe arbitratur, quae ſcit in te, Q. Caecili, non eſſe: quae cujuſmodi in utroque noſtrûm ſint, paulo poſt commemorabo. nunc tantum id dicam, quod tacitus tu mihi aſſentiare: nullam rem in me eſſe, quam ille contemnat: nullam in te, quam pertimeſcat. itaque magnus ille defenſor, et amicus ejus tibi Hortenſius ſuffragatur, me oppugnat: aperte ab judicibus petit, ut tu mihi anteponare: et ait, hoc ſe ho-

tima, non illa infami ac nefaria. atque is non tam propter Verrem laborat, quam quod eum minime res tota delectat. videt enim, si a pueris nobilibus, quos adhuc elusit; si a quadruplatoribus, quos non sine causa contempsit semper, ac pro nihilo putavit, accusandi voluntas ad viros fortes, spectatosque homines translata sit, se in judiciis dominari non
8 posse. Huic ego homini jam ante denuntio, si a me causam hanc vos agi volueritis, rationem illi defendendi totam esse mutandam, et ita tamen mutandam, ut meliore et honestiore conditione sit, quam qua ipse esse vult; ut imitetur homines eos, quos ipse vidit amplissimos, L. Crassum, et M. Antonium: qui nihil se arbitrabantur ad judicia, causasque amicorum, praeter fidem et ingenium, afferre oportere. nihil erit, quod, me agente, arbitretur judicium sine magno multorum periculo posse corrumpi. ego in hoc judicio, mihi Siculorum causam receptam, populi Romani susceptam esse arbitror: ut mihi non unus homo improbus opprimendus sit, *id quod Siculi* petiverunt: sed omnino

omnis improbitas, id quod populus Romanus jam diu flagitat, extinguenda atque delenda ſit.in quo ego quid eniti,aut quid efficere poſſim, malo in aliorum ſpe relinquere,quam in oratione mea ponere. tu vero,Caecili,quid potes?quo tempore, aut qua in re non modo ſpecimen caeteris aliquod dediſti, ſed tute tui periculum feciſti? in mentem tibi non venit, quid negotii ſit cauſam publicam ſuſtinere? vitam alterius totam explicare, atque eam non [redacted]

nes animadvertere, te adhuc ab nullis, nisi a Siculis, potuisse cognosci: Siculos hoc dicere, cum eidem sint irati, cui tu te inimicum esse dicis, sese tamen, te actore, ad judicium non affuturos. quare negent, ex me non audies. hos patere id suspicari, quod necesse est. illi quidem (ut est hominum genus nimis acutum et suspiciosum) non te ex Sicilia literas in Verrem deportare velle arbitrantur: sed, cum iisdem literis illius praetura et tua quaestura consignata sit, asportare te velle ex Sicilia literas suspicantur. deinde accusatorem firmum, verumque esse oportet. eum ego si te putem cupere esse, facile intelligo esse non posse. nec ea dico, quae si dicam, tamen infirmare non possis: te, antequam de Sicilia decesseris, in gratiam rediisse cum Verre: Potamonem, scribam et familiarem tuum, retentum esse a Verre in provincia, cum tu decederes: M. Caecilium, fratrem tuum, lectissimum atque ornatissimum adolescentem, non modo non adesse, neque tecum tuas injurias persequi: sed esse cum Verre: cum *illo familiarissime* atque amicissime vivere. *sunt haec*, et alia in te falsi accusato-

ris ſigna permulta: quibus ego nunc non utor. hoc dico, te, ſi maxime cupias, tamen verum accuſatorem eſſe non poſſe. video enim permulta eſſe crimina, quorum tibi ſocietas cum Verre ejuſmodi eſt, ut ea in accuſando attingere non audeas.

Queritur Sicilia tota, C. Ver- 10
rem ab aratoribus, cum frumentum ſibi in cellam imperaviſſet, et cum eſſet tritici modius H-S II, pro frumento, in modios ſingulos, duodenos ſeſtertios exe-

ro quo frumento pecunia omnis soluta on est. grave est hoc crimen in Verem: grave, me agente: te accusante, ullum. eras enim tu quaestor: pecunium publicam tu tractabas: ex qua, etiam i cuperet praetor, tamen ne qua deductio fieret, magna ex parte tua potestas erat. hujus quoque igitur criminis, te accusante, mentio nulla fiet. silebitur toto judicio de maximis et notissimis illius furtis et injuriis. mihi crede, Caecili, non potest in accusando socios vere defendere is, qui cum reo criminum societate conjunctus est. mancipes a civitatibus pro frumento pecuniam exegerunt. quid? hoc, Verre praetore, factum est solum? non: sed etiam quaestore Caecilio. quid igitur? daturus es huic crimini, quod et potuisti prohibere, ne fieret, et debuisti? an totum id relinques? ergo id omnino Verres in judicio suo non audiet, quod cum faciebat, quemadmodum defensurus esset, non reperiebat. Atque ego haec, quae in medio posita sunt, commemoro. sunt alia magis occulta furta: quae ille, ut istius, credo, animos atque impetus retardaret, cum quaestore suo benignissi-

me communicavit. haec tu ſcis ad me eſſe delata: quae ſi velim proferre, facile omnes intelligent, vobis inter vos non modo voluntatem fuiſſe conjunctam, ſed ne praedam quidem adhuc eſſe diviſam. quapropter ſi tibi indicium poſtulas dari, quod tecum una fecerit; concedo, ſi id lege permittitur. ſin autem de accuſatione dicimus; concedas oportet iis, qui nullo ſuo peccato impediuntur, quo minus alterius peccata demonſtrare poſſint.

illa ingenii, atque eloquentiae multo
molestissima. quamobrem nihil dico de
meo ingenio: neque est quod possim di-
cere: neque, si esset, dicerem. aut e-
nim id mihi satis est, quod est de me o-
pinionis, quidquid est: aut, si id pa-
rum est, ego majus id commemorando
12 facere non possum. De te, Caecili,
jam mehercule hoc extra hanc contenti-
onem certamenque nostrum familiariter
tecum loquar. tu ipse quemadmodum
existimes, vide etiam atque etiam: et tu
te collige: et qui sis, et quid facere pos-
sis, considera. putasne, te posse de max-
imis, acerbissimisque rebus, cum causam
sociorum, fortunasque provinciae, jus po-
puli Romani, gravitatem judicii, legum-
que susceperis, tot res, tam graves, tam
varias, voce, memoria, consilio, inge-
nio, sustinere? putasne, te posse, quae
C. Verres in quaestura, quae in legatio-
ne, quae in praetura, quae Romae, quae
in Italia, quae in Achaia, Asia, Pamphy-
liaque patrarit, ea, quemadmodum locis
temporibusque divisa sint, sic criminibus
et oratione distinguere? putasne posse, id
quod in ejusmodi reo maxime necessari-

um eſt, facere, ut, quae ille libidinoſe, quae nefarie, quae crudeliter fecerit, ea aeque acerba et indigna videantur eſſe iis, qui audient, atque illis viſa ſunt, qui ſenſerunt? magna ſunt ea, quae dico, mihi crede: noli haec contemnere. dicenda, demonſtranda, explicanda ſunt omnia: cauſa non ſolum exponenda, ſed etiam graviter copioſeque agenda eſt. perficiendum eſt, ſi quid agere aut proficere vis, ut homines te non ſolum audi-

[redacted]

in omni vita nihil aliud egi: quam longe tu te ab his rebus abeſſe arbitrare, quas non modo antea nunquam cogitaſti, ſed ne nunc quidem, cum in eas ingrederis,
13 quae et quantae ſint, ſuſpicari potes? Ego, qui, ſicut omnes ſciunt, in foro, judiciiſque ita verſer, ut ejuſdem aetatis aut nemo, aut pauci, plures cauſas defenderint, et qui omne tempus, quod mihi ab amicorum negotiis datur, in his ſtudiis, laboribuſque conſumam, quo paratior ad uſum forenſem, promptiorque eſſe poſſim: tamen ita deos mihi velim propitios, ut, cum illius diei mihi venit in mentem, quo die, citato reo, mihi dicendum ſit, non ſolum commoveor animo, ſed etiam toto corpore perhorreſco. jam nunc mente et cogitatione proſpicio, quae tum ſtudia hominum, qui concurſus futuri ſint: quantam expectationem magnitudo judicii ſit allatura: quantam auditorum multitudinem C. Verris infamia concitatura: quantam denique audientiam orationi meae improbitas illius factura ſit. quae cum cogito, jam nunc timeo, quidnam pro offenſione hominum, *qui illi inimici* infenſique ſunt, et expecta-

tione omnium, et magnitudine rerum, dignum eloqui possim. tu horum nihil metuis, nihil cogitas, nihil laboras: etsi quid ex vetere aliqua oratione, 'Jovem 'ego Optimum Maximum:' aut, 'vel'lem, si fieri potuisset, Judices:' aut aliquid ejusmodi, ediscere potueris, praeclare te paratum in judicium venturum arbitraris. ac, si tibi nemo responsurus esset, tamen ipsam causam, ut ego arbitror, demonstrare non posses. hunc ne

judicium fieri arbitretur. te vero, Caecili, quemadmodum sit elusurus, quam omni ratione jactaturus, videre jam videor: quoties ille tibi potestatem optionemque facturus sit, ut eligas utrum velis, factum esse, necne: verum esse, an falsum: utrum dixeris, id contra te futurum. qui tibi aestus, qui error, quae tenebrae, dii immortales! erunt, homini minime malo? quid? cum accusationis tuae membra dividere coeperit, et in digitis suis singulas partes causae constituere? quid, cum unumquodque transigere, expedire, absolvere? ipse profecto metuere incipies, ne innocenti periculum facesseris. quid, cum commiserari, conqueri, et ex illius invidia deonerare aliquid, et in te trajicere coeperit? commemorare quaestoris cum praetore necessitudinem constitutam? morem majorum? sortis religionem? poterisne ejus orationis subire invidiam? vide modo: etiam atque etiam considera. mihi enim videtur periculum fore, ne ille non modo verbis te obruat, sed gestu ipso, ac motu corporis praestringat aciem ingenii tui, teque ab institutis tuis, cogitationibusque abducat. at-

tum dedit, verbo uno discessi
te et illi quoque judicio non
causae atque officio tuo satisfa
trabor. sin mecum in hac prol
hil fueris: quem te in ipsa pug
cerrimo adversario fore putem
ipse nihil est, nihil potest: at v
tus cum subscriptoribus exerci
sertus. est tamen hoc aliquid
non est satis. omnibus enim re
princeps in agendo est, orna
paratissimus esse debet. verum
Apuleium esse video proximum
torem, hominem non aetate, s

ne is quidem tantum contendet in dicendo, quantum potest: sed consulet laudi et existimationi tuae: et ex eo, quod ipse potest in dicendo, aliquantum remittet, ut tu tamen aliquid esse videare. ut in actoribus Graecis fieri videmus: saepe illum, qui est secundarum, aut tertiarum partium, cum possit aliquanto clarius dicere, quam ipse primarum, multum summittere, ut ille princeps quam maxime excellat: sic faciet Allienus: tibi serviet, tibi lenocinabitur: minus aliquanto contendet, quam potest. jam hoc considerate, cujusmodi accusatores in tanto judicio simus habituri: cum et ipse Allienus ex ea facultate, si quam habet, aliquantum detracturus sit: et Caecilius tum denique se aliquid futurum putet, si Allienus minus vehemens fuerit, et sibi primas in dicendo partes concesserit. quartum quem sit habiturus, non video, nisi quem forte ex illo grege moratorum, qui subscriptionem sibi postularunt, cuicunque vos delationem dedissetis. ex quibus alienissimis hominibus, ita paratus venis, ut tibi hospes aliquis sit recipiendus. quibus ego non sum tantum honorem habiturus, ut ad ea,

quae dixerint, certo loco, aut ſingulatim unicuique reſpondeam. ſic breviter, quoniam non conſulto, ſed caſu in eorum mentionem incidi, quaſi praeteriens, ſatisfaciam univerſis. Tantane vobis 15
inopia videor eſſe amicorum, ut mihi non ex his, quos mecum adduxerim, ſed de populo ſubſcriptor addatur? vobis autem tanta inopia reorum eſt, ut mihi cauſam praeripere conemini potius, quam

[redacted]

jam intelligis. quid ad haec dici potest? non enim quaero, quid tu dicturus sis. video mihi non te, sed hunc librum esse responsurum, quem monitor tuus hic tenet: qui, si te recte monere volet, suadebit tibi, ut hinc discedas, neque mihi verbum ullum respondeas. quid enim dices? an id; quod dictitas, injuriam tibi fecisse Verrem? arbitror: neque enim esset verisimile, cum omnibus Siculis faceret injurias, te illi unum eximium, cui consuleret, fuisse. sed caeteri Siculi ultorem suarum injuriarum invenerunt: tu, dum tuas injurias per te, id quod non potes, persequi conaris, id agis, ut caeterorum quoque injuriae sint impunitae atque inultae: et hoc te praeterit, non id solum spectari solere, qui debeat, sed etiam illud, qui possit ulcisci. in quo utrumque sit, eum superiorem esse; in quo alterum, in eo non, quid is velit, sed quid facere possit, quaeri solere. quod si ei potissimum censes permitti oportere accusandi potestatem, cui maximam C. Verres injuriam fecerit: utrum tandem censes hos *judices gravius* ferre oportere, te ab illo *esse laesum*, an provinciam Siciliam esse

agit causam, quem ...
juris, ultorem injuriarum, ac
sae totius adoptavit. At
Verres fecit injuriam, quae
quoque animos posset alieno
do commovere. minime. nan
ad rem pertinere arbitror, qu
dicatur: quae causa inimicitia
ratur. cognoscite ex me. na
profecto, nisi plane nihil sapi
proferet. Agonis est quaeda
tana, liberta Veneris Erycina
lier ante hunc quaestorem, c
et locuples fuit. ab hac prae

ro optimo, et homini aequissimo, nuntiatum est; vocari ad se Agonidem jubet: judicium dat statim, si pareret, eam, se et sua Veneris esse, dixisse. judicant recuperatores id, quod necesse erat. neque enim erat cuiquam dubium, quin illa dixisset. iste in possessionem bonorum mulieris mittit: ipsam Veneri in servitutem adjudicat: deinde bona vendit: pecuniam redigit. ita, dum pauca mancipia, Veneris nomine, Agonis, ac religione retinere vult, fortunas omnes, libertatemque suam istius injuria perdidit. Lilybaeum Verres venit postea: rem cognoscit: factum improbat: cogit quaestorem suum, pecuniam, quam ex Agonidis bonis redegisset, eam mulieri omnem annumerare, et reddere. est adhuc, id quod vos omnes admirari video, non Verres, sed Q. Mucius. quid enim facere potuit elegantius ad hominum existimationem? aequius ad levandam mulieris calamitatem? vehementius ad quaestoris libidinem coërcendam? summe haec omnia mihi videntur esse laudanda. sed repente e vestigio, ex homine, tanquam aliqua Circaeo poculo, factus est Verres

tam quereris; defendam, et ne
inde de injuria, quae tibi fact
minem noſtrûm graviorem vir
ſe oportet, quam te ipſum, cu
citur. ſi tu cum illo poſtea i
rediſti: ſi domi illius aliquoti
apud te poſtea coenavit: utru
ſidioſum, an praevaricatorem
ri mavis? video eſſe neceſſe alt
ſed ego tecum in eo non pugn
minus, utrum velis, eligas. q
injuriae quidem, quae tibi ab
ta ſit, cauſa remanet: quid hab
poſſis dicere ...

re. etenim, si plurimas a tuo praetore injurias accepisses; tamen eas ferendo, majorem laudem, quam ulciscendo, mereere. cum vero nullum illius in vita rectius factum sit, quam id, quod tu injuriam appellas; hi statuent, hanc causam, quam ne in alio quidem probarent, in te justam ad necessitudinem violandam videri? qui si summam injuriam ab illo accepisti, tamen, quoniam quaestor ejus fuisti, non potes eum sine ulla vituperatione accusare. si vero nulla tibi facta est injuria, sine scelere eum accusare non potes. quare cum incertum sit de injuria, quemquam esse horum putas, qui non malit, te sine vituperatione, quam cum scelere,
19 discedere? At vide, quid differat inter meam opinionem, ac tuam. tu, cum omnibus rebus inferior sis, hac una in re te mihi anteferri putas oportere, quod quaestor illius fueris: ego, si superior caeteris rebus esses, hanc unam ob causam te accusatorem repudiari putarem oportere. sic enim a majoribus nostris accepimus, praetorem quaestori suo parentis loco esse oportere: nullam neque justiorem, neque graviorem causam necessi-

mero fuiſſet, id pie facere
cum vero neque injuriam
praetori tuo periculum cr
neceſſe eſt, te illi injuſtum
bellum inferre conari. ete
ſtura ad eam rem valet, ut
tibi in ratione reddenda ſit,
qui quaeſtor ejus fueris, a
ut ob eam ipſam cauſam poſ
ut tibi potiſſimum accuſati
que fere unquam venit in c
de accuſando, qui quaeſtor
repudiaretur. itaque nequ
in C. Servilium nominis de

ratio accusandi fuit honesti
ciis, pro ſalute provinciae, p
nationum commodis inimi
re; ad periculum accedere
dium, laborem interponere
probabilis eſt eorum cauſa
ſuas perſequi volunt; qua
ſuo, non reipublicae comm
quanto illa cauſa honeſtior,
lum probabilis videri, ſed et
debet, nulla privatim accep
ciorum, atque amicorum p
ni dolore atque injuriis
nuper cum in P. Gabiniun
mus et innocentiſſimus I

ſitudinis poſſe reperiri, quam conjunctionem ſortis, quam provinciae, quam officii, quam publicam muneris ſocietatem. quamobrem ſi jure eum poſſis accuſare, tamen, cum is tibi parentis numero fuiſſet, id pie facere non poſſes. cum vero neque injuriam acceperis, et praetori tuo periculum crees: fatearis neceſſe eſt, te illi injuſtum, impiumque bellum inferre conari. etenim iſta quaeſtura ad eam rem valet, ut elaborandum

[redacted]

tu Verris. Julius hoc ſecum auctoritatis ad accuſandum afferebat, quod, ut hoc tempore nos ab Siculis, ſic tum ille ab Sardis rogatus, ad cauſam acceſſerat. ſemper haec cauſa plurimum valuit: ſemper haec ratio accuſandi fuit honeſtiſſima, pro ſociis, pro ſalute provinciae, pro exterarum nationum commodis inimicitias ſuſcipere; ad periculum accedere; operam, ſtudium, laborem interponere. Etenim ſi probabilis eſt eorum cauſa, qui injurias ſuas perſequi volunt; qua in re dolori ſuo, non reipublicae commodis ſerviunt: quanto illa cauſa honeſtior, quae non ſolum probabilis videri, ſed etiam grata eſſe debet, nulla privatim accepta injuria, ſociorum, atque amicorum populi Romani dolore atque injuriis commoveri? nuper cum in P. Gabinium vir fortiſſimus et innocentiſſimus L. Piſo delationem nominis poſtularet, et contra Q. Caecilius peteret, iſque ſe veteres inimicitias jam diu ſuſceptas perſequi diceret: cum auctoritas et dignitas Piſonis valebat plurimum, tum illa erat cauſa juſtiſſima, quod eum ſibi Achaei patronum adoptarant. etenim, cum lex ipſa de pe-

cabat. jure tum florebat popu
nomen; jure auctoritas huju
civitatisque majestas, gravis h
nemo mirabatur in Africano i
in me nunc, homine parvis op
cultatibus praedito, simulant se
cum moleste ferant. quid sibi
accusatoremne se existimari, q
defendere consueverat: nunc pr
ea jam aetate, cum aedilitatem
go vero aetatis non modo meae
to etiam superioris, et honoris
mi puto esse, et accusare impr
miseros, calamitososque defen

[redacted]

fecto nulla unquam medicina his tot incommodis reperietur. nulla ſalus reipublicae major eſt, quam eos, qui alterum accuſant, non minus de laude, de honore, de fama ſua, quam illos, qui accuſantur, de capite, ac fortunis ſuis pertimeſcere. itaque ſemper ii diligentiſſime laborioſiſſimeque accuſarunt, qui ſeipſos in diſcrimen exiſtimationis venire arbi-
22 trati ſunt. Quamobrem hoc ſtatuere, Judices, debetis, Q. Caecilium, de quo nulla unquam opinio fuerit, nullaque in hoc ipſo judicio expectatio futura ſit: qui neque, ut ante collectam famam conſervet, neque uti reliqui temporis ſpem confirmet, laborat: non nimis hanc cauſam ſevere, non nimis accurate, non nimis diligenter acturum. habet enim nihil, quod in offenſione deperdat. ut turpiſſime flagitioſiſſimeque diſcedat, nihil de ſuis veteribus ornamentis requiret. a nobis multos obſides habet populus Romanus, quos ut incolumes conſervare, tueri, confirmare, ac recuperare poſſimus, omni ratione erit dimicandum. habet honorem, quem petimus: habet ſpem, quam propoſitam nobis habemus:

titubatumque sit; ut ea, qu
ac diu collecta sunt, uno t
versa perdamus. quapropt
vestrum est deligere, quem ex
cillime posse magnitudinem
dicii sustinere, fide, diligenti
auctoritate. vos si mihi Q. C
tepofueritis, ego me dignitat
non arbitrabor; populus R
tam honestam, tam severam,
que accusationem, neque vobi
neque ordini vestro placere
providete.

PROOEMIUM

PRIMAE ACTIONIS

IN C. VERREM

ORATIO V.

QUOD erat optandum maxime, judices, et, quod unum ad invidiam vestri ordinis, infamiamque judiciorum sedandam maxime pertinebat; id non humano consilio, sed prope divinitus datum atque oblatum vobis summo reipublicae tempore videtur. inveteravit enim jam opinio perniciosa reipublicae, vobisque periculosa: quae non modo Romae, sed et apud exteras nationes, omnium sermone percrebuit, his judiciis, quae nunc sint, pecuniosum hominem, quamvis sit nocens, neminem posse damnari. nunc, in ipso discrimine ordinis, judiciorumque vestrorum, cum sint parati, qui concionibus et legibus hanc invidiam se-

go cauiae, Judices, cum summ
tate et expectatione populi Rom
accessi, non ut augerem invidiam
sed ut infamiae communi succ
adduxi enim hominem, in quo
liare existimationem judicioru
sam, redire in gratiam cum po
mano; satisfacere exteris nationi
setis; depeculatorem aerarii, ve
Asiae, atque Pamphyliae, praedo
ris urbani, labem atque pernici
vinciae Siciliae. de quo si vos se
ligioseque judicaveritis: aucto
quae in vobis remanere debet.

gentia devitarim, partim amicorum studio officioque repulerim: nunquam tamen neque tantum periculum mihi adire visus sum, neque tantopere pertimui, ut nunc in ipso judicio. neque tantum me expectatio accusationis meae, concursusque tantae multitudinis, quibus ego rebus vehementissime perturbor, commovet, quantum istius insidiae nefariae, quas uno tempore mihi, vobis, M'. Glabrioni praetori, sociis, exteris nationibus, ordini, nomini denique senatorio facere conatur. qui ita dictitat, iis esse metuendum, qui, quod ipsis solis satis esset, surripuissent: se tantum rapuisse, ut id multis satis esse possit. nihil esse tam sanctum, quod non violari; nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit. quod si, quam audax est ad conandum, tam esset obscurus in agendo, fortasse aliqua in re nos aliquando fefellisset. verum hoc adhuc percommode cadit, quod cum incredibili ejus audacia singularis stultitia conjuncta est. nam ut apertus in corripiendis pecuniis fuit, sic in spe corrumpendi judicii perspicua sua consilia, conatusque omnibus fecit. Se

pendium tempus alienum offer
que cum ego diem in Siciliam
perexiguam postulavissem, in
qui sibi in Achaiam biduo brev
em postularet: non ut idem con
ligentia et industria sua, quod
labore et vigiliis consecutus sur
ille Achaicus inquisitor, ne Be
quidem pervenit. ego Sicili
quinquaginta diebus sic obii,
um populorum, privatorumque
injuriasque cognoscerem: ut
um cuivis esse posset, hominem
quaesitum esse, non qui reum

multos equites Romanos, frequentes praeterea cives atque ſocios, quibus ipſe inſignes injurias fecerit. videt etiam tot graves ab amiciſſimis civitatibus legationes cum publicis auctoritatibus ac teſtimoniis conveniſſe. quae cum ita ſint, uſque eo de omnibus bonis male exiſtimat; uſque eo ſenatoria judicia perdita, profligataque eſſe arbitratur, ut hoc palam dictitet, non ſine cauſa ſe cupidum pecuniae fuiſſe, quoniam tantum in pecunia praeſidium experiatur eſſe: ſeſe (id quod difficillimum fuerit) tempus ipſum emiſſe judicii ſui, quo caetera facilius emere poſſet: ut, quoniam criminum vim ſubterfugere nullo modo poterat, procellam temporis devitaret. quod ſi non modo in cauſa, verum in aliquo honeſto praeſidio, aut in alicujus eloquentia, aut gratia ſpem aliquam collocaſſet: profecto non haec omnia colligeret, atque aucuparetur: non uſque eo deſpiceret, contemneretque ordinem ſenatorium, ut arbitratu ejus deligeretur ex ſenatu, qui reus fieret: qui, dum hic, quae opus eſſent, compararet, cauſam interea ante eum diceret. quibus ego rebus quid iſte ſperet,

. . — rejectione judicum j
spe istum fuisse praeditum, u
tionem salutis in pecunia p
erepto praesidio, ut nullam
jumento fore arbitraretur.
quod est ingenium tantum i
facultas dicendi et copia, qu
tam, tot vitiis flagitiisque
jampridem omnium volunta
que damnatam, aliqua ex par
fendere? cujus ut adolescent
ignominiasque praeteream;
primus gradus honoris, quid
bet in se, nisi Cn. Carbonem
a quaestore suo . . .

lus suum illud pristinum renovavit, et instauravit quaestorium: cum eum, cui legatus, et pro quaestore fuisset, et in invidiam suis maleficiis adduxit, et in ipsis periculis non solum deseruit, sed etiam oppugnavit, ac prodidit. cujus praetura urbana, aedium sacrarum fuit, publicorumque operum depopulatio: simul in jure dicendo, bonorum possessionumque, contra omnium instituta, addictio, et condonatio. jam vero omnium vitiorum suorum plurima et maxima constituit monumenta et indicia in provincia Sicilia, quam iste per triennium ita vexavit ac perdidit, ut ea restitui in antiquum statum nullo modo possit: vix autem per multos annos, innocentesque praetores aliqua ex parte recreari aliquando posse videatur. hoc praetore Siculi, neque suas leges, neque nostra senatus-consulta, neque communia jura tenuerunt. tantum quisque habet in Sicilia, quantum hominis avarissimi et libidinosissimi aut imprudentiam subterfugit, aut satietati superfuit.

5 Nulla res per triennium, nisi ad nutum istius, judicata est: nulla res tam *patria* cujusquam, atque avita fuit, quae

non ab eo, imperio iſtius, abjudicaretur, innumerabiles pecuniae ex aratorum bonis, novo, nefarioque inſtituto coactae: ſocii fideliſſimi in hoſtium numero exiſtimati: cives Romani ſervilem in modum cruciati, et necati: homines nocentiſſimi propter pecunias judicio liberati: honeſtiſſimi atque integerrimi, abſentes rei facti, indicta cauſa damnati et ejecti: portus munitiſſimi, maximae tutiſſimaeque urbes, piratis, praedonibuſque patefactae:

[redacted]

factus videretur, reliquit. in stupris ve-
ro et flagitiis, nefarias ejus libidines
commemorare pudore deterreor. simul
illorum calamitatem commemorando au-
gere nolo, quibus liberos conjugesque
suas integras ab istius petulantia conser-
vare non licitum est. at enim haec ita
commissa sunt ab isto, ut non cognita sint
ab omnibus. hominem esse arbitror ne-
minem, qui nomen istius audierit, quin
facta quoque ejus nefaria commemorare
possit: ut mihi magis timendum sit, ne
multa crimina praetermittere, quam ne
qua in istum fingere existimer. neque e-
nim mihi videtur haec multitudo, quae
ad audiendum convenit, cognoscere ex
me causam voluisse; sed ea, quae scit, me-
6 cum recognoscere. Quae cum ita sint,
iste homo amens ac perditus, alia mecum
ratione pugnat. non id agit, ut alicujus
eloquentiam mihi opponat: non gratia,
non auctoritate cujusquam, non poten-
tia nititur. simulat his se rebus confide-
re: sed video, quid agat: (neque enim
agit occultissime) proponit inania mihi
nobilitatis, hoc est, hominum arrogan-
tiam nomina: qui non tam me impedi-

unt, quod nobiles sunt, quam adjuvant, quod noti sunt. simulat se eorum praesidio confidere, cum interea aliud quiddam jam diu machinetur. quam spem nunc habeat in manibus, et quid moliatur, breviter jam, Judices, exponam. sed prius, ut ab initio res ab eo constituta sit, quaeso, cognoscite. ut primum e provincia rediit, redemptio est hujus judicii facta grandi pecunia. ea mansit in conditione, atque pacto usque ad eum finem, dum ju-

majore repetuntur, eaedemque vestrae famae fortunisque omnium insidiae per eosdem homines comparantur. quae res primo, Judices, pertenui nobis argumento indicioque patefacta est: post, aperto suspicionis introitu, ad omnia intima istorum consilia sine ullo errore pervenimus.
7 Nam ut Hortensius consul designatus, domum reducebatur e campo, cum maxima frequentia, a multitudine: fit obviam casu ei multitudini C. Curio; quem ego hominem honoris potius, quam contumeliae caussa nominatum volo. etenim ea dicam, quae ille, si commemorari noluisset, non tanto in conventu, tam aperte, palamque dixisset. quae tamen a me pedetentim cauteque dicentur; ut et amicitiae nostrae, et dignitatis illius habita ratio esse intelligatur. videt ad ipsum fornicem Fabianum in turba Verrem. appellat hominem, et ei voce maxima gratulatur: ipsi Hortensio, qui consul erat factus, propinquis, necessariisque ejus, qui tum aderant, verbum nullum facit: cum hoc consistit, hunc amplexatur, hunc jubet sine cura esse. 'renuntio, inquit, tibi te hodiernis comi-

sum us, qui ultius causam in
in criminum ratione, in jud
tate, non in comitiis consula
tam arbitrabantur: indign
altius perspiciebant, et hanc
nem ad judicium corrumpen
re arbitrabantur. etenim sic ra
tur, sic honestissimi homines
mecum loquebantur: aperte j
spicue nulla esse judicia. qui
jam ipse se condemnatum p
posteaquam defensor ejus con
tus, absolvitur. quid igitur?
Sicilia, quod omnes Siculi, om

vebat. optimus enim quiſque ita loque-batur: Iſte quidem tibi eripietur: ſed nos non tenebimus judicia diutius. etenim quis poterit, Verre abſoluto, de transfe-rendis judiciis recuſare? erat omnibus moleſtum: neque eos tam iſtius hominis perditi ſubita laetitia, quam hominis am-pliſſimi nova gratulatio commovebat. cupiebam diſſimulare me id moleſte ferre. cupiebam animi dolorem vultu tegere, et taciturnitate celare. ecce autem illis ipſis diebus, cum praetores deſignati ſortiren-tur, et M. Metello obtigiſſet, ut is de pe-cuniis repetundis quaereret; nuntiatur mihi, tantam iſti gratulationem eſſe fac-tam, ut is quoque domum pueros mitte-ret, qui uxori ſuae nuntiarent. ſane ne haec quidem res mihi placebat: neque tamen, quid tantopere in hac ſorte me-tuendum mihi eſſet, intelligebam. unum illud ex hominibus certis, ex quibus om-nia comperi, reperiebam: fiſcos complu-res cum pecunia Siculienſi, a quodam ſe-natore ad equitem Romanum eſſe tranſ-latos: ex his quaſi decem fiſcos ad ſena-torem illum relictos eſſe, comitiorum meorum nomine: diviſores omnium tri-

liberaliter eos tractasset etiai
ipse praeturam petisset, et pı
sularibus, practoriisque com
continuo esse pollicitum quai
pecuniam, si me aedilitate
hîc alios negasse audere: alio
se, non putare id perfici posse
tamen esse fortem amicum, e
milia Q. Verrem, Romilia, ex
visorum disciplina, patris isti
lum atque amicum, qui H-S
millibus depositis, id se perfec
liceretur: et fuisse tamen nonı
se una facturos esse dicerent.

rum metu deterrebar: petitioni toto animo ſervire, propter judicium, non licebat. minari denique diviſoribus ratio non erat, propterea quod eos intelligere videbam, me hoc judicio diſtrictum atque obligatum futurum. atque hoc ipſo tempore Siculis denuntiatum eſſe audio, primum ab Hortenſio, domum ad illum ut venirent: Siculos ſane in eo liberos fuiſſe, qui, quamobrem arceſſerentur, cum intelligerent, non veniſſe. interea comitia noſtra, quorum iſte ſe, ut caeterorum hoc anno comitiorum dominum eſſe arbitrabatur, haberi coepta ſunt. curſare iſte homo potens, cum filio blando et gratioſo, circum tribus: paternos amicos, hoc eſt, diviſores, appellare omnes, et convenire. quod cum eſſet intellectum et animadverſum: fecit animo libentiſſimo populus Romanus, ut, cujus divitiae me de fide deducere non potuiſſent, ne ejuſdem pecuniis de honore dejicerer. poſteaquam illa petitionis magna cura liberatus ſum, animo coepi multo magis vacuo ac ſoluto, nihil aliud, niſi de judicio, agere et cogitare. reperio, Judices, haec ab iſtis conſilia inita et conſtituta,

solum, sed etiam Q. Metell
isti sit amicus, attendite. de
rogativam suae voluntatis
isti pro praerogativis eam
deatur. an me taciturum t
existimavistis? et in tanto re
istimationisque meae peric
consulturum potius, quam
nitati meae? arcessit alter co
tus Siculos: veniunt nonn
ea quod L. Metellus esset p
cilia. cum iis ita loquitur:
esse: fratrem suum alterum S
vinciam obtinere, alterum e

homine innocente et propinquo, cum propter hominem perditissimum atque alienissimum de officio ac dignitate decedis: et committis, ut, quod ille dictitat, alicui, qui te ignorat, verum esse videatur? nam hoc Verrem dicere aiebant, te non fato, ut caeteros ex vestra familia, sed opera sua, consulem factum. duo igitur consules et quaesitor erunt ex illius voluntate. non solum effugiemus, inquit, hominem in quaerendo nimium diligentem, nimium servientem populi existimationi, M'. Glabrionem. accedet nobis etiam illud: judex est M. Caesonius, collega nostri accusatoris, homo in rebus judicandis spectatus et cognitus: quem minime expediat esse in eo consilio, quod conemur aliqua ratione corrumpere: propterea quod jam antea, cum judex in Juniano consilio fuisset, turpissimum illud facinus non solum graviter tulit, sed etiam in medium protulit. hunc judicem ex kal. Januar. non habebimus. Q. Manlium, et Q. Cornificium, duos severissimos atque integerrimos judices, quod tribuni plebis tum erunt, judices non habebimus. P. Sulpicius, judex tristis et

...elius, homo summa r
gentia: tres hi, homines
militares ſunt deſignati.
non judicabunt. ſubſort
M. Metelli locum, quon
quaeſtioni praeſuturus eſt
kalend. Januar. et praetoı
to conſilio commutato, n
toris minas, magnamque j
tionem ad noſtrum arbitri
que eludemus. nonae ſun
les. hora nona convenire c
diem jam ne numerant qu
dies ſunt ante ludos votiv
Pompeius ...

[redacted]

secundum quos aut nulli, aut pauci dies
ad agendum futuri sunt. ita defessa ac
refrigerata accusatione, rem integram ad
M. Metellum praetorem esse venturam.
quem ego hominem, si ejus fidei diffisus
essem, judicem non retinuissem. nunc
tamen eo animo sum, ut eo judice, quam
praetore, hanc rem transigi malim: et
jurato suam, quam injurato, aliorum ta-
11 bellas committere. Nunc ego, Judi-
ces, jam vos consulo, quid mihi facien-
dum putetis. id enim consilii mihi pro-
fecto taciti dabitis, quod egomet mihi ne-
cessario capiendum intelligo. si utar ad
dicendum meo legitimo tempore, mei la-
boris, industriae, diligentiaeque capiam
fructum: et ex accusatione perficiam, ut
nemo unquam post hominum memori-
am paratior, vigilantior, compositior ad
judicium venisse videatur. sed in hac lau-
de industriae meae, reus ne elabatur, sum-
mum periculum est. quid est igitur, quod
fieri possit? non obscurum, opinor, ne-
que absconditum. fructum istum laudis,
qui ex perpetua oratione percipi potuit,
in alia tempora reservemus: nunc homi-
nem tabulis, testibus, privatis publicisque

... explicationis crimi
sumerem. núnc, quo
tra me instituisti, no
ra, quam ex istius ten
litiose; necesse est isti
quo consilio obsistere
secundum binos ludo
incipias: mea, ut ante
perendinem. ita fiet,
istimetur astuta: meu
necessarium. Veru
stitueram dicere, mihi
hujusmodi est. ego, c
Siculorum rogatu recep

que meo videbatur, istum a me in judicium jam omnium judicio condemnatum vocari, nisi ista tua intolerabilis potentia, et ea cupiditas, qua per hosce annos in quibusdam judiciis usus es, etiam in istius hominis desperati causa interponeretur. nunc vero, quoniam haec te omnis dominatio, regnumque judiciorum tantopere delectat: et sunt homines, quos libidinis infamiaeque suae neque pudeat, neque taedeat; qui, quasi de industria, in odium offensionemque populi Romani irruere videantur: hoc me profiteor suscepisse; magnum fortasse onus, et mihi periculosum; veruntamen dignum, in quo omnes nervos aetatis, industriaeque meae contenderem. quoniam totus ordo, paucorum improbitate et audacia premitur, et urgetur infamia judiciorum: profiteor huic generi hominum me inimicum, accusatorem odiosum, assiduum, acerbum adversarium. hoc mihi sumo, hoc mihi deposco, quod agam in magistratu, quod agam ex eo loco, ex quo me populus Romanus ex kal. Januar. secum agere de republica, ac de hominibus improbis voluit. hoc munus

aedilitatis meae populo Romano ampli
ſimum pulcherrimumque polliceor. m
neo, praedico, ante denuntio : qui a
deponere, aut recipere, aut accipere, a
polliceri, aut ſequeſtres, aut interpret
corrumpendi judicii ſolent eſſe, quiqu
ad hanc rem aut potentiam, aut imp
dentiam ſuam profeſſi ſunt, abſtineant
hoc judicio manus animoſque ab hoc ſc
lere nefario. Erit tum conſul Horten
ſius cum ſummo imperio et poteſtate : e

sima quidem suspicio acceptae pecuniae ob rem judicandam constituta sit: quid sit, quod judiciis ad senatorium ordinem translatis, sublataque populi Romani in unumquemque nostrûm potestate, Q. Calidius damnatus dixerit, minoris H-S tricies praetorium hominem honeste non posse damnari: quid sit, quod, P. Septimio senatore damnato, Q. Hortensio praetore de pecuniis repetundis, lis aestimata sit eo nomine, quod ille ob rem judicandam pecuniam accepisset: quod in C. Herennio, quod in C. Popilio, senatoribus, qui ambo peculatûs damnati sunt: quod in M. Attilio, qui de majestate damnatus est, hoc planum factum est, eos pecuniam ob rem judicandam accepisse: quod inventi sunt senatores, qui C. Verre praetore urbano sortiente, exirent in eum reum, quem incognita causa condemnarent: quod inventus est senator, qui cùm judex esset, in eodem judicio, et ab reo pecuniam acciperet, quam judicibus divideret, et ab accusatore, ut reum damnaret. jam vero quomodo illam labem, ignominiam, calamitatemque totius ordinis conque-

quid in hoc ipso judicio intellex
li aliqua ratione esse violatum, at
missum? cum praesertim plane
multis testibus possim, C. Verre
cilia, multis audientibus, saepe
' se habere hominem potentem,
' ducia, provinciam spoliaret: n
' bi soli pecuniam quaerere, sed i
' nium illud praeturae Siciliensi
' butum habere, ut secum praec
' diceret, si unius anni quaestum
' suam converteret; alterum pat
' defensoribus suis traderet; tert

[redacted]

Romanum mitterent, ut lex de pecuniis repetundis judiciumque tolleretur. si enim judicia nulla sint, tantum unumquemque ablaturum putant, quantum sibi ac liberis suis satis esse arbitrarentur. nunc, quod ejusmodi judicia sint, tantum unumquemque auferre, quantum sibi, patronis, advocatis, praetoribus, judicibus satis futurum sit: hoc profecto infinitum esse: se avarissimi hominis cupiditati satisfacere posse, nocentissimae victoriae non posse. ô commemoranda judicia, praeclaramque existimationem nostri ordinis! cum socii populi Romani judicia de pecuniis repetundis fieri nolunt, quae a majoribus nostris sociorum causa comparata sunt. an iste unquam de se bonam spem habuisset, nisi de vobis malam opinionem animo imbibisset? quo majore etiam, si fieri potest, apud vos odio esse debet, quam est apud populum Romanum, cum in avaritia, scelere, perjurio

5 vos sui similes esse arbitretur. Cui loco, per deos immortales, Judices, consulite, ac providete. moneo, praedicoque id, quod intelligo, tempus opportunissimum vobis hoc divinitus datum esse,

gravi, diuturnaque j
mia. neque enim ull
populus Romanus t
tem tanto ſtudio req
poſcebat, verbo illam
re vera judicia poſce
Catulum, hominem ſa
ampliſſimum fugit,
viro fortiſſimo et clari
poteſtate referente, c
rogatus, hoc initio eſ
toritate uſus: ' patre
' cia male et flagitioſe
' rebus iudicandis no

:s, peto, ut in hoc judicio nemo im-
bus, praeter eum, qui jampridem
entus est, reperiatur: deinde, si plu-
improbi fuerint, hoc vobis, hoc po-
o Romano, Judices, confirmo, vitam
hercule mihi prius, quam vim perse-
antiamque ad illorum improbitatem
sequendam defuturam. verum quod
) laboribus, periculis, inimicitiisque
is tum, cum admissum erit, dedecus
ere me persecuturum esse polliceor, id
accidat, tu tua sapientia, auctoritate,
igentia, M'. Glabrio, potes providere.
cipe causam judiciorum: suscipe cau-
n severitatis, integritatis, fidei, reli-
mis: suscipe causam senatus, ut is hoc
licio probatus, cum populo Romano,
in laude et in gratia esse possit. cogita,
i sis, quo loco sis, quid dare populo Ro-
mo, quid reddere majoribus tuis debe-
:fac tibi paternae legis Aciliae veniat in
ntem, qua lege populus Romanus de
cuniis repetundis, optimis judiciis, se-
rissimisque judicibus usus est. circum-
nt te summae auctoritates, quae te obli-
sci laudis domesticae non sinant: quae
dies noctesque commoneant, fortissi-

mum tibi patrem, ſapientiſſimum av
graviſſimum ſocerum fuiſſe. quare ſi
brionis patris vim et acrimoniam ce
ad reſiſtendum hominibus audaciſſin
avi Scaevolae prudentiam ad proſpi
das inſidias, quae tuae atque horu
mae comparantur: ſi ſoceri Scauri
ſtantiam, ut ne quis te de vera et
poſſit ſententia demovere: intellige
pulus Romanus, integerrimo atque
neſtiſſimo praetore, delectoque con

[redacted]

draginta diebus interpoſitis, tum nobis denique reſpondeant, cum accuſatio noſtra in oblivionem diuturnitate adducta ſit: non committam, ut tum res judicetur, cum haec frequentia totius Italiae Roma diſceſſerit: quae convenit uno tempore undique, comitiorum, judiciorum, cenſendique cauſa. hujus judicii, et laudis fructum, et offenſionis periculum, veſtrum: laborem, ſollicitudinemque, noſtram: ſcientiam quid agatur, memoriamque quid a quoque dictum ſit, omnium puto eſſe oportere. faciam hoc non novum, ſed ab iis, qui nunc principes noſtrae civitatis ſunt, ante factum, ut teſtibus utar ſtatim. illud a me novum, Judices, cognoſcetis, quod ita teſtes conſtituam, ut crimen totum explicem: ubi id interrogando, argumentis, atque oratione firmavero, tum teſtes ad crimen accommodem, ut nihil inter illam uſitatam accuſationem, atque hanc novam interſit, niſi quod in illa tunc, cum omnia dicta ſunt, teſtes dantur: hic in ſingulas res dabuntur: ut illis quoque eadem interrogandi facultas, argumentandi, dicendique ſit. ſi quis erit, qui perpetuam

tionis erit accusatio.
rem, cum multa libi
deliter in cives Roma
os, multa in deos hon
cerit, tum praeterea
tertiûm ex Sicilia con
hoc testibus, hoc tabuli
que auctoritatibus, it
ciemus, ut hoc statuat
ad dicendum nostro
que dies habuissemus,
longa nihil opus fuisse

ACTIONIS SECUNDAE

IN C. VERREM

LIBER PRIMUS.

DE PRAETURA URBANA.

ORATIO VI.

NEMINEM vestrûm ignorare arbitror, Judices, hunc per hosce dies sermonem vulgi, atque hanc opinionem populi Romani fuisse, C. Verrem altera actione responsurum non esse, neque ad judicium affuturum. quae fama non idcirco solum emanarat, quod iste certe statuerat, ac deliberaverat non adesse: verum etiam, quod nemo quemquam tam audacem, tam amentem, tam impudentem fore arbitrabatur, qui tam nefariis criminibus, tam multis testibus evictus, ora judicum aspicere, aut os suum populo Romano ostendere auderet. Est idem

turpiſſimus, cum m
reticeat,et abſit, tam
pudentem exitum q
tior, Judices, et n
laboris mei, vos vir
eſſe laturos. nam ſi
primo ſtatuerat, ut
aliquanto, quam m
noſceretur, quid eg
comparanda conſti
ſem: veſtra vero la
que obſcura, Judice
hoc a vobis populus
neque eo poteſt eſſe

mum illa victa videbuntur, cum in contentionem, certamenque venerint. absens si iste esset damnatus, non tam ipse sibi consuluisse, quam invidisse vestrae
2 laudi videretur. Neque enim salus ulla reipublicae major hoc tempore reperiri potest, quam populum Romanum intelligere, diligenter rejectis ab accusatore judicibus, socios, leges, rempublicam senatorio consilio maxime posse defendi. neque tanta fortunis omnium pernicies potest accedere, quam opinione populi Romani rationem veritatis, integritatis, fidei, religionis, ab hoc ordine abjudicari. itaque mihi videor magnam, et maxime aegram, et prope depositam reipublicae partem suscepisse: neque in eo magis meae, quam vestrae laudi, existimationique servisse. accessi enim ad invidiam judiciorum levandam, vituperationemque tollendam: ut, cum haec res pro voluntate populi Romani esset judicata, aliqua ex parte mea diligentia constituta auctoritas judiciorum videretur: postremo, ut esset hoc judicatum, ut finis aliquando judiciariae controversiae constitueretur. etenim sine dubio, judic

in hac causa ea res in discrimen adducitur. reus est enim nocentissimus: qui si condemnatur, desinent omnes dicere, his judiciis pecuniam plurimum posse. sin absolvitur, desinemus nos de judiciis transferendis recusare. tametsi de absolutione istius neque ipse jam sperat, nec populus Romanus metuit. de impudentia singulari, quod adest, quod respondet, sunt qui mirentur: mihi pro caetera ejus audacia, atque amentia, ne hoc quidem

plis ablata sunt, sed etiam jacent in ten
bris, ab isto retrusa atque abdita, cons
tere ejus animum sine furore atque ame
tia non sinunt. neque iste mihi videt
se ad damnationem offerre solum, neq
hoc avaritiae supplicio communi, qui
tot sceleribus obstrinxerit, contentus
se. singularem quandam poenam isti
immanis atque importuna natura desi
rat. non id solum quaeritur, ut, isto da
nato, bona restituantur iis, quibus ere
sunt: sed et religiones deorum immor
lium expiandae, et civium Romanor
cruciatus, multorumque innocenti
sanguis, istius supplicio luendus est. n
enim furem, sed ereptorem; non adul
rum, sed expugnatorem pudicitiae; n
sacrilegum, sed hostem sacrorum, reli
onumque; non sicarium, sed crudeli
mum carnificem civium, sociorumq
in vestrum judicium adduximus: ut e
hunc unum ejusmodi reum, post hor
num memoriam fuisse arbitrer, cui da
4 nari expediret. Nam quis hoc non
telligit, istum absolutum, diis hominib
que invitis, tamen ex manibus pop
Romani eripi nullo modo posse? quis

cum fana spoliat
mines innocentes necari
manos morte, cruciatu,
cum praedonum duces, a
dimiſerit; quam eos, ſi qui
tis, tam nefariis ſceleribu
jurati ſententia ſua libera
non eſt in hoc homine cui
locus, Judices: non is eſt
tempus, non id conſilium, (
arrogantius apud tales vir
re) ne actor quidem eſt is, c
cens, tam perditus, tam vict
te ſurripi, aut impune eripi
judicibus non

perducere poterimus, quibus probemu: iftum in quaeftura pecuniam publican Cn. Carboni confuli datam, avertiffe quibus perfuadeamus, iftum alieno nc mine a quaeftoribus urbanis, quod pric re actione didiciftis, pecuniam abftuliff erunt qui et in eo quoque audaciam eju reprehendant, quod aliquot nominibu de capite, quantum commodum fueri frumenti decumani detraxerit. erunt « tiam fortaffe, Judices, qui illum ejus p« culatum vel acerrime vindicandum pu tent, quod ifte M. Marcelli, et P. Afr cani monumenta, quae nomine, illc rum; re vera, populi Romani, et eran et habebantur, ex fanis religiofiffimis, e urbibus fociorum atque amicorum no
5 dubitaverit auferre. Emerferit ex pe culatus etiam judicio. meditetur de du cibus hoftium, quos accepta pecunia l beravit: videat, quid de illis refpondea quos in eorum locum fubditos domi fu: refervavit. quaerat non folum, quem admodum noftro crimini, verum etia quo pacto fuae confeffioni poffit meder meminerit, fe priore actione, clamore pc puli Romani infefto atque inimico ex

L. 5.

minem, praedonum duce
incolumes domi suae, po
mam redierit, usque dum
rit, tenuisse. hoc, in illo n
cio si licuisse sibi ostenderit,
isse concedam. ex hoc quo
proficiscar eo, quo me jam
populus Romanus. de jur
tatis et civitatis suum puta
um: et recte putat. confri
vi sua consilia senatoria: qua
nium perrumpat: evolet ex
ritate. mihi credite, arctiorib
pulum Romanum laqueis te

ri percussum esse dixit. audietur a populo Romano vir primarius, eques Romanus L. Flavius, qui suum familiarem Herennium, negotiatorem ex Africa, cum eum Syracusis amplius centum cives Romani cognoscerent, lacrymantesque defenderent, pro testimonio dixit securi esse percussum. probabit fidem, et auctoritatem, et religionem suam L. Suetius, homo omnibus ornamentis praeditus, qui juratus apud vos dixit, multos cives Romanos in lautumiis, istius imperio crudelissime per vim morte esse multatos. hanc ego causam cum agam beneficio populi Romani, de loco superiore, non vereor, ne aut istum vis ulla ex populi Romani suffragiis eripere, aut a me ullum munus aedilitatis amplius, aut gratius
6 populo Romano esse possit. Quapropter omnes in hoc judicio conentur omnia: nihil est jam, quod in hac causa peccare quisquam, Judices, nisi vestro periculo, possit. mea quidem ratio, cum in praeteritis rebus est cognita, tum in reliquis explorata, atque provisa est. ego meum studium in rempublicam jam illo tempore ostendi, cum longo intervallo

veterem conſuetudinem retuli, et rogatu ſociorum atque amicorum populi Romani, meorum autem neceſſariorum, nomen hominis audaciſſimi detuli. quod meum factum lectiſſimi viri, atque ornatiſſimi, (quo in numero e vobis complures fuere) ita probarunt, ut ei, qui iſtius quaeſtor fuiſſet, et ab iſto laeſus, inimicitias juſtas perſequeretur, non modo deferendi nominis, ſed ne ſubſcribendi quidem, cum id poſtularet, facerent po-

redii, cum iste, atque istius amici, homines lauti, et urbani, sermones hujuscemodi dissipassent, quo animos testium retardarent, me magna pecunia a vera accusatione esse deductum, tametsi probabatur nemini, quod et ex Sicilia testes erant ii, qui quaestorem me in provincia cognoverant, et hinc homines maxime illustres, qui, ut ipsi noti sunt, sic nostrûm unumquemque optime norunt: tamen usque eo timui, ne quis de mea fide atque integritate dubitaret, donec ad rejicien-
7 dos judices venimus. Sciebam in rejiciendis judicibus nonnullos memoria nostra pactionis suspicionem non vitasse, cum ipsa in accusatione, eorum industria ac diligentia probaretur. ita rejeci judices, ut hoc constet, post hunc statum reipublicae, quo nunc utimur, simili splendore et dignitate consilium nullum fuisse. quam iste laudem, communem ait sibi esse mecum: qui cum P. Galbam judicem rejecisset, M. Lucretium retinuit: et, cum ejus patronus ex eo quaereret, cur suos famliarissimos, Sex. Paeduceum, Q. Considium, Q. Junium rejici passus esset: respondit, quod eos in judicando

contra me uteretur, populi
judicavit, iſtius pecuniam, c
contra fidem meam nihil pc
ſe contra honorem meum n
bere. quo quidem die, pri:
citati in hunc reum conſedi
inimicus huic ordini fuit, qu
rum rerum, judiciorum, jud
pidus, qui non conſpectu
veſtro commoveretur? cum
mihi dignitas fructum dilig
ret, id ſum aſſecutus, ut u
coepi dicere, reo audaci, pe

ret: ut tertius dies sic hominem prosterneret, ut morbo simulato, non, quid responderet, sed, quemadmodum non responderet, deliberaret: deinde reliquis diebus his criminibus, his testibus, et urbanis, et provincialibus sic obrutus atque oppressus est, ut his ludorum diebus interpositis, nemo istum comperendinatum, sed condemnatum judicaret.
8 Quapropter ego, quod ad me attinet, Judices, vici: non enim spolia C. Verris, sed existimationem populi Romani concupivi. meum fuit cum causa accedere ad accusandum: quae causa fuit justior, quam a tam illustri provincia defensorem constitui, et deligi? reipublicae consulere: quid jam reipublicae honestius, quam in tanta invidia judiciorum adducere hominem, cujus damnatione totus ordo cum populo Romano et in laude, et in gratia possit esse? ostendere, ac persuadere, hominem nocentem adductum esse: quis est in populo Romano, qui hoc non ex priore actione abstulerit, omnium ante damnatorum scelera, furta, flagitia, si in unum locum conferantur, vix cum hujus parva parte aequari, conferrique pos-

rare populus Romanus ene
tu, qui recte possint judicar
potueritis. necesse est, cur
dine desperarit, aliud gen
atque aliam rationem judic
rat. hoc si vobis ideo le
quod putatis onus esse gra
modum, judicare: intell
primum interesse, utrum id
ipsi rejeceritis: an, quod
lo Romano fidem vestram
non potueritis, eo vobis ju
tas erepta sit. deinde etian
te, quanto periculo ventu

mum, hoc uno nomine abſolvi velle, ut ab ſenatu judicia per ignominiam, turpitudinemque auferantur. haec me, Judices, pluribus verbis, vobiſcum agere coëgit non timor meus de veſtra fide, ſed ſpes illorum nova, quae cum Verrem a porta ſubito ad judicium retraxiſſet, nonnulli ſuſpicati ſunt non ſine cauſa illius conſilium tam repente eſſe mutatum.

9 Nunc, ne novo querimoniae genere uti poſſit Hortenſius, et ea dicere, opprimi reum, de quo nihil dicat accuſator: nihil eſſe tam periculoſum fortunis innocentium, quam tacere adverſarios: et ne aliter, quam ego velim, meum laudet ingenium: cum dicat, me, ſi multa dixiſſem, ſublevaturum fuiſſe eum, quem contrà dicerem: quia non dixerim, perdidiſſe: morem illi geram: utar oratione perpetua: non quoniam hoc ſit neceſſe; verum ut experiar, utrum ille ferat moleſtius, me tunc tacuiſſe, an nunc dicere. hîc tu fortaſſe eris diligens, ne quam ego horam de meis legitimis horis remittam. niſi omni tempore, quod mihi lege conceſſum eſt, abuſus ero, querêre: deûm atque hominum fidem implorabis: cir-

mea, crimina causamque explica
si non utor, non tibi injuriam fa
de meo jure aliquid, et commod
ho. causam enim, inquit, cogr
portet. ea re quidem, quod alit
demnari reus, quamvis sit nocer
potest. id igitur tu moleste tulis
aliquid factum esse, quo minus i
demnari posset? nam causa cogni
ti possunt absolvi: incognita quid
demnari nemo potest. adimo enin
perendinatum: quod habet lex in
lestissimum, bis ut causa dicatur
aut mea causa potius est consti

plius pronuntiari. utram igitur putas legem molliorem? opinor illam veterem, qua vel cito absolvi, vel tarde condemnari licebat. ego tibi illam Aciliam legem restituo, qua lege multi semel accusati, semel dicta caussa, semel auditis testibus, condemnati sunt, nequaquam tam manifestis, neque tantis criminibus, quantis tu convinceris. puta te non hac tam atroci, sed illa lege mitissima caussam dicere. accusabo: respondebis. testibus editis, ita mittam in consilium, ut, etiamsi lex ampliandi faciat potestatem, tamen isti turpe sibi existiment, non primo judicare.

10 Verum, si caussam cognosci opus est, parumne cognita est? dissimulamus, Hortensi, quod saepe experti in dicendo sumus. quis nos magnopere attendit unquam, in hoc quidem genere caussarum, ubi aliquid ereptum, aut ablatum a quopiam dicitur? nonne aut in tabulis, aut in testibus omnis expectatio judicum est? dixi prima actione, me planum esse facturum, C. Verrem H-S quadringenties contra legem abstulisse. quid? hoc planius egissem, si ita narrassem? Dio quidam fuit Halesinus: qui, cum ejus fi-

...uuiniatores ex ur

qui illam hereditatem V
commissam esse dicerent.
tendit seipsum cogniturur
inceps totam rem explica
extremum id, quod accidi
onem H-S decies centena
rasse, ut causam certissim
praeterea greges equarum
gendos curasse: argenti,
gulae quod fuerit, curasse
haec neque cum ego dicere
tu negares, magni momei
oratio. quo tempore igitu
erigeret ...

Dioni dederunt, dicerent ſe jam tum audiſſe, eo nummos ſumi, ut Verri darentur: cum amici, hoſpites, patroni Dionis, homines honeſtiſſimi, haec eadem ſe audiſſe dicerent. opinor, cum haec fierent, tum vos audiretis, ſicut audiſtis: tum cauſa agi videretur. ſic a me ſunt acta omnia priore actione, ut in criminibus omnibus nullum eſſet, in quo quiſquam veſtrûm perpetuam accuſationem requireret. nego ego eſſe quidquam a teſtibus dictum, quod aut veſtrûm cuipiam eſſet obſcurum, aut cujuſquam oratoris eloquentiam quaereret.
11 Etenim ſic me ipſum egiſſe memoria tenetis, ut in teſtibus interrogandis omnia crimina proponerem, et explicarem: ut, cum rem totam in medio propoſuiſſem, tum denique teſtem interrogarem. itaque non modo vos, quibus eſt judicandum, noſtra crimina tenetis: ſed etiam populus Romanus totam accuſationem, cauſamque cognovit. tametſi ita de meo facto loquor, quaſi ego illud mea voluntate potius, quam veſtra injuria adductus fecerim. interpoſuiſtis accuſatorem, qui, cum ego mihi c et x dies ſolos in Siciliam poſtulaſſem, c

mus usi, tu, binis ludis inte
quadragesimo post die responde
inde ita tempus duceretur, ut a M
brione praetore, et a magna pa
rum judicum, ad praetorem aliu
cesque alios veniremus. haec si
vidissem: si me non omnes noti,
que monuissent, id agi, id cogi
eo laborari, ut res in illud tempu
retur, credo, si meis horis in acc
uti voluissem, vererer, ne mihi
non suppeterent: ne oratio dees
vox viresque deficerent: ne, quen
prima actione defendere ausus esse

'lend. Januar. in consilium iretur:' in eam diem ego, cum potuissem vitare, incidissem? nunc mihi temporis ejus, quod mihi ad dicendum datur, (quoniam in animo est causam omnem exponere) ha-
12 benda ratio est diligenter. Itaque primum illum actum istius vitae turpissimum et flagitiosissimum praetermittam. nihil a me de pueritiae suae flagitiis, peccatisque audiet: nihil ex illa impura adolescentia sua: quae qualis fuerit, aut meministis, aut ex eo, quem sui simillimum produxit, recognoscere potestis. omnia praeteribo, quae mihi turpia dictu videbuntur: neque solum, quid istum audire, verum etiam, quid me deceat dicere, considerabo. vos, quaeso, date hoc, et concedite pudori meo, ut aliquam partem de istius impudentia reticere possim. omne illud tempus, quod fuit antequam iste ad magistratus remque publicam accessit, habeat per me solutum ac liberum. sileatur de nocturnis ejus bacchationibus ac vigiliis: lenonum, aleatorum, perductorum nulla mentio fiat: damna, dedecora, quae res patris ejus, aetas ipsius pertulit, praetereantur: lucretur in-

:es, ut non modo pr
et, Dolabella non poſ
do conſiſteret: ita mag
intur. hic navis illa p
onuſta ſignis religioſis,
ecta fluctu, frangitur.
Apollinis reperiuntur
reponuntur: tempeſta
ella Delo proficiſcitur
in, tametſi nullus in te
s, nulla ratio unquam
inc tamen in metu p

rem cum pecunia. simulac primum ei occasio visa est, (cognoscite hominis principium magistratuum gerendorum, et reipublicae administrandae) aversa pecunia publica, quaestor consulem, exercitum, sortem, provinciamque deseruit. video quid egerim: erigit se: sperat, sibi auram posse aliquam afflari, in hoc crimine, voluntatis, assensionisque eorum, quibus Cn. Carbonis mortui nomen odio sit: quibus illam relictionem, proditionemque consulis sui gratam sperat fore. quasi vero id cupiditate defendendae nobilitatis, aut studio partium fecerit: ac non apertissime consulem, exercitum, provinciamque compilarit, et propter impudentissimum furtum aufugerit. est enim obscurum, et ejusmodi factum ejus, ut possit aliquis suspicari, C. Verrem, quod ferre novos homines non potuerit, ad nobilitatem, hoc est, ad suos transisse: nihil fecisse propter pecuniam. videamus, rationes quemadmodum retulerit. jam ipse ostendet, quamobrem Cn. Carbonem
14 reliquerit; jam se ipse indicabit. Primum brevitatem cognoscite. 'accepi,' inquit, 'vicies ducenta, triginta quinque

mia tamen liberaliter
dam proſcriptorum i
no diripienda conce
rem, ut proditori, n
nunc, quamvis ſint l
tuum Cn. Carbonem
debent, non,quid illi
ſed quid ipſis in tali re
gitare. commune eſt h
nis metus, commune
ſunt occultiores inſidi
latent in ſimulatione o
neceſſitudinis nomine

miserit, hoc uno scelere esse con
cesse est semper aliquid ejusmo
tur: necesse est in simili audacia
que versetur. itaque idem iste, c
Dolabella postea C. Malleolo o
quaestore habuit, (haud scio,
etiam haec necessitudo fuerit,
Carbonis: ac plus judicium v
valere, quam sortis debeat) ide
Dolabellam, qui in Cn. Carbo
nam quae in ipsum valebant
contulit in illum, causamque i
nem ad inimicos accusatoresqu
ipse in eum, cui legatus, cui pro

Samiorum dicerent, ad V
pertinere. Aſpendum, v
nobile in Pamphylia ſci
mum ſignorum optimoru
linc hoc ſignum ablatu
hoc dico, nullum te A
Verres, reliquiſſe: omnia
publicis, palam, ſpectar
plauſtris evecta, aſporta
etiam illum Aſpendium
quo ſaepe audiſtis id, q
hominibus in proverbio,
tus canere dicebant, ſuſt

termittam minora omnia, quoru le forsitan alius quoque aliquid a do fecerit: nihil dicam, nisi singu si quod, si in alium reum diceret credibile videretur) magistratum nium nummos poposcit. ne sit men in Verrem: fecerunt alii. non daret, animadvertit. impro non inauditum. genus animad videte. quaeretis, ex quo gene nem istum judicetis. ignem ex l ridibus atque humidis, in loco fieri jussit. ibi hominem ingem mi nobilem, populi Romani s

mus usi, tu, binis
quadragesimo post di
inde ita tempus ducer
brione praetore, et a
rum judicum, ad prae
cesque alios veniremu
vidissem: si me non o
que monuissent, id a
eo laborari, ut res in
retur, credo, si meis
uti voluissem, verere
non suppeterent: n
vox viresque deficere

ea
ci
n
n
12 b
n
e

‘ corum, cum quidem
‘ populi Romani, quo i
‘ sociis injurias fecerant
‘ demnari solebant, ibi
‘ ea, quae ab sociis per
‘ reptaque essent.’ hic
illum negaturum, signa
bulas pictas innumerab
ut opinor, solet haec,
ratus est, nonnunquam
quoniam quidem in A
Pamphyliam, sumptu p
tionis nomine, mercat

dum. audimus, alium non ab initi
ciſſe, ſed ex tempore aliquo confec
eſt aliqua etiam hujuſce rei ratio. ho
ro novum et ridiculum eſt, quod hi
bis reſpondit, cum ab eo tabulas p
laremus : uſque ad M. Terentium,
Caſſium conſules, confeciſſe ; poſte
ſtitiſſe. alio loco, hoc cujuſmodi ſit,
ſiderabimus. nunc nihil ad me att
horum enim temporum, in quibus
verſor, habeo tabulas et tuas, et
tris. plurima ſigna pulcherrima, p
mas tabulas optimas deportaſſe te,
gare non potes : atque utinam ne

la, cui adventus istius gratissimus esse debuit, ab se hominem, atque ab exercitu suo removit: Beneventi esse jussit apud eos, quos suis partibus amicissimos esse intelligebat: ubi iste summae rei causaeque nocere nihil posset. ei postea praemia tamen liberaliter tribuit: bona quaedam proscriptorum in agro Beneventano diripienda concessit: habuit honorem, ut proditori, non ut amico, fidem. nunc, quamvis sint homines, qui mor-

[redacted]

conſiliorumque fueris: habitus ſis in liberûm loco, ſicut mos majorum ferebat: repente relinquas? deſeras? ad adverſarios tranſeas? ô ſcelus! ô portentum in ultimas terras exportandum! non enim poteſt ea natura, quae tantum facinus commiſerit, hoc uno ſcelere eſſe contenta. neceſſe eſt ſemper aliquid ejuſmodi moliatur: neceſſe eſt in ſimili audacia, perfidiaque verſetur. itaque idem iſte, quem Cn. Dolabella poſtea C. Malleolo occiſo, pro quaeſtore habuit, (haud ſcio, an major etiam haec neceſſitudo fuerit, quam illa Carbonis: ac plus judicium voluntatis valere, quam ſortis debeat) idem in Cn. Dolabellam, qui in Cn. Carbonem fuit. nam quae in ipſum valebant crimina, contulit in illum, cauſamque illius omnem ad inimicos accuſatoreſque detulit: ipſe in eum, cui legatus, cui pro quaeſtore fuerat, inimiciſſimum atque improbiſſimum teſtimonium dixit. ille miſer cum eſſet; tum proditione iſtius nefaria, tum improbo et falſo ejuſdem teſtimonio, tum multo etiam ex maxima parte, iſtius furtorum, ac flagitiorum invidia conflagravit.

16 Quid hoc homine faciatis? aut ad

quam ſpem tam perfidioſum, tam importunum animal reſervetis? qui in Cn. Carbonem ſortem, in Cn. Dolabellam voluntatem neglexerit, ac violarit, eoſque ambos non ſolum deſeruerit, ſed etiam prodiderit, atque oppugnarit. nolite, quaeſo, Judices, brevitate orationis meae potius, quam rerum ipſarum magnitudine, crimina ponderare. mihi enim properandum neceſſario eſt, ut omnia vobis, quae mihi conſtituta ſunt, poſſim expo-

cipium maximae calamitatis fuit. nam
ut iste profectus est, quacunque iter fe-
cit, ejusmodi fuit, non ut legatus populi
Romani, sed ut quaedam calamitas per-
17 vadere videretur. In Achaia (prae-
termittam minora omnia, quorum simi-
le forsitan alius quoque aliquid aliquan-
do fecerit: nihil dicam, nisi singulare, ni-
si quod, si in alium reum diceretur, in-
credibile videretur) magistratum Sicyo-
nium nummos poposcit. ne sit hoc cri-
men in Verrem: fecerunt alii. cum ille
non daret, animadvertit. improbum, sed
non inauditum. genus animadversionis
videte. quaeretis, ex quo genere homi-
nem istum judicetis. ignem ex lignis vi-
ridibus atque humidis, in loco angusto
fieri jussit. ibi hominem ingenuum, do-
mi nobilem, populi Romani socium at-
que amicum, fumo excruciatum, semi-
vivum reliquit. jam quae iste signa, quas
tabulas pictas, ex Achaia sustulerit, non
dicam hoc loco. est alius mihi locus ad
hanc istius cupiditatem demonstrandam
servatus. Athenis audistis, ex aede Mi-
nervae grande auri pondus ablatum: dic-
tum hoc est in Cn. Dolabellae judicio

[redacted]

dictum? etiam aeſtimatum. hujus conſilii non modo participem C. Verrem, ſed principem fuiſſe reperietis. Delum venit: ibi ex fano Apollinis religioſiſſimo noctu clam ſuſtulit ſigna pulcherrima, atque antiquiſſima: eaque in onerariam navem ſuam conjicienda curavit. poſtridie cum fanum ſpoliatum viderent ii, qui Delum incolebant, graviter ferebant. eſt enim tanta apud eos ejus fani religio, atque antiquitas, ut in eo loco ipſum Apolli-

[redacted]

que tuo tuorum tibi ſcelerum veniat in mentem. poteſtne tibi ulla ſpes ſalutis commoda oſtendi, cum recordaris, in deos immortales quam impius, quam ſceleratus, quam nefarius fueris? Apollinemne tu Delium ſpoliare auſus es? illine tu templo, tam antiquo, tam ſancto, tam religioſo, manus impias ac ſacrilegas afferre conatus es? ſi in pueritia non his artibus et diſciplinis inſtitutus eras, ut ea, quae literis mandata ſunt, diſceres atque cognoſceres: ne poſtea quidem, cum in ea ipſa loca veniſti, potuiſti accipere id, quod eſt proditum memoria ac literis, Latonam ex longo errore, et fuga, gravidam, et jam ad pariendum vicinam, temporibus exactis, confugiſſe Delum, atque ibi Apollinem, Dianamque peperiſſe? qua ex opinione hominum, illa inſula eorum deorum ſacra putatur: tantaque ejus auctoritas religionis et eſt, et ſemper fuit, ut ne Perſae quidem, cum bellum toti Graeciae, diis hominibuſque indixiſſent, et mille numero navium claſſem ad Delum appuliſſent, quidquam conarentur aut violare, aut attingere. hoc tu fanum depopulari, homo improbiſſi-

tibi pro sceleribus tuis jamdiu
In Asiam vero postquam venit,
adventus istius prandia, coena
muneraque commemorem ? n
Verre de quotidianis criminibu
sum. Chio per vim signa pulcheri
abstulisse : item Erythris, et Ha
so. Tenedo (praetereo pecunias
eripuit) Tenem ipsum, qui apud
os sanctissimus deus habetur, qu
illam dicitur condidisse, cujus ex
ne Tenedus nominatur : hunc ips
quam, Tenem, pulcherrime factum
quondam in comitio

querimonias, quae ad legatum populi
Romani pertinerent, non ad praetorem,
ſed Romam deferri oportere. quas iſte
tabulas illinc, quae ſigna ſuſtulit? quae
cognovi egomet apud iſtum in aedibus
nuper, cum obſignandi gratia veniſſem.
quae ſigna nunc, Verres, ubi ſunt? illa
quaero, quae apud te nuper ad omnes
columnas, omnibus etiam intercolumni-
is, in ſilva denique diſpoſita ſub dio vidi-
mus. cur ea, quamdiu alium praetorem
cum iis judicibus, quos in horum locum
ſubſortitus eras, de te in conſilium itu-
rum putaſti, tamdiu domi fuerunt? poſt-
eaquam noſtris teſtibus nos, quam horis
tuis, uti malle vidiſti; nullum ſignum do-
mi reliquiſti, praeter duo, quae in mediis
aedibus ſunt: quae ipſa Samo ſublata
ſunt? non putaſti me tuis familiariſſimis
in hanc rem teſtimonia denuntiaturum,
qui tuae domi ſaepe fuiſſent: ex quibus
quaererem ſigna ſcirentne fuiſſe, quae
20 non eſſent? Quid tum hos de te judi-
caturos arbitratus es, cum viderent, te
jam non contra accuſatorem tuum, ſed
contra quaeſtorem, ſectoremque pugna-
re? qua de re Charidemum Chium teſti-

di fuit? audite, quaeſo,
quando miſeremini ſoci
dite, aliquid his in veſtra
ſe oportere. Quod to
ciſus videbatur iſtius ille
vera miniſter improbiſſin
pertimuit iſte, ne Philo
judicio liberaretur. roga
bellam, ut de ſua provinc
Neronem proficiſcatur:
incolumem eſſe non poſſe
vivere, atque aliquando
licuiſſet. commotus eſt D

habebat auri, detractum atque ablatum esse dico. quae, malum, est ista tanta audacia atque amentia? quas enim sociorum, atque amicorum urbes adisti, legationis jure et nomine; si in eas vi cum exercitu imperioque invasisses, tamen, opinor, quae signa, atque ornamenta ex his urbibus sustulisses, haec non in tuam domum, neque in suburbana amicorum, sed Romam in publicum deportasses.
21 Quid ego de M. Marcello loquar, qui Syracusas, urbem ornatissimam, cepit? quid de L. Scipione, qui bellum in Asia gessit, Antiochumque, regem potentissimum, vicit? quid de Flaminino, qui regem Philippum, et Macedoniam subegit? quid de L. Paulo, qui regem Persen vi ac virtute superavit? quid de L. Mummio, qui urbem pulcherrimam atque ornatissimam, Corinthum, plenissimam rerum omnium, sustulit, urbesque Achaiae Boeotiaeque multas, sub imperium populi Romani ditionemque subjunxit? quorum domus cum honore et virtute florerent, signis, et tabulis pictis erant vacuae. at vero urbem totam, templa deorum, omnesque Italiae partes illorum donis ac

atque demissum? qui i
potuerit, non habebat
omnes tum desiderába
rem sine Verre et Do
esset, sine his actum,
tum vero quod pronu
per Neronem judicatu
bellam ereptum existim
natur enim perpaucis se
mus, et ejus filius. ad
Dolabella, ut quam pri
antur, quo quam minin
de istius nefario scelere
constituitur in foro Lao

ravit. cognoscite ex literis publicis hominis amplissimi diligentiam. recita. RATIONES RELATAE P. SERVILII. non solum numerum signorum, sed etiam uniuscujusque magnitudinem, figuram, statum, literis definiri vides. certe major est virtutis, victoriaeque jucunditas, quam ista voluptas, quae percipitur ex libidine et cupiditate. multo diligentius habere dico Servilium praedam populi Romani, quam te tua furta notata atque descripta.

22 Dices, tua quoque signa et tabulas pictas, ornamento urbi foroque populi Romani fuisse. memini: vidi simul cum populo Romano forum, comitiumque adornatum ad speciem magnifico ornatu; ad sensum, cogitationemque acerbo et lugubri. vidi collucere omnia furtis tuis, praeda provinciarum, spoliis sociorum, atque amicorum. quo quidem tempore, Judices, iste spem maximam reliquorum quoque peccatorum nactus est. vidit enim eos, qui judiciorum dominos se dici volebant, harum cupiditatum esse servos; socii vero, nationesque exterae, spem omnium tum primum abjecere rerum ac fortunarum suarum: propterea quod s

co lacrymantes intuebantur.
omnium hunc sermonem tum esl
bamus: ‘ nihil esse; quod quisq
‘ bitaret de exitio sociorum; atq
‘ corum, cum quidem viderent
‘ populi Romani, quo in loco ar
‘ sociis injurias fecerant, accusar
‘ demnari solebant, ibi esse pala
‘ ea, quae ab sociis per scelus ab
‘ reptaque essent.’ hic ego non
illum negaturum, signa sese pluri
bulas pictas innumerabiles habe
ut opinor, solet haec, quae rapu
ratus est, nonnunquam dicere se

dices, hoc novum reperietis. audimus, aliquem tabulas nunquam confeciſſe: quae eſt opinio hominum de Antonio falſa: nam fecit diligentiſſime. verum ſit hoc genus aliquod, minime probandum. audimus, alium non ab initio feciſſe, ſed ex tempore aliquo confeciſſe? eſt aliqua etiam hujuſce rei ratio. hoc vero novum et ridiculum eſt, quod hic nobis reſpondit, cum ab eo tabulas poſtularemus: uſque ad M. Terentium, et C. Caſſium conſules, confeciſſe; poſtea deſtitiſſe. alio loco, hoc cujuſmodi ſit, conſiderabimus. nunc nihil ad me attinet: horum enim temporum, in quibus nunc verſor, habeo tabulas et tuas, et patris. plurima ſigna pulcherrima, plurimas tabulas optimas deportaſſe te, negare non potes: atque utinam neges! unum oſtende in tabulis aut tuis, aut patris tui, emptum eſſe: viciſti. ne haec quidem duo ſigna pulcherrima, quae nunc ad impluvium tuum ſtant, quae multos annos ad valvas Junonis Samiae ſteterunt, habes quomodo emeris; haec, inquam, duo, quae in aedibus tuis ſola jam ſunt, quae ſectorem expectant,

...ecendum
tam doloris in posteru
rint? circumsessus es, a
cenis, barbaris hominib
qui populi Romani no
rent. immo vero ab hom
et consuetudine, et disci
porro autem populi Ror
sociis, fortuna servis, vol
bus: ut perspicuum sit om
acerbitas injuriae, tanta
isset, ut Lampsaceni mori
tius, quam perpetiendum p
quam illos in eum locum
fuisse, ut vehemen...

n Nicomedem, regemque Sadalam mit-
et, cumque iter hoc sibi magis ad quae-
m suum, quam ad reipublicae tempus
ommodatum depoposcisset: ut illo i-
ere veniret Lampsacum, cum mag-
calamitate, et prope pernicie civita-
, deducitur iste ad Janitorem quen-
n hospitem: comitesque ejus item a-
d caeteros hospites collocantur. ut
s erat istius, atque ut eum suae libi-
ies flagitiosae facere admonuerant,
tim negotium dat illis suis comitibus,
uissimis turpissimisque hominibus, u-
ideant et investigent, ecqua virgo sit,
: mulier digna, quamobrem iste Lam-
ci diutius commoraretur. Erat co-
s ejus Rubrius quidam, homo factus
istius libidines: qui miro artificio, quo-
nque venerat, haec investigare omnia
ebat. is ad eum rem istam defert; Phi-
amum esse quendam genere, honore,
iis, existimatione facile principem
npsacenorum: ejus esse filiam, quae
n patre habitaret, propterea quod vi-
n non haberet, mulierem eximia pul-
itudine; sed eam summa integritate,
licitiaque existimari. homo, ut haec

audivit, ſic exarſit ad id, quod
do ipſe nunquam viderat, ſed n
rat quidem ab eo, qui ipſe vidiſſe
tim ad Philodamum migrare ſe
velle. hoſpes Janitor, qui nihil ſu
tur, veritus, ne quid in ipſo ſe of
hominem ſumma vi retinere coe
qui hoſpitis relinquendi cauſam
non poſſet, alia ſibi ratione via
re ad ſtuprum coepit: Rubrium,
ſuas, in omnibus ejuſmodi rebu

dinemque suam retineret, laborabat. homo, qui semper hospitalissimus, amicissimusque nostrorum hominum existimatus esset, noluit videri ipsum illum Rubrium invitus in domum suam recepisse: magnifice, et ornate, ut erat in primis inter suos copiosus, convivium comparat: rogat Rubrium, ut, quos ei commodum sit, invitet: locum sibi soli, si videatur, relinquat. etiam filium suum, lectissimum adolescentem, foras ad propinquum suum quendam mittit ad coenam. Rubrius istius comites invitat: eos omnes Verres certiores facit, quid opus esset. mature veniunt: discumbitur. fit sermo inter eos, et invitatio, ut Graeco more biberetur. hortatur hospes: poscunt majoribus poculis: celebratur omnium sermone laetitiaque convivium. posteaquam satis calere res Rubrio visa est; quaeso, inquit, Philodame, cur ad nos filiam tuam non intro vocari jubes? homo, qui et summa gravitate, et jam id aetatis, et parens esset, obstupuit hominis improbi dicto. instare Rubrius. tum ille, ut aliquid responderet, negavit *moris* esse Graecorum, ut in convivio viri

neque futurus eſſet La
vius eorum peccatum f
lerato pepercıſſent, qu
pepercıſſent. ſic iſte,
et nequior, quam ille A
to etiam felicior fuit. i
varitiam cives Romani
rant, Uticae domi ſuae
idque ita illi merito acci
eſt, ut laetarentur omn
nimadverſio conſtitueret
ambuſtus incendio, tame
periculoque evolavit: n
ſam ullam excogitar

oporteret, si nimis atrociter imperando sociis, in tantum adductus periculum videretur.
28 Nunc cum ipse causam illius tumultus neque veram dicere, neque falsam confingere audeat: homo autem ordinis sui frugalissimus, qui tum accensus C. Neroni fuit, P. Tettius, haec eadem se Lampsaci cognosse dixerit: vir omnibus rebus ornatissimus C. Varro, qui tum in Asia tribunus militum fuit, haec eadem ipsa se ex Philodamo audisse dicat: potestis dubitare, quin istum fortuna non tam ex illo periculo eripere voluerit, quam ad vestrum judicium reservare? nisi vero illud dicet, quod et in testimonio Tettii, priore actione interpellavit Hortensius: quo tempore quidem signi satis dedit, si quid esset, quod posset dicere, se tacere non posse; ut, quamdiu in caeteris rebus tacuerit, scire omnes possemus, nihil habuisse quod diceret. hoc tum dixit, Philodamum, et ejus filium, a C. Nerone esse damnatos. de quo ne multa disseram, tantum dico, secutum id esse Neronem, et ejus consilium, quod Cornelium lictorem occisum esse constaret: putasse non oportere esse cuiquam

ne in ulciſcenda quidem injuria, *homin* occidendi poteſtatem. in quo v*ideo*, Ne ronis judicio non te abſolutum eſſe *improbitatis*: ſed illos damnatos eſſe *caedis*. verum iſta damnatio tamen cujuſmodi fuit? audite, quaeſo, Judices, et aliquando miſeremini ſociorum, et oſtendite, aliquid his in veſtra fide praeſidii eſſe oportere. Quod toti Aſiae jure oc- 25
ciſus videbatur iſtius ille verbo lictor, re vera miniſter improbiſſimae cupiditatis: pertimuit iſte, ne Philodamus Neronis judicio liberaretur. rogat et orat Dola- [redacted]

uos Nero omnes in con-
:rat in consilio etiam ae-
ipse Verres. erant non-
litores Graecorum, qui-
s pecunias improbissimi
plurimum prodest gratia.
orem reperire neminem
nim esset aut togatus, qui
a; aut Graecus, qui ejus-
o non moveretur? accu-
onitur civis Romanus de
npsacenorum: qui si dix-
ssisset, per ejusdem istius
) pecuniam posset exige-
nnia tanta contentione,
rentur: cum illum mise-
arent, nemo defenderet:
lla cum suis praefectis
nsilio: Verres fortunas
: idem testimonium dice-
n consilio: idem accusa-
haec cum omnia fierent,
n constaret occisum: ta-
ius injuriae, tanta in isto
abatur, ut de Philodamo
ntiaretur. Quid ego
n actionem Cn. Dolabel-

lae ſpiritus, quid hujus lacrymas, et concurſiones proferam? quid C. Neronis, viri optimi atque innocentiſſimi, nonnullis in rebus, animum nimis timidum atque demiſſum? qui in illa re quid facere potuerit, non habebat, niſi forte, id quod omnes tum deſiderabant, ut ageret eam rem ſine Verre et Dolabella. quidquid eſſet ſine his actum, omnes probarent. tum vero quod pronuntiatum eſt, non per Neronem judicatum, ſed per Dolabellam ereptum exiſtimabatur. condemnatur enim perpaucis ſententiis Philoda-

[redacted]

tem: jam jam, Dolabella, neque me
neque tuorum liberûm, quos tu mis
in egestate, atque in solitudine reliq
misereri potest. Verresne tibi tanti
ut ejus libidinem hominum innocen
sanguine lui velles? idcircone exerci
atque hostem relinquebas, ut tua
crudelitate, istius hominis improbi
pericula sublevares? quod enim eum
quaestoris in locum constitueras, i
eo tibi amicum in perpetuum fore p
ti? nesciebas, ab eo Cn. Carbonem
sulem, cujus re vera quaestor fuit,
modo relictum, sed etiam spoliatum

nes erunt, ut eas capere ac sufti nere n provinciae populi Romani, non natio ne exterae possint? tune, quod videris, quod audieris, quod concupieris, quod cogitaris, nisi id ad nutum tuum praesto fuerit, nisi libidini tuae, cupiditatique paruerit, immittentur homines? expugnabuntur domus? civitates non modo pacatae, verum etiam sociorum atque amicorum, ad vim, atque ad arma confugient, ut ab se, atque ab liberis suis legati populi Romani scelus ac libidinem propulsare possint? nam quaero abs te, cir-

iperio, ac nomine noſtro vo-
ideo enim, et ex iis, quae legi
ntelligo: in qua civitate non
tus populi Romani circumſeſ-
iodo igni, ferro, manu, co-
natus, ſed aliqua ex parte vio-
iiſi publice ſatisfactum ſit, ei
lum indici, atque inferri ſole-
it igitur cauſa, cur cuncta civi-
icenorum de concione, quem-
tute ſcribis, domum tuam con-
tu enim neque in literis, quas
ttis, neque in teſtimonio, cau-
umultus oſtendis ullam: ob-
icis: ignem allatum, ſarmen-
lata, lictorem tuum occiſum
prodeundi tibi in publicum
factam negas: cauſam hujus
ris occultas. nam ſi quam Ru-
iam ſuo nomine, ac non im-
et tua cupiditate feciſſet; de
injuria queſtum ad te potius,
ɔpugnatum venirent. cum igi-
iuſa illius tumultus fuerit, teſ-
s producti dixerint, ipſe cela-
e cauſam hanc, quam nos pro-
tum illorum teſtimonia, tum

N 4

ut quaestor sine
referre, (ut tu,
dem modo, sine
idem Dolabellar
gis patribus con
cuit: probavert
quoque jamprid
retulisti? illarum
gationis, quaestor
onis illa sunt non
necessario sunt a
BUS AESTIMAT
PRAET. P. R. P
TAE. quod min

ne persequi poterant: tamen incommoda sua vestris committere legibus et judiciis, quam dolori suo permittere, maluerunt. tu mihi, cum circumsessus a tam illustri civitate sis, propter tuum scelus atque flagitium: cum coëgeris homines miseros et calamitosos, quasi desperatis nostris legibus et judiciis, ad vim, ad manus, ad arma confugere: cum te in oppidis et civitatibus amicorum non legatum populi Romani, sed tyrannum libidinosum crudelemque praebueris: cum apud exteras nationes imperii, nominisque nostri famam, tuis probris flagitiisque violaris: cum te ex ferro amicorum populi Romani eripueris, atque e flamma sociorum evolaris: hîc tibi perfugium speras futurum? erras. ut huc incideres, non ut hîc conquiesceres, illi te vivum exire passi sunt.

33 Et ais, judicium esse factum, te injuria circumsessum esse Lampsaci, quod Philodamus cum filio condemnatus sit. quid, si doceo, si planum facio, teste homine nequam, verum ad hanc rem tamen idoneo (te ipso, inquam, teste docebo) te hujus circumsessionis tuae causam et culpam in alios

• tagoras et Thessalus——
goram et Thessalum scrib
concitasse. quem populum
cumsedit: qui te vivum com
tus est. ubi hos persequeris?
ubi defendis jus nomenque
Philodami judicio dices id a
mihi ipsius Verris testimoni
mus, quid idem iste juratus
cita. ' ab accusatore rogatus
' in hoc judicio non persequi
' mo esse alio tempore perse
igitur te juvat Neronis judi
Philodami damnatio? legatu

isti, ac prodidisti? cur injurias tuas, c
junctas cum publicis, reliquisti? non te
senatum causam deferre; non de tam at
cibus injuriis conqueri; non eos homin
qui populum concitarant, consulum lit
ris evocandos curare oportuit? nuper, M
Aurelio Scauro postulante, quod is Ephe
si se quaestorem vi prohibitum esse dice-
bat, quo minus e fano Dianae servum
suum, qui in illud asylum confugisset, ab-
duceret: Pericles Ephesius, homo nobi-
lissimus, Romam evocatus est, quod auc-
tor injuriae illius fuisse argueretur. tu, si
te legatum ita Lampsaci tractatum esse,
enatum docuisses, ut tui comites vulne-
arentur, lictor occideretur, ipse circum-
ssus penè incenderere: ejus autem rei
ces, et auctores, et principes fuisse,
os scribis, Themistagoram et Thessa-
: quis non commoveretur? quis non
njuria, quae tibi esset facta, sibi pro-
et? quis non in ea re causam tuam,
ulum commune agi arbitraretur? et-
nomen legati ejusmodi esse debet,
non modo inter sociorum jura, sed
ter hostium tela incolume verse-
Magnum hoc Lampsacenum cri-

[redacted] quin oſtenſionem
[redacted] atque effugere non p
[redacted] ita dicent: ' de illo ni
[redacted] ego interfui: illam in
[redacted] quae mihi, aut qua
[redacted] quibus ego in reb
[redacted] qui iſtius inju
[redacted] eſt, populo Romano u
[redacted] excuſatum volo
[redacted] mea fore, ut multa
[redacted] alia teſtibus inte
[redacted] multa autem
[redacted] ac temporis P

edibilem avaritiam, singularemque
iciam! navem tu de classe populi Ro-
i, quam tibi Milesia civitas, ut te pro-
eretur, dedisset, ausus es vendere?
magnitudo maleficii, si te hominum
imatio non movebat: ne illud qui-
cogitabas, hujus improbissimi furti,
adeo nefariae praedae, tam illustrem,
am nobilem civitatem testem futu-
? an, quia tum Cn. Dolabella in eum,
i myoparoni praefuerat, Milesiisque
gestam renuntiarat, animadvertere
rogatu conatus est, renuntiationem-
ejus, quae erat in publicas literas re-
illorum legibus, tolli jusserat: idcir-
ex hoc crimine elapsum esse arbi-
ere? Multum te ista fefellit opinio,
iidem multis in locis. semper enim
imasti, et maxime in Sicilia, satis cau-
tibi ad defensionem fore, si aut refer-
liquid in literas publicas vetuisses,
quod relatum esset, tolli coëgisses.
quam nihil sit, tametsi ex multis Si-
e civitatibus priore actione didicisti,
en etiam in hac ipsa civitate cognos-
nt illi quidem dicto audientes, quam-
idsunt ii, qui imperant: simulac dis-

cundum filiam, (non
detur, iſtum ab illo pr
cit ſe poſſe ei condona
tem: docet hominem,
illi bona res, huic ven
iſte tametſi ſingulari eſt
pupillae matrem ſumm
pecuniam accipere, ne
ret, quam ut hoc edictum
et inhumanum interpon
pecuniam praetori ſi pupil
diſſent, grandem praeſer
modum in rationem induc
admodum ſine periculo ſ
non

ſe arbitratus eſt: unam quaeſtoriae procurationis; nam a Dolabella ſtatim pro quaeſtore juſſus eſt eſſe: alteram tutelae; nam, cum pupilli Malleoli tutor eſſet, in bona ejus impetum fecit. nam Malleolus in provinciam ſic copioſe profectus erat, ut domi prorſus nihil relinqueret. praeterea pecunias occuparat apud populos, et ſyngraphas fecerat: argenti optimi caelati grande pondus ſecum tulerat: (nam ille quoque ſodalis iſtius erat in hoc morbo, et cupiditate) grande pondus argenti, familiam magnam, multos artifices, multos formoſos homines reliquit. iſte quod argenti placuit, invaſit: quae mancipia voluit, abduxit: vina, caeteraque quae in Aſia facillime comparantur, quae ille reliquerat, aſportavit: reliqua vendidit, pecuniam exegit. cum eum ad H-S vicies quinquies redegiſſe conſtaret: ut Romam rediit, nullam literam pupillo, nullam matri ejus, nullam tutoribus reddidit: ſervos artifices pupilli cum haberet domi, circum pedes autem homines formoſos et literatos, ſuos eſſe dicebat; ſe emiſſe. cum ſaepius mater, et avia pueri poſtula-

nopere vitanda fue
bus multa videmus
bus, ut ante facta
centur. Cornelia te
maria, caeterae cor
non jus aliquod nov
itur, sed sancitur, ut
lum facinus fuerit, e
pulum pertineat, ex
jure vero civili si quis
is omnia, quae ante
non patitur? cedo mih
rias, ipsam, ut dixi,
praeterea de jure civi

manus a pupillo, manus a ſodalis filio abſtinere non potuiſti? jam te non Siculi, non aratores (ut dictitas) circumveniunt: non hi, qui decretis edictiſque tuis in te concitati, infeſtique ſunt: Malleolus a me productus eſt, et mater ejus, atque avia, quae miſerae, flentes, everſum a te puerum patriis bonis eſſe dixerunt. quid expectas? an dum ab inferis ille Malleolus exiſtat, atque abs te officia tutelae, ſodalitatis, familiaritatiſque flagitet? ipſum putato adeſſe. homo avariſſime et ſpurciſſime, redde bona ſodalis filio: ſi non quae abſtuliſti, at quae confeſſus es. cur cogis ſodalis filium, hanc primam in foro vocem cum dolore et querimonia emittere? cur ſodalis uxorem, ſodalis ſocrum, domum denique totam ſodalis mortui, contra te teſtimonium dicere? cur pudentiſſimas lectiſſimaſque foeminas, in tantum virorum conventum inſolitas invitaſque prodire cogis? recita omnium teſtimonia. TESTIMONIUM MATRIS
38 ET AVIAE. Pro quaeſtore vero quomodo iſte commune Milyadum vexarit, quomodo Lyciam, Pamphyliam, Piſidiam, Phrygiamque totam frumento impe-

... cum ...
civitatibus frumentu...
cos imperaret, nequ...
his rebus pecuniam ...
bus solis, Cn. Dolabe...
litem esse aestimatam.
am si voluntate Dola...
istum tamen omnia ger...
in uno nomine: multa
dem genere. recita. DE L...
MATIS CN. DOLABE...
P. R. PECUNIAE RED...
A COMMUNI MILYA...
coëgisse, te aestimasse, tibi
meratam esse dico: ...
ri...

ret, fecit perite et callide. volumen ejus rerum geſtarum maximum iſti oſtendit: ab homine quae voluit, in Dolabellam abſtulit: iſtum teſtem produxit: dixit iſte, quae velle accuſatorem putavit. quo ex genere mihi teſtium, qui cum iſto furati ſunt, ſi uti voluiſſem, magna copia fuiſſet: qui ut ſe periculo litium, conjunctione criminum liberarent, quo ego vellem, deſcenſuros pollicebantur. eorum ego voluntatem omnium repudiavi. non modo proditori, ſed ne perfugae quidem locus in meis caſtris cuiquam fuit. forſitan meliores illi accuſatores habendi ſunt, qui haec omnia fecerunt: ſed ego defenſorem in mea perſona, non accuſatorem, maxime laudari volo. rationes ad aerarium, antequam Dolabella condemnatus eſt, non audet referre. impetrat a ſenatu, ut dies ſibi prorogaretur, quod tabulas ſuas ab accuſatoribus Dolabellae obſignatas diceret: perinde quaſi exſcribendi poteſtatem non haberet. ſolus eſt hic, qui nunquam rationes ad
39 aerarium referat. Audiſtis quaeſtoriam rationem tribus verſiculis relatam: legationis non, niſi condemnato et ejec-

... quaestor sine praet
referre, (ut tu, Hort
dem modo, sine quae
idem Dolabellam imp
gis patribus conscript
cuit: probaverunt.
quoque jampridem v
retulisti? illarum ratio
gationis, quaestoriaeq
onis illa sunt nomina
necessario sunt aestim
BUS AESTIMATIS
PRAET. P. R. PECU
TAE. quod minus Do
gentum retuli...

hinc illae extraordinariae pecuniae, quas nullo duce, tamen aliqua ex particula inveſtigamus, redundarunt: hinc ratio cum Q. et Cn. Poſtumiis, Curtiis, multis nominibus, quorum in tabulis iſte habet nullum: hinc H-S quaterdecies P. Tadio numerata Athenis, teſtibus planum faciam: hinc empta apertiſſime praetura; niſi forte id etiam dubium eſt, quomodo iſte praetor factus ſit. homo ſcilicet aut induſtria, aut opera probata, aut frugalitatis exiſtimatione praeclara, aut denique, id quod leviſſimum eſt, aſſiduitate: qui ante quaeſturam cum meretricibus, lenonibuſque vixiſſet: quaeſturam ita geſſiſſet, quemadmodum cognoviſtis: Romae poſt quaeſturam illam nefariam vix triduum conſtitiſſet: abſens non in oblivione jacuiſſet, ſed in aſſidua commemoratione omnibus omnium flagitiorum fuiſſet: is repente, ut Romam venit, gratis praetor factus eſt. alia porro pecunia, ne accuſaretur, data. cui ſit data, nihil ad me, nihil ad rem pertinere arbitror: datam quidem eſſe tum inter omnes recenti negotio facile conſtabat. homo ſtultiſſime et amentiſſime, tabulas cum con

tuum nomen referres,
nibus acceptum Cur
proderat tibi, te exper
se? an tuis solis tabu
rum existimasti? V
veniamus praeclaram
naque ea, quae notior
sunt, quam nobis, qui
dum, paratique venim
dubito, quin offensio
vitare atque effugere r
enim ita dicent: ' de i
' quo ego interfui: illa
' attigit, quae mihi, aut

existimem. fatebor etiam illud invitus, me prorsus, cum iste punctum temporis nullum vacuum peccato praeterire passus sit, omnia, quae ab isto commissa sunt, non potuisse cognoscere. quapropter ita me de praeturae criminibus auditote, ut ex utroque genere et juris dicendi, et sartorum tectorum exigendorum, ea postuletis, quae maxime digna sunt eo reo, cui parvum ac mediocre objici nihil oporteat. nam ut praetor factus est, qui auspicato a Chelidone surrexisset, sortem nactus est urbanae provinciae, magis ex sua, et Chelidonis, quam ex populi Romani voluntate. qui principio, qualis in edic-
41 to constituendo fuerit, cognoscite. P. Annius Asellus mortuus est, C. Sacerdote praetore. is cum haberet unicam filiam, neque census esset, quod eum natura hortabatur, lex nulla prohibebat, fecit, ut filiam bonis suis heredem institueret. heres erat filia: faciebant omnia cum pupilla, legis aequitas, voluntas patris, edicta praetorum, consuetudo juris ejus, quod erat tum, cum Asellus est mortuus. iste, praetor designatus (utrum admonitus, an tentatus, an, qua est iste fa-

detur, iſtum al
cit ſe poſſe ei
tem: docet h
illi bona res,
iſte tametſi ſin
pupillae matr
pecuniam acc
ret,quam ut h
et inhumanu
pecuniam pra
diſſent, gran
modum in rat
admodum ſin
non videban

ſarium futurum? an ideo aliquid contra mulieres fecit, ne totum edictum ad Chelidonis arbitrium ſcriptum videretur? cupiditati hominum ait ſe obviam ire. quid potius, non modo his temporibus, ſed etiam apud majores noſtros? quis tam remotus fuit a cupiditate? dic, quaeſo, caetera. delectat enim me hominis gravitas, ſcientia juris, auctoritas. ‘ qui ‘ ab A. Poſtumio, Q. Fulvio cenſoribus, ‘ poſtve ea fecit, fecerit.’ fecit, fecerit? quis unquam edixit iſto modo? quis unquam ejus rei fraudem, aut periculum propoſuit edicto, quae neque poſt edictum, neque ante edictum provideri potuit?

42 Jure, legibus, auctoritate omnium, qui conſulebantur, teſtamentum P. Annius fecerat, non improbum, non inofficioſum, non inhumanum. quod ſi ita feciſſet; tamen poſt illius mortem nihil de teſtamento illius novi juris conſtitui oporteret. Voconia lex te videlicet delectabat. imitatus eſſes ipſum illum C. Voconium, qui lege ſua hereditatem ademit nulli, neque virgini, neque mulieri: ſanxit in poſterum, qui poſt eos cenſores cenſus eſſet, ne quis heredem virginem

nopere vitanda fuerit
bus multa videmus it
bus, ut ante facta in
centur. Cornelia test
maria, caeterae comp
non jus aliquod novur
itur, sed sancitur, ut,
lum facinus fuerit, ej
pulum pertineat, ex c
jure vero civili si quis
is omnia, quae ante
non patitur? cedo mihi
rias, ipsam, ut dixi,
praeterea de jure civil

poterit edicto, quo praetor alius futurus est: in illum, quo alius praetor fuit, regredietur? ac si hoc juris, non unius caussa hominis edixisses, cautius composuisses.
43 Scribis, ' si quis heredem fecit, ' fecerit.' quid si plus legarit, quam ad heredem, heredesve perveniat, quod per legem Voconiam ei, qui census non sit, licet: cur hoc, cum in eodem genere sit, non caves? quia non generis, sed hominis caussam verbis amplecteris: ut facile appareat, te pretio esse commotum. atque hoc si in posterum edixisses, minus esset nefarium: tamen esset improbum: sed tum vituperari posset; in dubium venire non posset. nemo enim committeret. nunc est ejusmodi edictum, ut quivis intelligat, non populo esse scriptum, sed P. Annii secundis heredibus. itaque cum a te caput illud tam multis verbis, mercenario prooemio esset ornatum: ecquis est inventus postea praetor, qui illud idem ediceret? non modo nemo edixit; sed ne metuit quidem quisquam, ne quis ediceret. nam post te praetorem multi testamenta eodem modo fecerunt; in his nuper Annia. ea, de multorum pro-

, quod verit

fet, id neminem me

riretur, qui iſtius in

ſolus enim tu inven

fuerit corrigere volu

ſi etiam reſcinderes

ex Sicilienſi edicto h

ti, ex improviſo ſi qu

ex urbano edicto dec

tu tibi defenſionem

maxime offendiſti, c

tem tute ipſe edicto p

bas. Atque ego no

mihi, cui filia maxime

acerba videatur

ossibus inussisti, ut liberis ejus bona patria, voluntate patris, jure, legibus tradita, eriperes, et, cui tibi esset commodum, condonares? quibuscum vivi bona nostra partimur, iis praetor adimere, nobis mortuis, bona fortunasque poterit? 'nec 'petitionem, inquit, nec possessionem 'dabo.' eripies igitur pupillae togam praetextam? detrahes ornamenta non solum fortunae, sed etiam ingenuitatis? miramur, ad arma contra istum hominem Lampsacenos isse? miramur istum de provincia decedentem clam Syracusis profugisse? nos, si alienam vicem pro nostra injuria doleremus, vestigium istius in foro non esset relictum. pater dat filiae: prohibes. leges sinunt: tamen te interponis. de suis bonis ita dat, ut ab jure non abeat. quid habes, quod reprehendas? nihil, opinor. at ego concedo: prohibe, si potes: si habes qui te audiat: si potest tibi dicto audiens esse quisquam. eripias tu voluntatem mortuis, bona vivis, jus omnibus? hoc populus Romanus non manu vindicasset, nisi te huic tempori, atque huic judicio reservasset? posteaquam jus praetorium constitutum est

ide jus civile dicatur, ad
disciplinam tradite. mir
s ingenium, mira prudent
quidam mortuus est ante i
n. ejus testamentum era
hereditas ad gentem Min
it. si habuisset iste edictum
um, et postea omnes habue
Minuciae genti esset dat
nento se heredem esse arb
tum non extaret, lege
litatem: aut, pro praede
rum cum satis accepisset,
faceret. ita de hereditate
opinor. iure et maiores

ut quivis intelligere possit, unius hominis causa conscriptum esse. tantum quod hominem non nominat: causam quidem totam perscribit: jus, consuetudinem, aequitatem, edicta omnium negligit. EX EDICTO URBANO. 'si de hereditate 'ambigitur, si possessor sponsionem non 'faciet.' jam quid id ad praetorem, uter possessor sit? nonne id quaeri oportet, utrum possessorem esse oporteat? ergo quia possessor est, non moves possessione: si possessor non esset, non dares. nusquam enim scribis, neque tu aliud quicquam edicto amplecteris, nisi eam causam, pro qua pecuniam acceperas. jam hoc ridiculum est. 'si de hereditate am'bigetur, et tabulae testamenti obsigna'tae non minus multis signis, quam e le'ge oporteat, ad me proferentur: secun'dum tabulas testamenti potissimum he'reditatem dabo.' hoc translatitium est: sequi illud oportet, 'si tabulae testamen'ti non proferentur.' quid ait? se ei daturum, qui se dicat heredem esse. quid ergo interest, proferantur, necne? si protulerit: uno signo ut sit minus, quam ex lege oportet, non des possessionem. '

rat enim jam merc
to, de quo ante dix
tatum poſſeſſionibu
quod omnes Roma
EDICTO SICILIE
ambigitur.' At;
quid eſt, quod de h
enim jam quaero ab
illo capite Anniano
tatibus, nunc in hoc
ſeſſionibus cur ea ca
vinciale transferre n
niores homine exiſt
tabant in provincia.

ci Romae ſolet. quae Romae magna cum infamia, pretio accepto, edixeras, ea ſola te, ne gratis in provincia male audires, ex edicto Sicilienſi ſuſtuliſſe video. et, cum edictum totum eorum arbitratu, quamdiu fuit deſignatus, componeret, qui ab iſto jus ad utilitatem ſuam nundinarentur: tum vero in magiſtratu contra illud edictum ſuum ſine ulla religione decernebat. itaque L. Piſo multos codices implevit earum rerum, in quibus ita interceſſit, quod iſte aliter, atque ut edixerat, decreviſſet. quod vos oblitos eſſe non arbitror, quae multitudo, qui ordo ad Piſonis ſellam iſto praetore ſolitus ſit convenire: quem iſte collegam niſi habuiſſet, lapidibus coopertus eſſet in foro. ſed eo leviores iſtius injuriae videbantur, quod erat in aequitate prudentiaque Piſonis paratiſſimum perfugium; quo ſine labore, ſine moleſtia, ſine impenſa, etiam ſine patrono homines uterentur. nam, quaeſo, redite in memoriam, Judices, quae libido iſtius in jure dicendo fuerit, quae varietas decretorum, quae nundinatio, quam inanes domus eorum omnium, qui de jure civili

decreverat, decre
inter alios contra
decernebat, ac pr
creverat. hinc ill
etiam ridiculi inve
quorum alii, ut aud
dum eſſe, jus tam ne
alii etiam frigidiores
machabantur, ridic
cum Sacerdotem exe
rem tam nequam rel
non commemorarem,
facetè dicta, neque po
digna ſunt) niſi vos ill
ri. iſti...

nus plebis in concione egit, cum eum, quem virgis iſte ceciderat, in proſpectum populi Romani produxit. cujus rei cognoſcendae faciam vobis ſuo tempore poteſtatem. ſuperbiâ vero quâ fuerit, quis ignorat? quemadmodum is tenuiſſimum quemque contempſerit, deſpexerit, liberum eſſe nunquam duxerit? P. Trebonius viros bonos, et honeſtos complures fecit heredes: in his fecit ſuum libertum. is A. Trebonium fratrem habuerat proſcriptum. ei cum cautum vellet, ſcripſit, ut heredes jurarent, ſe curaturos, ut ex ſua cujuſque parte ne minus dimidium ad A. Trebonium fratrem illum proſcriptum perveniret. libertus jurat: caeteri heredes adeunt ad Verrem: docent, non oportere ſe jurare, facturos eſſe, quod contra legem Corneliam eſſet, quae proſcriptum juvari vetat. impetrant, ut ne jurent. dat his poſſeſſionem. id ego non reprehendo. etenim erat iniquum, homini proſcripto, egenti, de fraternis bonis quidquam dari. at ille libertus, niſi ex teſtamento patroni juraſſet, ſcelus ſe facturum arbitrabatur. itaque ei Verres poſſeſſionem hereditatis negat ſe daturum

... quo exemplo? p
lex est: poena est. qui
dicit? utrum reprehendi
juvabat eum, qui tum i
an quod alterius patroni
tem conservabat, a quo
cium acceperat? utrum h
dis? et hoc tum de sella v
it, equiti Romano, tam l
tinus sit homo heres? ô m
nem, quod illinc vivus sur
sexcenta decreta proferre,
ego pecuniam non dicam in
sa decretorum novitas, ini
clarat ...

tore, ſine ulla controverſia. poſteaquam Verres magiſtratum iniit ; ex edicto iſtius, quod edictum Sacerdos non habuerat, Sulpicii patroni filia ſextam partem hereditatis ab Ligure petere coepit. Ligur non aderat. L. frater ejus cauſam agebat : aderant amici, propinqui. dicebat iſte, niſi cum muliere decideretur, in poſſeſſionem ſe ire juſſurum. L. Gellius cauſam Liguris defendebat : docebat, edictum ejus non oportere ad hereditates valere, quae ante eum praetorem veniſſent. ſi hoc tum fuiſſet edictum, fortaſſe Ligurem hereditatem aditurum non fuiſſe. aequa poſtulatio, ſumma hominum auctoritas pretio ſuperabatur. venit Romam Ligur : non dubitabat, quin, ſi ipſe Verrem conveniſſet, aequitate cauſae, et auctoritate ſua commovere hominem poſſet. domum ad eum venit : rem demonſtrat : quam pridem ſibi hereditas veniſſet, docet. quod facile in cauſa aequiſſima homini ingenioſo fuit : multa, quae quemvis movere poſſent, dixit. ad extremum petere coepit, ne uſque eo ſuam auctoritatem deſpiceret, gratiamque contemneret, ut ſe tanta injuria affic-

quos circa se haberet.
planius commemorare, q
gurem pro teſtimonio
quid enim, Verres? utrun
teſtibus credetur? an ha
pertinent? non M. Octav
guri? quis nobis credet?
eſt, Verres, quod planu
poſſit, ſi hoc non fit? an i
leve eſt? nihil levius, q
urbis hoc juris in ſuo ma
tuere, omnibus iis, quibu
nerit, coheredem praetor
re. an vero dubitamus, q

49 niam non dubitarit? In ſartis tectis vero quemadmodum ſeſe geſſerit, quid ego dicam? dixerunt, qui ſenſerunt. ſunt alii, qui dicant: notae res, ac manifeſtae, prolatae ſunt, et proferuntur. dixit C. Fannius, eques Romanus, frater germanus Q. Titinii judicis tui, tibi ſe pecuniam dediſſe. recita teſtimonium C. Fannii. FANNII TESTIMONIUM. nolite C. Fannio dicenti credere: noli, inquam, tu, Q. Titini, C. Fannio, fratri tuo, credere. dicit enim rem incredibilem: C. Verrem inſimulat avaritiae, et audaciae: quae vitia videntur in quemvis potius, quam in iſtum convenire. dixit Q. Tadius, homo familiariſſimus patris iſtius, non alienus a matris ejus genere et nomine: tabulas protulit, quibus pecuniam ſe dediſſe oſtendit. recita nomina Q. Tadii. NOMINA Q. TADII. recita teſtimonium Q. Tadii. TESTIMONIUM Q. TADII. ne tabulis quidem Q. Tadii, nec teſtimonio credetur? quid igitur in judiciis ſequemur? quid eſt aliud, omnibus omnia peccata et maleficia concedere, niſi hoc, hominum honeſtiſſimorum teſtimoniis, et virorum bonorum

ris;celeberrimo,clarissim
to; quod templum in oc
que aspectu populi Rom
quo saepenumero senat
quo maximarum rerum
quotidie advocationes fi
in sermone hominum, at
numentum aeternum reli
dem Castoris, Judices, I
tuendam, L. Sylla, Q. N
bus. is mortuus est. re
parvum filium. cum L. O
relius consules, aedes sac
neque potuissent omnia s

cum eſſet omnibus in rebus apertiſſime impudentiſſimeque praedatus, hoc voluit clariſſimum relinquere indicium latrociniorum ſuorum: de quo non audire aliquando, ſed videre quotidie poſſemus. quaeſivit, quis aedem Caſtoris ſartam tectam deberet tradere. Junium ipſum mortuum eſſe ſciebat: ſcire volebat, ad quem illa res pertineret: audit pupillum eſſe filium. homo, qui ſemper ita palam dictitaſſet, pupillos, et pupillas, certiſſimam praedam eſſe praetoribus, optatum negotium ſibi in ſinum delatum eſſe dicebat. monumentum illa amplitudine, illo opere, quamvis ſartum tectum, integrumque eſſet, tamen aliquid ſe inventurum, in quo moliri praedarique poſſet, arbitrabatur. L. Rabonio aedem Caſtoris tradi oportebat. is caſu pupilli Junii tutor erat, teſtamento patris. cum eo ſine ullo intertrimento convenerat jam, quemadmodum traderetur. iſte ad ſe Rabonium vocat: quaerit, ecquid ſit, quod a pupillo traditum non ſit, quod exigi debeat. cum ille, id quod erat, diceret, facilem pupillo traditionem eſſe, ſigna et dona comparere omnia: ip-

ıtus, quaerit, quid sit,
ı. dicunt ei, fere nullaı
quae ad perpendiculuı
nehercule, inquit, ſic
ıe ad perpendiculum e:
s, qui legem noſſet, qı
s tantum columnarum
culi mentio fit nulla;e
ſibi expedire, ita accipe
reddendum eſſet:nega
egat oportere exigi. i
cere jubet: et ſimul
ſocietatis oſtendit.
n,et minime pertinac

[redacted]

eet: columnas ita se exacturun
firmat. nova res, atque impro
li calamitas nuntiatur statim C
vitrico pupilli, qui nuper est
M. Junio, patruo: P. Potitio,
mini frugalissimo. hi rem ad v
marium, summo officio ac vir
ditum, M. Marcellum, qui er
tutor, deferunt. venit ad V
Marcellus: petit ab eo pro sua
ligentia, pluribus verbis, ne per
injuriam pupillum Junium fo
triis conetur evertere. iste, qu
et opinione praedam illam devo
que ulla aequitate orationis, n
toritate M. Marcelli commotu
que, quemadmodum ostendisset
acturum esse, respondit. cum si
ad istum allegationes difficiles,
ditus arduos, ac potius intercl
rent, apud quem non jus, non
non misericordia, non propinq
non amici voluntas, non cujusc
toritas pro pretio, non gratia v
tuunt, id sibi optimum esse fa
cuivis venisset in mentem, pet
um a Chelidone: quae isto p

...homo cum primis
Junius, patruus pu
mo, et castissimus:
honore, et pudore, et
tatissimus ordinis su
ô multis acerbam, ô
dignam praeturam tua
tera, quo tandem pud
dolore, meretricis dom
tramini? qui nulla con
pitudinem subissent, ni
dinisque ratio coëgisset.
co, ad Chelidonem. do
nova jura, nova decreta
tebantur...

auxilium: pecuniam pollicetur. reſpondit illa, ut meretrix, non inhumane: libenter ait ſe eſſe facturam, et ſe cum iſto diligenter ſermocinaturam: reverti jubet. tum diſcedunt. poſtridie revertuntur. negat illa poſſe hominem exorari: permagnam eum dicere ex illa re pecuniam confici poſſe. Vereor, ne quis forte de populo, qui priori actione non affuit, haec quia propter inſignem turpitudinem ſunt incredibilia, fingi a me arbitretur. ea vos antea, Judices, cognoviſtis. dixit juratus P. Potitius, tutor pupilli Junii: dixit M. Junius, tutor et patruus: Muſtius dixiſſet, ſi viveret: ſed pro Muſtio, ecenti re de Muſtio auditum dixit L. Domitius: qui cum ſciret, me ex Muſtio ivo audiſſe, quod eo ſum uſus plurium, (etenim id judicium, quod prope nnium fortunarum ſuarum C. Muſtius buit, me uno defendente vicit) cum c, ut dico, ſciret L. Domitius me ſcire, eum res omnes Muſtium ſolitum eſſe erre; tamen de Chelidone reticuit, ad potuit: alio reſponſionem ſuam vavit. tantus in adoleſcente clariſſi- ac principe juventutis, pudor fuit,

vit. non te pude
arbitratu geſſiſſe p
mitius ab ſe nomi
eſſe arbitrabatur?
ne capiunt conſiliu
cipiant ipſi negotiun
tore, quod erat vix H
lium, tranſigunt H-S
refert ad iſtum rem Ra
debatur, ſatis grandem
impudentem eſſe: iſte, q
cogitaſſet, male accipit v
negat eum ſibi illa deci
poſſe. ne multa, loq
firmat

toribus. accurrunt tamen ad tempus tutores: digitum tollit Junius patruus. iſti color immutatus eſt: vultus, oratio, mens denique excidit. quid ageret, coepit cogitare. ſi opus pupillo redimeretur, ſi res abiret ab eo mancipe, quem ipſe appoſuiſſet, ſibi nullam praedam eſſe. itaque excogitat. quid? nihil ingenioſe: nihil, quod quiſquam poſſit dicere, ‘ improbe, ‘ verum callide: ’ nihil ab iſto tectum, nihil veteratorium expectaveritis: omnia aperta, omnia perſpicua reperientur, impudentia, amentia, audacia. ſi pupillo opus redimitur, mihi praeda de manibus eripitur. quod eſt igitur remedium? quod? ne liceat pupillo redimere. ubi illa conſuetudo in bonis, praedibus, praediiſque vendendis, omnium conſulum, cenſorum, praetorum, quaeſtorum denique, ut optima conditione ſit is, cuja res ſit, cujum periculum? excludit eum ſolum, cui prope dicam ſoli poteſtatem factam eſſe oportebat. quid enim quiſquam ad meam pecuniam, me invito, aſpirat? quid accedit? locatur opus id, quod ex mea pecunia reficiatur; ego me refecturum eſſe dico: probatio futura eſt tua, quid

accedere non fines?
eſt, ipſam legem cognc
undem conſcripſiſſe,qu
hereditate: ‘ ex opere 1
‘ pilli Junii.’ dic, dic
‘ C. Verres pr. urbis a
tur leges cenſoriae. q
in multis veteribus legi
‘ tius, L. Metellus, L.
‘ vilius cenſores addid
quid ejuſmodi C. Verre
dit? ‘ qui de L. Marcio,
‘ ſoribus redemerit, cu
‘ mittito: neve ei parten

...nione aliqua confiteri
H-S ƆLX millibus;
·LXXX millibus id op
nis iniquissimi arbitriu
se clamarent. etenim
id, quod vos vidistis. on
nae, quas dealbatas vide
posita, nulla impensa d
que lapidibus repositae su
ƆLX millibus locavisti.
columnis dico esse, quae a
re commotae non sint: dic
tantum sectorium vetus de
novum inductum. quod si t
columnas dealb...

tatem et folitudinem, eti
essent, defendere praeto
bus defendentibus, non
jus fortunas, sed etiam b
demisti. ' hoc opus bo
' facito.' lapis aliquis c
portandus fuit machina
saxum, non materies a
tum operis in ista locati
tum paucae operae fabr
tulerunt, et manus pre
utrum existimatis minus
nam columnam efficere
vam nullo lapide redivi

tota lege omnium sermonem, atque existimationem contempserit, qui etiam ad extremum ascripserit, ' rediviva sibi habeto.' quasi quidquam redivivi ex opere illo tolleretur, ac non totum opus ex redivivis constitueretur. at enim si pupillo redimi non licebat, non necesse erat rem ad ipsum pervenire: poterat aliquis ad id negotium de populo accedere. omnes exclusi sunt non minus aperte, quam pupillus. diem praestituit operi faciendo, kalendas Decembres: locat circiter idus Septembres: angustiis temporis excluduntur omnes.
57 duntur omnes. Quid ergo? Rabonius istam diem quomodo assequitur? nemo Rabonio molestus est, neque kalendis Decembribus, neque nonis, neque idibus. denique aliquanto in provinciam iste proficiscitur prius, quam opus effectum est. postea quam reus factus est, primo negabat opus in acceptum referre posse. cum instaret Rabonius, in me caussam conferebat, quod tum codicem obsignassem. petit a me Rabonius, et amicos allegat: facile impetrat. iste, quid ageret, nesciebat. si in acceptum non retulisset, putabat se aliquid defensionis ha-

quam diem operi dixerat.
ne, ſi quis de populo redem
ſet, non eſſet uſus, cum di
demptores excluſiſſet, tum
trium,ac poteſtatem venire
ſibi ereptam praedam arbit
quid argumentamur, quo
pervenerit? fecit ipſe indici
cum vehementius cum eo D
tenderet, qui de ſua pecun
millia numeravit: quod jam
poterat, opere addicto, pra
tis, de H-S ıↃLX millibu
Bruto H-S CX millia. hoc ſ

conſpectum, et teſtes ſecum, patruo teſtimonium dicente, queſtus eſt: et me populariter agere, atque invidiam commovere, quod puerum producerem, clamitavit. quid erat, Hortenſi, tandem in illo puero populare? quid invidioſum? Gracchi, credo, aut Saturnini, aut alicujus hominis ejuſmodi produxeram filium, ut nomine ipſo, et memoria patris, animos imperitae multitudinis concitarem. P. Junii erat, hominis de plebe Romana, filius: quem pater moriens tum tutoribus et propinquis, tum legibus, tum aequitati magiſtratuum, tum judiciis veſtris commendandum putavit. hic iſtius ſcelerata locatione, nefarioque latrocinio, bonis patriis, fortuniſque omnibus ſpoliatus, venit in judicium: ſi nihil aliud, ſaltem, ut eum, cujus opera ipſe multos annos eſt in ſordibus, paulo tamen obſoletius veſtitum videret. itaque tibi, Hortenſi, non illius aetas, ſed cauſa: non veſtitus, ſed fortuna, popularis videbatur. neque te tam commovebat, quod ille cum toga praetexta, quam quod ſine bulla venerat. veſtitus enim neminem commovebat is, quem illi mos et jus ir

ferebant. neque erant h
pulares magis, quam no
Q. Hortenſi, quam horu
tiam laturi ſunt: ideo, c
eſt, cauſa, commune peri
ni praeſidio talis impro
aliquod incendium, reſti
bemus enim liberos pa
eſt, quam longa noſtrûm
futura ſit. conſulere viv
debemus, ut illorum ſolit
quam firmiſſimo praeſidio
eſt enim, qui tueri poſſit
rum pueritiam contra imp

59 Quaerimus etiam, quid iste in ultima Phrygia, quid in extremis Pamphyliae partibus fecerit? qualis in bello praedonum praedo ipse fuerit, qui in foro populi Romani pirata nefarius reperiatur? dubitamus, quid iste in hostium praeda molitus sit, qui manubias sibi tantas ex L. Metelli manubiis fecerit? qui majore pecunia quatuor columnas dealbandas, quam ille omnes aedificandas locaverit? expectemus, quid dicant ex Sicilia testes? quis unquam templum illud aspexit, quin avaritiae tuae, quin injuriae, quin audaciae testis esset? quis a signo Vertumni in circum maximum venit, quin is in unoquoque gradu de av. ritia tua commoneretur? quam tu viam thensarum, atque pompae ejusmodi exegisti, ut tu ipse illâ ire non audeas. te putet quisquam, cum ab Italia freto disjunctus esses, sociis temperasse? qui aedem Castoris, testem furtorum tuorum esse volueris? quam populus Romanus quotidie, judices etiam tum, cum de te sententiam ferrent, viderent?
60 Atque etiam judicium in praetura publicum exercuit. non enim praetereundum est ne id quidem. petita mul-

in tribunatu dixisset
minis nobilis volun
cio si velim dicere
landi, laedendique s
est necesse. tantum
nes, ut levissime dic
adjutore, Q. Opimi
cum, fortunis omni
hi etiam queritur, q
lis diebus, prima acti
ta sit: cum apud ips
Opimius, senator po
fortunas, ornamenta
jus propter indignita

contra tabulas, quas tu
am dicere? difficile eſt.
ſolum, et judicum auct
annulus aureus ſcribae t
dicam id, quod probare
dicam, quod oſtendam,
ros primarios audiſſe, cu
ci tibi oportere, quod
protuleris. nam, qua in
conflagrarat, ea, niſi pro
ſi tum pereundum fuiſſe.
ſibi, et ſaluti ſuae proſpi
ferendo in tabulas et pri
cas, quod geſtum non
quod eſſet, et ſemper ali

tam oportebat, ere
rum, quos iſte ann
lium ſine cauſa ſub

[Multa

